

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2004:29

En diktators väg in i informationssamhället

Kina och World Summit on the Information Society

ERLAND FAHLBECK

Svensk titel: En diktators väg in i Informationssamhället – Kina och World Summit on the Information Society

Engelsk titel: The way of a dictatorship into the Information Society – China and the World Summit on the Information Society

Författare: Erland Fahlbeck

Kollegium: 1

Färdigställt: 2004

Handledare: Jan Nolin

Abstract: This master's thesis investigates the relation between China and the Information Society as it is manifested in the UN conference the World Summit on the Information Society (WSIS). The first phase of this two-phase conference took place in Geneva 10-12 December 2003, with two documents, *Declaration of principles* (DP) and *Plan of action* (PA), as main results. The information policy is central to an authoritarian rule in its efforts to keep control over the national identity. The thesis investigates the impact that the information revolution and Internet might have on the Chinese national identity through the acceptance of DP and PA in various aspects. With the use of the information science theories by Manuel Castells and Frank Webster, the vision of WSIS was compared with the Chinese information policy. An analytical instrument was developed, consisting of ten socio-political categories. The study consists of two parts: in a preparatory study DP and PA were investigated in order to establish what kind of society they envision. In the second part, China was investigated, after which the result was compared with the result of WSIS. The conclusions are that the vision of WSIS is a kind of post-Fordistic, global, capitalistic welfare-state, and that the impact on China displays a complex picture. In some areas, including civil society and regional identities, the WSIS vision will make regime control harder, but at the same time various e-strategies, surveillance technologies and security policies in conformity with WSIS might as well ease control.

Nyckelord: WSIS, identitet, informationssamhälle, globalisering, informationspolitik, Internet, diktatur, Asien

Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0

You are free:

- to copy, distribute, display, and perform the work
- to make derivative works

Under the following conditions:

Attribution. You must give the original author credit.

Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.

Share Alike. If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under a license identical to this one.

- For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.
- Any of these conditions can be waived if you get permission from the author.

Your fair use and other rights are in no way affected by the above.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/> or send a letter to Creative Commons, 559 Nathan Abbott Way, Stanford, California 94305, USA.

This is a human-readable summary of the Legal Code (the full license). To view a copy of the full license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/legalcode>

Innehållsförteckning

1	INLEDNING.....	1
1.1	BAKGRUND	1
1.2	AVGRÄNSNINGAR	2
1.3	PROBLEMBESKRIVNING.....	2
1.4	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
1.5	MATERIALREFLEXIONER.....	3
1.6	DISPOSITION.....	4
1.6.1	<i>Tekniska anmärkningar.....</i>	<i>4</i>
2	HISTORIK	5
2.1	WORLD SUMMIT ON THE INFORMATION SOCIETY	5
2.1.1	<i>Resultat från Genève-rundan.....</i>	<i>6</i>
2.1.2	<i>Reaktioner på WSIS .....</i>	<i>7</i>
2.2	NEDSLAG I KINAS HISTORIA.....	8
2.2.1	<i>Från Himlens mandat till Mao Zedongs bortgång.....</i>	<i>8</i>
2.2.2	<i>Kommunism, marknadsekonomi och diktatur.....</i>	<i>10</i>
2.3	SAMMANFATTNING AV KAPITEL 2.....	11
3	TEORI.....	12
3.1	BEGREPPSDISKUSSIONER.....	13
3.2	TEORETISKA MODELLER.....	16
3.2.1	<i>Sociologisk teori.....</i>	<i>16</i>
3.2.2	<i>Ekonomisk teori. Från Fordism till post-Fordism.....</i>	<i>17</i>
3.2.3	<i>Utvecklingsstaten.....</i>	<i>18</i>
3.2.4	<i>Castells identitetsteorier.....</i>	<i>20</i>
3.2.5	<i>Nationalstatens kris och identitetens roll.....</i>	<i>22</i>
3.3	INFORMATIONSSAMHÄLLET S VARA ELLER INTE VARA	25
3.3.1	<i>Websters syn på begreppet Informationssamhället.....</i>	<i>25</i>
3.3.2	<i>Castells och Boyles syn på begreppet Informationssamhället.....</i>	<i>27</i>
3.4	SAMMANFATTNING AV KAPITEL 3.....	27
4	METOD.....	28
4.1	UTARBETANDET AV ANALYSINSTRUMENTET	28
5	DEN ASIATISKA KONTEXTEN	31
5.1	ASIATISKA VÄRDEN.....	31
5.1.1	<i>Neokonfucianism.....</i>	<i>31</i>
5.1.2	<i>Debatten kring de Asiatiska värdena.....</i>	<i>32</i>
5.2	SAMHÄLLE OCH IDENTITET I GLOBALISERINGENS SPÅR.....	34
5.2.1	<i>Politiska implikationer.....</i>	<i>34</i>
5.2.2	<i>Ekonomiska implikationer: Asienkrisen.....</i>	<i>35</i>
5.2.3	<i>Implikationer för civilsamhället.....</i>	<i>36</i>
5.2.4	<i>Identitetsimplikationer.....</i>	<i>36</i>
5.3	INTERNET I ÖSTASIEN.....	37
5.3.1	<i>Nordkorea och Burma.....</i>	<i>39</i>
5.3.2	<i>Vietnam.....</i>	<i>40</i>
5.3.3	<i>Singapore.....</i>	<i>40</i>
5.3.4	<i>Malaysia.....</i>	<i>41</i>
5.3.5	<i>Indonesien, Filippinerna, Sydkorea och Taiwan.....</i>	<i>42</i>
5.4	SAMMANFATTNING AV KAPITEL 5.....	42
6	DELRESULTAT OCH FÖRBEREDELSEANALYS – WSIS	43
6.1	RESULTAT – WSIS.....	44
6.1.1	<i>Övergripande mål.....</i>	<i>44</i>
6.1.2	<i>Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv.....</i>	<i>44</i>
6.1.3	<i>Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomin.....</i>	<i>44</i>
6.1.4	<i>Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media.....</i>	<i>45</i>

6.1.5	<i>Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informations-samhället</i>	45
6.1.6	<i>Aktiva globaliserings- och e-strategier</i>	46
6.1.7	<i>Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informations-samhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition</i>	46
6.1.8	<i>Synen på och inverkan av globalisering och IKT, på individ, samhälle och kultur</i>	46
6.1.9	<i>Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati</i>	48
6.1.10	<i>Synen på internationellt och regionalt samarbete</i>	48
6.2	FÖRTJÄNAR WSIS VISION BETECKNINGEN INFORMATIONSSAMHÄLLE?.....	49
6.3	ANALYS AV WSIS	50
6.4	SAMMANFATTNING AV KAPITEL 6.....	51
7	RESULTAT – KINA	52
7.1	ÖVERGRIPANDE MÅL.....	53
7.2	SYNEN PÅ STATEN UR ETT GLOBALT OCH NATIONELLT PERSPEKTIV	54
7.2.1	<i>Det nationella/statliga identitetsproblemet och nationalismen</i>	54
7.2.2	<i>Teorin om de tre representationerna</i>	56
7.2.3	<i>Den nya vänstern</i>	56
7.2.4	<i>Rättstatens problem</i>	56
7.3	SYNEN PÅ EKONOMIN UR ETT GLOBALT OCH NATIONELLT PERSPEKTIV, INKLUSIVE DEN PRIVATA SEKTORN OCH STATENS ROLL I EKONOMI.....	57
7.3.1	<i>Kinas inträde i WTO</i>	59
7.4	SYNEN PÅ CIVILSAMHÄLLET, INKLUSIVE DEN OFFENTLIGA SFÄREN OCH MEDIA.....	60
7.4.1	<i>Civilsamhället och Internet</i>	62
7.4.2	<i>Propaganda</i>	63
7.4.3	<i>Mediaforskning</i>	64
7.4.4	<i>Civilsamhället och Internetinfrastruktur</i>	65
7.5	SYNEN PÅ SAMARBETET MELLAN STATERNA, DEN PRIVATA SEKTORN, CIVILSAMHÄLLET OCH DET INTERNATIONELLA SAMFUNDET VID UPPBYGGANDET AV INFORMATIONSSAMHÄLLET	66
7.6	AKTIVA GLOBALISERINGS- OCH E-STRATEGIER.....	66
7.6.1	<i>Government Online</i>	68
7.6.2	<i>E-handel</i>	68
7.7	SYNEN PÅ SKYDD, SÄKERHET OCH PRIVATLIV I INFORMATIONSSAMHÄLLET , INKLUSIVE STATENS REAKTIVA STRATEGIER FÖR ATT SKYDDA SIN MAKTPOSITION.....	69
7.7.1	<i>Regleringar</i>	69
7.7.2	<i>Teknologisk arkitektur</i>	70
7.7.3	<i>Censur</i>	71
7.7.4	<i>Inverkan på normer och beteende</i>	71
7.8	SYNEN PÅ OCH INVERKAN AV GLOBALISERING OCH IKT PÅ INDIVID, SAMHÄLLE OCH KULTUR.....	72
7.8.1	<i>Globalisering i allmänhet</i>	73
7.8.2	<i>Internet och Kinas digitala klyfta</i>	74
7.8.3	<i>The CASS Internet Report 2003</i>	75
7.8.4	<i>Internet och identitet</i>	76
7.9	SYNEN PÅ ETISKA PRINCIPER, INKLUSIVE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH DEMOKRATI.....	77
7.9.1	<i>Demokrati, nationalism och mänskliga rättigheter vid tröskeln till globaliseringen</i>	78
7.9.2	<i>Aktuella uppgifter</i>	81
7.9.3	<i>Kollektivismens fortbestånd eller undergång</i>	81
7.9.4	<i>Otillåtet material på Internet</i>	82
7.9.5	<i>Försök till övergripande värdediskussion</i>	82
7.10	SYNEN PÅ INTERNATIONELLT OCH REGIONALT SAMARBETE	83
7.11	SAMMANFATTNING AV KAPITEL 7.....	84
8	ANALYS, DISKUSSION OCH SLUTSATSER	85
8.1	JÄMFÖRELSE MELLAN WSIS OCH KINA.....	85
8.1.1	<i>Övergripande mål</i>	85
8.1.2	<i>Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv</i>	85
8.1.3	<i>Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomin</i>	86
8.1.4	<i>Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media</i>	86

8.1.5	<i>Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informationssamhället</i>	87
8.1.6	<i>Aktiva globaliserings- och e-strategier</i>	87
8.1.7	<i>Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informationssamhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition</i>	87
8.1.8	<i>Synen på och inverkan av globalisering och IKT på individ, samhälle och kultur</i>	88
8.1.9	<i>Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati</i>	90
8.1.10	<i>Synen på internationellt och regionalt samarbete</i>	91
8.2	ÖVERGRIPANDE ANALYS OCH DISKUSSION.....	91
8.3	SLUTSATSER.....	94
8.4	REFLEXIONER ÖVER RESULTAT OCH EVENTUELL FRAMTIDA FORSKNING.....	95
9	SAMMANFATTNING	96
	KÄLLFÖRTECKNING	98

1 Inledning

Hur agerar och reagerar diktaturer inför framväxten av vad somliga kallar informations-samhället? Vad skulle detta eventuella informations-samhälle vara? Globaliseringen påverkar på gott och ont själva kärnan i våra liv och vår uppfattning om dess mening. Hur verkar detta på diktaturer? Vilka åtgärder vidtar regimen för att greppet om den nationella identiteten inte helt ska lossna? Frågor av ovanstående karaktär ska i denna uppsats behandlas utifrån en specifik diktatur, tillika världens största land om man ser till befolkningensmängd, nämligen Kina. Ett sådant val kan motiveras utifrån olika aspekter. På många sätt intar Kina en särställning i världen, både på grund av dess unika kulturkontinuitet genom historien och på grund av dess oerhörda potential. Kinas framtida öde berör oss alla och det finns all anledning att tro att dess roll i världen kommer att få allt större betydelse. De ekonomiska förväntningarna är höga, och de multinationella bolagen är ivriga att få tillgång till en marknad med de möjligheter som normalt tillskrivs Kina. I västvärlden finns också förhoppningar om demokratisering och ökad respekt för mänskliga rättigheter, men statens politik skulle hellre, för att ta till en banal historisk liknelse, kunna kallas ”bröd och skådespel åt folket”. Så länge staten kan leverera ekonomisk tillväxt och säkerhet, så accepteras den.

Den kinesiska regimen ser informationstekniken som en möjlighet att komma ifatt övriga världen och inta sin rättmätiga plats bland världens länder. Genom att ingå i en globaliserad ekonomi och få bättre tillgång till ett fritt flöde av information inom vetenskap, finans och teknologi samt utnyttja tekniken inom förvaltning, utbildning och inhemsk affärs-verksamhet kan nationen moderniseras och effektiviseras, och utveckla sin fulla potential. Samtidigt måste regimen försöka begränsa flödet av sociala, politiska och kulturella idéer och utestänga icke önskvärda fakta för att bevara sin legitimitet. Detta för totalitära stater genomgående dilemma, alltså å ena sidan önskan att utnyttja de ekonomiska fördelar som ett fritt Internet ger i den globala ekonomin, och å andra sidan önskan att behålla den politiska kontrollen, kommer jag att referera till som *Diktatorns dilemma*. Informationstekniken bär således på både löften och hot, löften om nationell framgång och ära, hot om politisk instabilitet och oro.

För att kunna ge sådana funderingar en något mer konkret innebörd ska vi rikta våra blickar mot FN-konferensen World Summit on the Information Society (WSIS). Denna konferens är uppdelad i två faser, varav den första hölls i Genève 10-12 december 2003 och den andra kommer att hållas i Tunis 16-18 november 2005. Här finns alltså en global politisk agenda på högsta nivå för skapandet av ett informations-samhälle, vilket erbjuder en möjlighet att få en uppfattning om såväl själva begreppet informations-samhälle som hur Kina förhåller sig till en sådan idé. Strävan att ge en någorlunda rättvisande och inte alltför förenklad bild, i kombination med ämnets stora bredd, har resulterat i en uppsats av lite större omfattning än vad som normalt är brukligt. Detta har skett i samråd med handledaren.

1.1 Bakgrund

Anledningen till att uppsatsen har fått denna säregna struktur beror på jag redan tidigt hade ett intresse av att på något sätt skriva om diktaturer och informationspolitik. I mer allmänt språkbruk är det välbekant att makthavare utnyttjar propaganda för att trygga och rättfärdiga sin maktposition och hålla folket i schack. Likaså är det av vikt att ingjuta något slags enhetskänsla eller nationskänsla, vilket innefattar någon form av nationell identitet, för att hålla samman en stat och få den att fungera. Därtill fordrar en auktoritär regim informationskontroll. Exempelvis hävdar Manuel Castells, som vi kommer att stifta närmare bekantskap med senare, att den sovjetiska identiteten byggde på att befolkningen hölls okunnig både om förhållandena inom det egna landet och om förhållandena i omvärlden. Han

konstaterar också att en av historiens mäktigaste ideologiska apparater inte under sju decennier lyckades frambringa en ny identitet.¹

Dagens mäktigaste ideologiapparat torde vara den kinesiska regimen, men jag hade inte riktigt klart för mig vilken typ av undersökning som skulle vara möjlig för mig att utföra här i ett litet avlägset Sverige. Det var först när jag av en slump råkade höra talas om Kinas agerande vid en FN-konferens om Internet (det vill säga WSIS) på radio, som uppsatsens grundidé började ta form.

1.2 Avgränsningar

Vissa naturliga avgränsningar infinner sig när en icke-kinesiskspråkig svensk ska skriva en uppsats om Kina. Hur ska jag komma över relevant material? Hur ska jag kunna avgöra vad som är relevant material? Inte blir det bättre om jag råkar komma över relevant material som är på kinesiska. Dessa och liknande problem är, som jag ser det, oundvikliga, och jag har hanterat dem ganska pragmatiskt. Det material som har varit svåråtkomligt (exempelvis studier som publicerats på kinesiska i Kina, eller för all del på engelska, men inte desto mindre endast i Kina, eller som på annat vis varit svåråtkomliga) har helt sonika fått falla utanför min avgränsning. Denna svaghet, som med nödvändighet vidhäftar uppsatsen, kan jag inte göra mer åt. Ytterligare avgränsningar vad beträffar Kina har varit att i första hand se till den nationella identiteten, och se till regimen agerande, genom att undersöka hur den identitet som regimen vill upprätthålla eller behålla greppet om påverkas, och utröna vilka politiska åtgärder som vidtas för att möjliggöra fortsatt kontroll och önskvärd utveckling in i framtiden.

Även WSIS får en ganska naturlig avgränsning. Det är en pågående konferens som just nu befinner sig i halvtidsvila, och den har ännu inte renderat så väldigt mycket skrivelser. Ur analytisk synvinkel kommer jag att intressera mig för de två huvuddokument som första fasen av konferensen resulterade i, *Declaration of Principles: Building an Information Society: a global challenge in the new Millennium* och *Plan of Action*, vilka beskrivs senare i uppsatsen. I alla analytiska eller på annat sätt avgörande sammanhang kommer jag fortsättningsvis att med WSIS just åsyfta dessa två huvuddokument. I vissa rent allmänbeskrivande sammanhang, framför allt i kapitel 2, åsyftas ibland hela WSIS-projektet, men jag hoppas att det i så fall ska framgå av sammanhanget.

Av alla de globala, informationsteknologiska produkter som nu är i bruk är det i första hand Internet som jag kommer bevaka. Media, TV, radio, satellitteknologi, telefoni med mera behandlas endast i mån av utrymme och nödvändighet. Jag ser inte detta som något problem. Det är i första hand de utmaningar som Internet erbjuder som intresserar mig i denna uppsats.

1.3 Problembeskrivning

Informationspolitiken är ett centralt verktyg för varje diktatur, med vilken folket kan styras och presenteras den världsbild och verklighetstolkning i ideologiskt och sakligt avseende som ger regimen legitimitet och överordning. I en diktatur är alltså informationspolitiken ett effektivt medel i kampen om människornas själar. Om det då är så att vi står på tröskeln till ett informationssamhälle, kan man snarare vänta sig att informationspolitikens betydelse ökar än tvärtom. De grundproblem som uppsatsen ska undersöka är hur Kina påverkas, reagerar och agerar inför globaliseringen och de därmed förknippade processer som informationstekniken och de samhälleliga förändringarna medför och följer av så som de manifesteras i WSIS. Man kan alltså säga att uppsatsen består av två undersökningar: först en förberedande analys av WSIS och därefter en större analys av Kina i ljuset av WSIS.

---

¹Castells, Manuel 2002. *Identitetens makt*, s. 52.

1.4 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats har till syfte att undersöka hur Kina förhåller sig till framväxten av informationssamhället så som det karakteriseras av WSIS. Detta görs genom att först studera WSIS och därefter Kina. De centrala frågeställningar som uppsatsen avser att besvara är:

1. Vad karakteriserar det informationssamhälle WSIS ger uttryck för?
2. Hur påverkar globaliseringen och informationstekniken Kinas nationella identitet utifrån WSIS perspektiv?
3. Hur har den kinesiska regimen agerat och hur kan den tänkas komma att tvingas agera allmänpolitiskt och informationspolitiskt för att bemöta och hantera den situation som utvecklingen resulterar och/eller tros resultera i utifrån WSIS perspektiv?

Det är utifrån dessa frågeställningar som jag har sökt efter och sovat i mitt material.

1.5 Materialreflexioner

I uppsatsarbetet har jag beträffande Kina haft tre strukturella grundproblem att handskas med. Det primära, ur vilket de övriga två följer, är de problem som antydde redan i samband med avgränsningsdiskussionerna ovan, och gäller min fysiska belägenhet och mina obefintliga kunskaper i kinesiska. Jag tog dessa mina handikapp som utgångspunkt för vissa avgränsningar, men detta pragmatiska förhållningssätt löser ju inte själva problemet. Istället tillkommer ytterligare två, vilka på olika sätt handlar om vad som ska betraktas som mitt empiriska material och vad som ska betraktas som tidigare forskning. Jag har ju ingen möjlighet att själv införskaffa eget empiriskt material, utan får i hög grad utgå ifrån artiklar och böcker skrivna av forskare och akademiker. Om jag väljer att betrakta dessa forskningsresultat som mitt empiriska material blir det kvarstående problemet då vad som ska betraktas som tidigare forskning, vilken ur detta perspektiv tenderar att sammanfalla med empirin, vilket inte förefaller lämpligt. Den valda lösningen går istället ut på att jag betraktar allt modernt material om Kina som empiri, medan det i magisteruppsatser vanligtvis förekommande inslaget om tidigare forskning ersätts av en modifierad variant, som istället inriktas mot hur östra och sydöstra Asien, särskilt diktaturer, har reagerat på globaliseringen och informationsrevolutionen, med betoning på Internet. Avsikten härmed är att ge en bakgrundsförståelse för den asiatiska kontexten och den omgivning i vilken Kina befinner sig.

Man kan nu fråga sig vilken typ av uppsats det är jag utifrån detta förfaringssätt har skrivit. Är det en forskningsöversikt eller en forskningsrapport? Mitt material består ju i första hand av andras forskning, och i den meningen är det en forskningsöversikt, men jag utsetter materialet för en egen, metodologisk behandling utifrån en specifik teoretisk utgångspunkt, och i den meningen är det en forskningsrapport. Likväl är jag utlämnad åt andra forskares resultat, vilket innebär att jag i ganska hög utsträckning förlitar mig på vad andra säger, och kan alltså i avgörande frågor ofta inte göra mer än att hänvisa till vad andra har sagt. Med tanke på de redan framhållna tillgänglighetsproblemen och osäkerheten beträffande huruvida jag verkligen har kommit i kontakt med de mest relevanta och vederhäftiga uppgifterna, kvarstår alltså hela tiden, oberoende av hur jag själv bedriver mitt eget arbete, en osäkerhetsfaktor. Jag får helt enkelt förlita mig på det vetenskapliga etablissemangets trovärdighet.

1.6 Disposition

Uppsatsen har följande disposition:

- I kapitel 2 redogörs för bakgrunden till WSIS-projektet och den ganska måttliga debatt som har varit kring evenemanget. Sedan följer en kortfattad överblick över några för uppsatsen relevanta moment i Kinas historia.
- I kapitel 3 diskuteras vissa nyckelbegrepp, och det teoretiska ramverk som kommer att användas går igenom.
- I kapitel 4 beskrivs den metoden jag har valt för undersökningen, och det analysinstrument som sedan används utarbetas.
- I kapitel 5 som först presenteras den modifierade variant av tidigare forskning som i denna uppsats benämns Den asiatiska kontexten. Att detta moment kommer så sent i uppsatsen motiverar jag med att det kan vara en fördel att ha den teoretiska bakgrundsbilden klar för sig redan dessförinnan. Det är i den ordningen jag har arbetat.
- I kapitel 6 presenteras och analyseras WSIS-materialet utifrån analysinstrumentets struktur.
- I kapitel 7 presenteras det empiriska Kinamaterialet utifrån analysinstrumentets struktur.
- I kapitel 8 genomförs först en jämförande analys mellan WSIS och Kina. Därefter vidtar en övergripande analys och diskussion, åtföljda av slutsatser via en återkoppling till frågeställningarna. Kapitlet avslutas med reflexioner över resultat och framtida forskning.
- I kapitel 9 sammanfattas uppsatsen.

1.6.1 Tekniska anmärkningar

Vissa författare talar om informations- och kommunikationsteknik (IKT, eller ICT på engelska), medan andra talar om informationsteknik (IT). Jag kommer att använda båda begreppen alltefter respektive författares terminologi.

2 Historik

Vi ska i detta kapitel bekanta oss med WSIS, och orientera oss i några för uppsatsen relevanta aspekter av Kina historia.

2.1 World Summit on the Information Society²

Ursprunget till WSIS ligger i International Telecommunications Union (ITU), en Genève-baserad internationell organisation inom FN, där stater och privata aktörer ges möjlighet att koordinera sina aktiviteter inom globala telekommunikativa nätverk och tjänster. 1998 beslöt ITU att undersöka hur FN ställde sig till att hålla en världskonferens angående ett eventuellt framtida informationssamhälle. FN var positivt, och det beslöts att konferensen under FN-generalsekreterarens beskydd skulle hållas i två faser, den första i Genève 10-12 december 2003 och den andra i Tunis 16-18 november 2005. I FN:s Resolution 56/183 godkänner Generalförsamlingen denna agenda, och anknyter till de mål som har satts upp av The Millennium Declaration. Detta högstämda dokument har inga lägre mål än att övervinna fattigdom, uppnå fred och välbefinnande, jämlikhet och rättvisa, likhet mellan könen, stärka de mänskliga fri- och rättigheterna och skydda den mänskliga värdigheten genom en anda av solidaritet, tolerans och gemensamt ansvarstagande, samt dessutom att visa respekt för naturen. Av särskild betydelse är globaliseringen:

We believe that the central challenge we face today is to ensure that globalization becomes a positive force for all the world's people. For while globalization offers great opportunities, at present its benefits are very unevenly shared, while its costs are unevenly distributed.³

Resolution 56/183 ser WSIS som ett effektivt medel i en sådan strävan:

The General Assembly,

Recognizing the urgent need to harness the potential of knowledge and technology for promoting the goals of the United Nations Millennium Declaration and to find effective and innovative ways to put this potential at the service of development for all...

Welcomes the resolution adopted by the Council of the International Telecommunications Union at its 2001 session, in which the Council endorsed the proposal of the Secretary-General of the International Telecommunications Union to hold the World Summit on the Information Society at the highest possible level in two phases, the first in Geneva from 10 to 12 December 2003 and the second in Tunis 2005...⁴

Deltagarna i konferensen delas upp i fyra kategorier vilka beskrivs enligt följande:⁵

- Stater. Alla stater, oberoende av utvecklingsnivå, är intressenter i Informations-samhället. Världens regeringar innehar en nyckelroll i att se till att Informations-samhällets alla fördelar fördelas till alla människor.
- Den privata sektorn. Den privata sektorn är avgörande för de ekonomiska förutsättningarna att nå framgång, och rent instrumentellt så är det här som det tekniska underlaget för att garantera universell tillgång till information bäst utvecklas.

---

² WSIS har lagt ut sin information på Internet. Se World Summit on the Information Society i Källförteckningen.

³ United Nations 2000. Resolution 55/2. (A/55/L.2). *United Nations Millennium Declaration*, punkt 5.

⁴ United Nations 2002. Resolution 56/183 (A/RES/56/183). *World Summit on the Information Society*.

⁵ World Summit on the Information Society 2003a. *BASIC INFORMATION: ABOUT WSIS*.

- Civilsamhället. De kulturella och sociala konsekvenserna identifieras bäst av olika civila aktörer, vilka därför inbjuds att delta.
- FN-organisationen. WSIS erbjuder en unik möjlighet för det globala samfundet att aktivt forma mänsklighetens framtida öde. FN: s väl utvecklade organisation kommer att vara djupt involverad i genomförandet av konferensen.

Enligt WSIS innebär detta en stor förändring i FN: s arbetssätt. Den privata sektorn och civilsamhället erbjuds nu möjlighet att delta i en FN-konferens i en omfattning och på villkor som de aldrig tidigare har haft möjlighet till, vilket emellanåt ledde till problem när vissa nationella representanter inte ville ha dem närvarande. Representanter för civilsamhället fick i uppdrag att författa en deklARATION, *Shaping Information Societies for Human Needs – Civil Society Declaration to the World Summit on the Information Society*,⁶ som överlämnades på konferensens sista dag, 12 december.

WSIS ser det som en stor utmaning att leda världen in i (det annalkande) informationssamhället. Den pågående övergången från 1900-talets industrisamhälle innebär, menas det, en revolution, kanske den största i mänsklighetens historia. Alla aspekter av livet kommer att påverkas: kunskapsspridning, social växelverkan, ekonomi och affärer, politiska engagemang, media, utbildning, hälsa, fritid och underhållning. WSIS blir en unik möjlighet för alla intressenter att på högsta nivå lägga grunden för etablerandet av informationssamhället. Innan huvudkonferensen kunde komma till skott hölls en lång rad förberedande möten i Amerika, Afrika, Asien och Europa.

2.1.1 Resultat från Genève-rundan

Det konkreta målet med Genève-rundan var att enas kring två huvuddokument, *Declaration of Principles: Building an Information Society: a global challenge in the new Millennium*⁷ och *Plan of Action*⁸, vilka återigen målar upp en vision samt anger huvudprinciper och handlingsrekommendationer. De ska båda analyseras senare i uppsatsen, så här ska endast ges en kort beskrivning av deras struktur och grundidéer. *Declaration of Principles* är ett dokument bestående av sammanlagt 67 paragrafer varav merparten består av elva ”nyckelprinciper” vilka vi återkommer till i metodavsnittet. *Plan of Action* har ungefär samma struktur. Det består av 29 punkter, varav merparten rymms inom de elva nyckelprinciperna.

Kofi Annan angav tonen i sitt inledningsanförande:

We are going through a historic transformation in the way we live, learn, work, communicate and do business. We must do so not passively, but as makers of our own destiny. Technology has produced the information age. Now it is up to all of us to build an information society.⁹

Dokumenterna ska ge uttryck åt en strävan att överbrygga den digitala klyftan (digital divide) och bygga upp ett utvecklingsorienterat och inkluderande informationssamhälle centrerat kring världens folk, där alla har tillgång till, skapar, använder och delar information och kunskap. På detta vis vill man att alla, både individer och sammanslutningar, ska få möjlighet att utveckla sin fulla potential samt låta IKT bli det mäktiga verktyg det har möjlighet till för att infria målen i The Millennium Declaration. Strävandena baseras på FN: s allmänna förklaring om De Mänskliga Rättigheterna, särskilt Artikel 19 som utlovar åsiktsfrihet och yttrandefrihet, och Artikel 29 som gör gällande att alla har skyldigheter gentemot samhället,

⁶ WSIS Civil Society Plenary 2003.

⁷ World Summit on the Information Society 2003b. *Declaration of Principles: Building an Information Society: a global challenge in the new Millennium*.

⁸ World Summit on the information Society 2003c. *Plan of action*.

⁹ Annan, Kofi 2003. *ADDRESS BY UN SECRETARY-GENERAL TO THE WORLD SUMMIT ON THE INFORMATION SOCIETY*.

inom vilket allena människans möjlighet till utveckling ligger. Man bestämde också att Internet skulle skötas multilateralt, transparent och demokratiskt, men man kunde inte enas om hur. Kofi Annan fick i uppdrag att tillsätta en arbetsgrupp som till 2005 skulle utreda frågan. Vissa länder, däribland Kina, vill att Internet ska hanteras av FN, medan andra, företrädesvis västvärlden, vill att det ska hanteras av ett privat, icke-vinstdrivande företag. Andra aktörer, som exempelvis civilsamhällets representanter, vill se en bred ansvarsfördelning.

Rent konkret ska man påbörja arbetet att bygga informationssamhället. I planen ingår att man till år 2015 ska ha lyckats koppla upp byar till IKT, knyta samman vetenskapliga centra och forskningscentra, bibliotek, museer och arkiv, vårdcentraler och sjukhus med IKT världen över och se till att mer än hälften av jordens befolkning har IKT inom räckhåll. Utvecklingen av ny teknik ska hela tiden baseras på människors behov. En fråga som man inte lyckades lösa var finansieringen, särskilt då i de fattigaste länderna. Somliga ville inrätta en "Digital Solidarity Fund", medan andra ville utveckla de system som redan finns.

2.1.2 Reaktionen på WSIS

För en lekman förefaller det som att stor hänsyn har tagits till människorättsfrågor, rättvisefrågor och sociala frågor. Det tycker också IFLA, som har deltagit med stor kraft i arbetet genom deltagande i civilsamhällskategorin. De upplever att de vann gehör för merparten av sina hjärtefrågor.¹⁰ Civilsamhällets representanter som helhet var inte lika nöjda, och de förklarar i *Shaping Information Societies for Human Needs* att de trots två års intensivt arbete såväl inom WSIS som utanför inte har vunnit gehör för sina synpunkter i tillräckligt stor omfattning, och de upplevde sig också ha blivit åsidosatta under konferensen. I deras vision läggs tyngdpunkten än mer på social rättvisa, jämlikhet och demokrati. Vissa påtagliga skillnader mellan *Declaration of Principles* och *Shaping Information Societies for Human Needs* kan också lyftas fram. Här finns uttryckliga avståndstaganden från snöd vinstlystnad på en fri marknad som bas för utvecklingen av ny teknik. Istället bör tekniken vara tydligare styrd mot mänskliga framsteg inom sociala, kulturella och ekonomiska områden. Yttrandefriheten betonas starkt genom att de förespråkar totalt förbud mot förhandscensur, och den personliga integriteten måste skyddas bättre. De vill också att Informationssamhället tydligare ska inriktas på demokrati och tvåvägskommunikation med ett aktivt deltagande för alla i beslutsfattande processer.¹¹

En FN-människorättsexpert framlade vissa kritiska synpunkter i ett pressmeddelande 17 december: "the mere reiteration of a few well-established principles and commitments on human rights is not sufficient; human rights concepts should be integrated meaningfully in the draft Declaration."¹² Mycken kritik har också riktats mot det faktum att nästa runda hålls i Tunisien, som inte anses vara ett mönsterland för mänskliga rättigheter.

En annan organisation, med nära anknytning till civilsamhällets representanter, som noggrant har granskat WSIS-processen är Heinrich Böll Foundation, grundad i åminnelse av Nobelpristagaren i litteratur Heinrich Böll. Deras digra rapport daterar sig emellertid till november 2003, alltså efter de förberedande mötena men före den stora Genève-rundan. De är hårdare och mer långtgående i sin kritik och tonen är långt mer indignerad, men innehållet är ungefär detsamma: WSIS har inte tagit de mänskliga rättigheterna i beaktande, diskrimineringsfrågor och genusfrågor har försumrats, finansieringsproblemet har behandlats med västerländsk cynism, den offentliga sfären är inte längre offentlig, upphovsrätten döms ut,

---

¹⁰ IFLA 2003.

¹¹ WSIS Civil Society Plenary 2003.

¹² United Nations Press Release 17 December 2003.

säkerhetsfrågor har hanterats symboliskt och gräsrotsrörelser har negligerats.¹³ Hittills har de likväl mig veterligen inte avgivit någon kommentar till de två offentliga huvuddokumenten.

På något sätt tarvar detta djupa missnöje en förklaring, som jag inte är kapabel att avge. I mina ögon ges mänskliga rättigheter, social rättvisa och jämlikhet stort utrymme åtminstone i formuleringarna. När alla världens länder, inklusive många diktaturer, tillsammans med privata aktörer och civila organisationer, ska enas kring en kompromiss kan det kanske, om man har otur, falla sig så att inte riktigt alla blir helt nöjda. Hängivna idealisters möte med den hårda realpolitiken ledde rimligen till viss besvikelse. Man kan också tänka sig att det föreligger dolda maktstrukturer som inte framkommer vid en enkel läsning av en visionär principdeklaration. Det är det närmaste en rent spekulativ förklaring jag kan komma.

I övriga har det förekommit en väntad blandning av positiva och negativa reaktioner där vissa anser att mötet var en framgång och andra att det endast var ett spel för galleriet. Hans Klein, professor vid Georgia Institute of Technology tycker i en analys av WSIS och FN-konferenser i allmänhet att sådana möten ofta är svårbegripliga.¹⁴ Svensk press har varit mycket sparsam med kommentarer över huvud taget. Av vanliga dagstidningar var det, egendomligt nog, bara *Borås Tidning* och *Helsingborgs Dagblad* som gav träff vid en snabb sökning i Artikelsök, Mediaarkivet och Presstext.

2.2 Nedslag i Kinas historia

2.2.1 Från Himlens mandat till Mao Zedongs bortgång

År 221 f. Kr lyckades Zheng, fursten av Qin, att besegra den sista av sina fiender bland de sju stridande staterna som dittills hade levt i en lös sammanhållning med gemensam, symbolisk religiös överhet som var i besittning av Himlens mandat i dåvarande Mittens Rike. Zheng lät utropa sig till Shi Huangdi (ungefär: den förste suveräne kejsaren). Segarstaten med namnet Qin enade därmed den nation som genom den vindlande historiens alla turer har överlevt ända in i våra dagar under namnet Kina.

Under en period på nästan 2000 år var Kina världens ledande nation. Av särskilt intresse är tiden kring 1400-talet, som har uppmärksammats på senare år. Castells intresserar sig för den i samband med funderingar om teknik och samhälle. Kina stod på tröskeln till att industrialiseras och var överlägsen övriga världen på alla områden. Vissa historiker hävdar att Kina gjorde långa sjöresor med sin överlägsna flotta och upptäckte stora delar av världen.¹⁵ Det är en kittlande tanke att fundera över hur världen idag hade tett sig om Kina hade valt att använda sin överlägsenhet till att erövra världen, men historien tog en annan väg. De barbariska folken vid den eurasiska landmassans västliga periferi fick utvecklas i egen takt, medan Kina slöt sig inåt, övertygad om sin överlägsenhet. Vid opiumkrigets slut 1842 insåg kineserna, alltför sent, att tiden hade sprungit ifrån dem.¹⁶ Den europeiska överlägsenheten försatte Kina i en stor förödmjukelse, medan den europeiska kulturen expanderade ohämmat, och genom sin amerikanska förlängning idag dominerar världen fullständigt.

Men hur länge till? Kina ser den nya tekniken som en möjlighet att resa sig ur de senaste århundradenas förnedring. Vill vi ha reda på hur den nationella identiteten påverkas av informationssamhällets löften och hot måste vi, i all enkelhet, teckna en grov skiss av det moderna Kinas blodiga historia. Vi tar därför vår utgångspunkt i början av 1800-talet.

*

---

¹³ Heinrich Böll Foundation 2003. *Vision in Process*.

¹⁴ Klein, George 2003. *Understanding WSIS An Institutional Analysis of the UN World Summit on the Information Society*

¹⁵ Se exempelvis Maria Borelius artikel i *Svenska Dagbladet* 2002-12-22. Kinas armada upptäckte världen- och glömde den. om Gavin Menzies bok *1421 : the year China discovered the world*.

¹⁶ Castells 2001. *Nätverkssamhällets framväxt*, s. 32.

Kulturellt och ekonomiskt betraktade sig Kina ända in i början av 1800-talet som vida överlägset alla andra nationer,¹⁷ men det första förödmjukande opiumkriget 1839-42 följdes av en lång rad lika förödmjukande nederlag: det andra opiumkriget 1856-60, kinesisk-franska kriget 1883-85 och kinesisk-japanska kriget 1894-95. Utländska makter ville alla ha sin del av Kinas rikedomar, och landet skakades av inre oroligheter, vilket bland annat ledde till att kejsarmakten föll 1911-1912. Av västerlänningarna behandlades kineserna nu som andra klassens medborgare i sitt eget hemland.¹⁸ Under första världskriget anslöt sig Kina till ententen (utan stridande soldater) men blev i Versaillesfreden återigen skymfat till Japans fördel. Den tid som sedan följde dominerades av ”krigsherrar”¹⁹ och under denna period inträffade tre viktiga händelser i det skede som banade vägen för dagens Kina: grundandet av Kinas kommunistparti, Fjärde Maj-rörelsen (en studentledd protestdemonstration vars slagord var vetenskap och demokrati)²⁰ och omorganisationen av Kinas nationalistiska parti (Guomindang).²¹ De två partierna var bittra fiender och kommunistpartiet tvangs bland annat till Den långa marschen 1934-35 för att ompositionera sig när nationalistpartiet under Chiang Kai-sheks ledning satt vid makten. Under andra världskriget lyckades de (nästan) samarbeta mot japanerna, men efter krigsslutet utbröt inbördeskrig, denna gång med Mao Zedong som segrare. Chiang Kai-shek flydde till Taiwan, medan på fastlandet Folkrepubliken Kina utropades 1949. Det forna kejsarimperiet skulle nu bli en nationalstat, och Maos totalitära version av kommunismen var tänkt att bli den ideologi som skulle återupprätta Kinas styrka och respektabilitet i världen.

Därmed är vi framme vid ursprunget till dagens Kina, även om den fortsatta resan har varit allt annat än okomplicerad. Maos totala seger kom som en chock för Väst och framför allt USA, som just hade bildat NATO för att bemöta hotet från världskommunismen och dessutom hade investerat både kapital och prestige på Chiang Kai-shek. Mao inledde en stor socialisering av landet, inte alltid utan framgång i fråga om måluppfyllelse. Ibland tog det sig dessvärre mer ödesdigra former, och de två mest beryktade projekten, Stora språnget (1959-61) och Kulturrevolutionen (1966-76) präglades av irrationalitet, brutalitet och hänsynslöshet. Uppgifterna över antalet offer som den kommunistiska regimen har skördat är behäftade med stor osäkerhet, men man uppskattar att mellan 6 och 10 miljoner blivit direkta offer medan runt 20 miljoner människor dog i det kinesiska fånglägersystemet Laogai. Läger man därtill de mellan 20 och 40 miljoner som svält ihjäl som en direkt följd av Maos strategi under det Stora språnget kan vi ändå ana vidden av regimen terror.²²

De vänskapliga förbindelser som etablerades med Sovjetunionen blev inte särskilt långvariga. Under början av 1960-talet växte en klyfta successivt fram mellan de två länderna, och en definitiv brytning kan sägas ha rått efter oktober 1964 när Chrusjtjov störtats och Kina sprängt sin första atombomb.²³ Kina gick nu sin egen väg, ledd av en partiledning med oklara maktrelationer, även om Mao var den obestridde ideologiske ledaren. Den kommunistiska indoktrineringen blev allt starkare och brutalare,²⁴ och kulminerade i irrationalitet under Kulturrevolutionen. Intern maktkamp i partitoppen yttrade sig i anarkitillstånd på många ställen, där framför allt rödgardister (fostrade till blind Mao-lydnad)²⁵ fick fritt utlopp för ohämmad destruktivitet. Redan 1962 hade Mao initierat en ”social uppfostringskampanj” i vilken ideologiskt opålitliga intellektuella skulle bibringas de rätta idéerna genom hårt fysisk

---

¹⁷ Se t. ex. Jerome Ch'en 1979. *China and the West* s. 27.

¹⁸ Alley, Rewi & Miller, Hans 1973. *Västerlandets imperialism i Kina under 400 år*, s. 376.

¹⁹ Björk, Kaj & Claude 1998, *Kinas väg: från stenåldern till dataåldern*, s. 224.

²⁰ Lundahl, Bertil (1993). *Kina. Historia. Samarbete mellan nationalisterna och kommunisterna*.

²¹ Roberts, J. A. G. 1999. *A concise history of China*, s. 206.

²² Courtois, Stephan 1999. *Kommunismens svarta bok*, s. 469.

²³ Björk 1998, s. 339.

²⁴ Se exempelvis Curtis 1999, del IV kap. 1.

²⁵ Björk 1998, s. 347.

arbete kombinerat med indoktrinering.²⁶ Under kulturrevolutionen urartade detta i ursinniga studentrevolter (riktade mot universitetsledningarna) och rödgardisternas öppna härjningar mot allt vad gamla tankar och seder, kulturella värden och vanor hette samt givetvis allt som påminde om kapitalism,²⁷ var ett av de mest fruktade inslagen i det rådande kaoset.

Som bekant skedde under denna period, mitt under inre maktkamp och brinnande Vietnamkrig, ett närmande mellan Kina och USA, och i februari 1972, samma år som Folkrepubliken accepterades som FN-representant, besökte USA:s president Richard Nixon landet.²⁸ Internationellt innebar detta en öppning för Kina och många länder ville nu etablera förbindelser. Internt pågick alltjämt en intrikat maktkamp som accentuerades när Mao avled 1976. Den som i förlängningen gick segrande ur striden var Deng Xiaoping, som hade vissa reformatoriska idéer.

2.2.2 Kommunism, marknadsekonomi och diktatur

Under Maos välde hade Kina, till ett oerhört högt pris i form av namnlöst, mänskligt lidande och oerhörda offer, all turbulens till trots, återvunnit visst internationellt erkännande och förvandlats från (sönderfallet) kejsarimperium till nationalstat. Landet var en enpartistat under beteckningen folkrepublik. Utvecklingsmässigt befann man sig i tidig industrialism, samtidigt som man var en kärnvapenmakt med inflytande i världspolitiken. Statsideologin var någon form av kommunism och styrningen av folket hård och brutal. Kanske kan man säga att Kina hade rest sig, men rörelseförmågan var begränsad och behövde effektiviseras.

Maos idéer började tidigt ifrågasättas, menar Torbjörn Lodén, professor vid Stockholms Universitet,²⁹ även om man måste formulera detta i propagandistiskt acceptabla former. Hans tankar skulle vara vägledande, men man skiljer mellan innehållet i ideologin och de ståndpunkter som Mao intagit.³⁰ Många intellektuella med djupa rötter i den kinesiska marxismen började utarbeta en ny ortodoxi³¹ och fick stöd av reformister inom partiet. Deng Xiaoping talade om ”de fyra moderniseringarna” av industri, jordbruk, försvar och vetenskap. Redan här, alltså vid slutet av 1970-talet, förekom i mer frisinna kretsar förslag på en ”femte modernisering”, vilken åsyftade demokratisering.³² Demokrati, argumenterade man, var en del av ett modernt samhälle och skulle underlätta de ekonomiska reformerna. Partiledningens svar på detta var att allt handlande i opposition mot socialismen, proletariats diktatur, partiets ledande roll, marxism-leninismen och Mao Zedongs tänkande skulle vara olagligt.³³

Det som partiledningen upplevde mest hotfullt i de demokratiska idéerna var inte själva innehållet som sådant utan mer deras form. Demokraterna ville muta in ett område, någon sorts rum för fritt offentligt samtal,³⁴ alltså ett slags offentlig sfär, vilket allmänt betraktas som fundamentalt för alla öppna, demokratiska samhällen.³⁵ Detta var (och är?) oacceptabelt för de totalitära ideologerna i partitoppen. Demokratiaktivister greps och fängslades.

Den kinesiska statsledningen har ända sedan Mao befunnit sig i en ideologisk pendelrörelse mellan å ena sidan renlärighet och å andra sidan öppenhet. Det gäller att inte tappa greppet över skeendet samtidigt som moderniseringen inte får hejdas.³⁶ En kampanj mot

---

²⁶ Björk 1998, s. 341.

²⁷ Björk 1998, s. 346-7.

²⁸ Björk 1998, s. 356-359.

²⁹ Lodén, Torbjörn 1998. *Från Mao till Mammon: idéer och politik i det moderna Kina*.

³⁰ Lodén 1998, s. 45.

³¹ Lodén 1998, s. 47.

³² Lodén 1998, s. 49.

³³ Lodén 1998, s. 50.

³⁴ Lodén 1998, s. 52.

³⁵ Lodén 1998, s. 52. Se också t. ex. Webster 2003, s.161-201 eller Boström 2000.

³⁶ Lodén 1998, s. 55.

”andlig förorening” (allt från pornografi till humanistisk filosofi) slog inte väl ut och gav reformisterna en bättre position. I början av 1983 hade Kina konfronteras med idéer som i hög grad tilltalade reformförespråkarna: den amerikanske framtidsskribenten Alvin Toffler hade föreläst om sina tankar angående en global ”informationsrevolution”. Deng Xiaoping lyckades styra partiet i marknadsekonomisk riktning. I propagandan hette det nu att det inte var fult, utan ärofyllt, att vara rik.³⁷ Att detta inte var en följd av någon linjär utveckling utan en ständigt ifrågasatt och kritiserad taktik behöver kanske inte sägas. Hösten 1987 fick denna doktrin – den s.k. kattfilosofin, som syftade på att kattens färg var oväsentlig bara den fångade möss – officiell status när den kombinerades med en doktrin om att Kina befann sig i socialismens begynnelsefas. Häri ingick att allt som gynnade det kinesiska folkets grundläggande intressen var något som måste tillåtas existera, vilket alltså innefattade ekonomisk tillväxt. Detta innebar en radikal uppgörelse med bokstavstrogen kommunism på alla punkter utom en: kommunistpartiets kontroll över det politiska livet.³⁸ Marknadsekonomin utsattes förvisso för hård kritik, men motståndarna lyckades inte avstyra den.

Värre gick det som bekant för demokrätirörelsen. I december 1988 var det många demokrätianhängare som drog sig till minnes trevandena tio år tidigare. Studenter och intellektuella började åter gruppera sig, och planer fanns på att i maj högtidlighålla 70-årsminnet av Fjärde Maj-rörelsen. Under våren 1989 växte det till en kraftmätning i hela det kinesiska samhället. Studenter samlades på Himmelska fridens torg, undantagstillstånd utfärdades, vilket utlöste miljonhövdade demonstrationer på Beijings gator. Inför TV-kameror som kablade ut sina bilder världen runt utspelade sig sedan ett drama, vars upplösning vi fick bevittna den 4 juni i form av en brutal massaker. Antalet döda är oklart, men det torde röra sig om minst flera hundra.³⁹ Reformmotståndarna ansåg sig ha fått bevis för sin hållning, och blev än mer skrämde av *glasnost* i Sovjetunionen och Berlinmurens och de östeuropeiska kommunistdiktaturernas fall på hösten samma år, men den åldrige och ämbetslöse Deng lyckades behålla sin linje med ekonomiska reformer och politisk diktatur. Som partiets nye starke man satte han in Jiang Zemin, som efter Dengs död 1997 var landets obestridde ledare. Han har också fullföljt sin föregångares linje med marknadsekonomi och stark centralmakt. Vid den 15:e partikongressen samma år framlade han sin vision om att Kina vid mitten av 2000-talet ska vara ett ”rikt, starkt, demokratiskt och kulturellt avancerat land”.⁴⁰ Ekonomiskt har politiken varit framgångsrik, och på hösten 2001 upptogs Kina i Världshandelsorganisationen (WTO).

2.3 Sammanfattning av kapitel 2

Vi inledde kapitlet med att bekanta oss med WSIS-projektet och dess idealistiska planer för det framtida informationssamhället. Därefter följde vi Kina från förnedring till resning. Priset har varit oerhört högt och metoderna skoningslösa, men vad man än anser därom förefaller det rimligt att anta att ledarna anser att utvecklingen har gått i rätt riktning. Vårt nästa steg i uppsatsen är nu att ta oss an det teoretiska ramverket.

---

³⁷ Lodén 1998, s. 61.

³⁸ Lodén 1998, s. 67.

³⁹ Lodén 1998, s. 80.

⁴⁰ Lodén 1998, s. 87.

3 Teori

Vid sökandet efter en lämplig teoretisk grund föreligger ett avgörande problem, som bäst belyses genom att hänvisa till den brittiske sociologiprofessorn Anthony Giddens. Han skriver: "Är moderniteten uteslutande ett västligt projekt vad gäller de levnadssätt som dessa stora omdanare [nationalstaten och kapitalismen] har givit upphov till? Det rättframma svaret på denna fråga måste vara: 'Ja.'" ⁴¹ Senare nyanserar han bilden något, men det hindrar inte att han mer eller mindre diskvalificerar sig själv som huvudteoretiker för min uppsats. Vi kan jämföra med den spansk-amerikanske sociologiprofessorn Manuel Castells, som tvärtom hävdar: "Nationer och nationalstater är inte historiskt begränsade till den moderna europeiska nationalstaten." ⁴² Fördelen med Giddens är att han säger rent ut vad de flesta västerländska teoretiker tar som outtalad utgångspunkt, nämligen ett västerländskt perspektiv. Jag kommer inte för den sakens skull att undvika Giddens och andra västcentrerade forskare, men som teoretisk grund använder jag Castells, som såväl uttryckligen som i praktiken har ett verkligt globalt perspektiv i sina analyser av politik och ekonomi, kultur och identitet, samt stater, nationer, nationalstater och civilsamhällen. Av särskild vikt är att han ägnar Asien berättigad uppmärksamhet. Hans huvudarbete är det monumentala trebandsverket *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur*. I första bandet, *Nätverkssamhällets framväxt*, behandlar han nätverkssamhällets framväxt, i andra bandet, *Identitetens makt*, identitetens betydelse, och i tredje bandet, *Millenniets slut* ägnar han sig åt de processer av global social förändring som satts igång genom samspelet mellan nätverk och identiteter.

Castells teorier är inte alltid okontroversiella utan betraktas tvärtom som ganska radikala och jag delar inte nödvändigtvis alla hans ståndpunkter. Jag ser det som nödvändigt att redogöra för sådana förhållanden, om inte annat därför att han själv varken vill eller utger sig för att vara en neutral observatör. Han tror på rationalitet, socialt handlande, ansvarstagande men ödmjuk politik och identitetens frigörande kraft utan att för den skull hemfalla åt extrem individualism eller fundamentalism. Han tror också att alla de förvirrande, motsägelsefulla och till synes osammanhängande tendenser som drar fram över planeten faktiskt hänger samman, kan förstås och förklaras. Trots, eller kanske snarare tack vare, hans rent analytiska ansats vill han ge sitt bidrag till en bättre värld. ⁴³ I första hand kommer jag att försöka att hålla mig inom hans ramar och följa hans resonemang, men också, när jag upplever det nödvändigt, understryka när det är Castells egna teorier respektive när det är mer allmänt accepterade teorier. Endast undantagsvis kommer jag att tillåta mig egna funderingar.

Min andra teoretiska utgångspunkt är den engelske sociologiprofessorn Frank Webster och hans bok *Theories of the information society*. ⁴⁴ Där ägnar sig Webster mer specifikt åt att kritiskt analysera olika teorier, inklusive Castells, om informationsamhället men saknar därutöver Castells globala kapacitet. Min avsikt är att i första hand använda mig av hans arbete när jag analyserar WSIS och dess vision av ett framtida informationsamhälle, men även, när så blir relevant, åberopa honom i övriga frågor.

I långt mindre omfattning kommer jag också att använda den amerikanske juridikprofessorn James Boyle och hans bok *Shamans, software, and spleen: law and the construction of the information society* ⁴⁵ och då uteslutande för analysen av informationsamhället, samt Asienanalytikern Lily Wus Östasiatiska ekonomimodell. ⁴⁶

---

⁴¹ Giddens, Anthony 1996. *Modernitetens följder* s. 163.

⁴² Castells 2002, s. 44.

⁴³ Castells 2001, s. 28.

⁴⁴ Webster, Frank 2003. *Theories of the Information Society*.

⁴⁵ Boyle, James 1996. *Shamans, software and spleen: Law and the construction of the information Society*.

⁴⁶ Hacigian, Nina & Wu, Lily 2003. *The information revolution in Asia*.

3.1 Begreppsdiskussioner

Eftersom jag främst kommer att använda mig av Castells teorier, blir det i första hand hans definitioner som jag kommer att utgå från i den mån det låter sig göras. Alla hans stora förtjänster till trots är han inte alltid riktigt tydlig, och förefaller ibland luta sig mot en viss förförståelse hos läsaren. Jag avser därför nedan att belysa vissa av hans begrepp, ibland ganska utförligt.

Identitet

Detta begrepp är centralt i min uppsats, och jag kommer därför att uppehålla mig en stund vid dess definition, även om en fullständig klarhet kring ett så mångbottnat begrepp är svår att nå. I *Identitetens makt* formulerar sig Castells sålunda:

Med identitet (i samband med sociala aktörer) avser jag den process där mening skapas på basis av ett kulturellt attribut, eller besläktade uppsättningar av kulturella attribut, som får prioritet framför andra källor till mening.⁴⁷

Denna formulering lämnar mig väldigt otillfredsställd. Jag har svårt att få grepp om vad det egentligen handlar om eller hur det ska användas analytiskt. I prologen till den senaste upplagan av *Nätverkssamhällets framväxt* använder han följande formulering:

Med identitet förstår jag den process genom vilken en social aktör primärt uppfattar sig och bygger upp mening på basis av ett eller flera givna kulturella attribut, utan bredare referens till andra sociala strukturer.⁴⁸

Nu känns det lite klarare i och med att han refererar till hur en social aktör ”uppfattar sig”. Inte desto mindre vill jag gå ett steg till och försöka att nå ännu lite större klarhet. I båda definitionerna ser vi att han härleder identitetsbegreppet utifrån meningsbegreppet, vilket i sin tur definieras på följande vis: ”Med mening avser jag en social aktörs symboliska identifikation med det syfte som hans handlande har”.⁴⁹ Meningsbegreppet definieras alltså utifrån identifikationsbegreppet, vilket Castells tyvärr inte definierar. Jag har därför fortfarande en aning svårt att riktigt veta hur jag ska hantera identitetsbegreppet i analytiskt hänseende. Kanske blir bilden något klarare om vi vågar oss på att återropa Stuart Hall, professor vid Open University, som skriver:

In common sense language, identification is constructed on the back of a recognition of some common origin or shared characteristics with another person or group, or with an ideal, and with the natural closure of solidarity and allegiance established on this foundation.⁵⁰

Av någon märklig anledning anses denna ”naturalistiska” (Halls eget ordval) definition vara för stel, medan man idag vill framhålla att det är en process, i vilken individen själv deltar och konstruerar sin identitet så som Castells anger. Mot detta kan man invända att det inte ligger någon motsägelse i att både anamma den ”naturalistiska” definitionen och se identiteten som en process. Fördelen med den naturalistiska definitionen är att man får en tydligare uppfattning om vad det handlar om, det vill säga ideal, människosyn, värderingar, gemenskap och liknande begrepp, och situationen blir då mer hanterlig ur analytisk synvinkel. Om vi dessutom inser att det handlar om en livslång process, så hoppas jag att vi har nått en någorlunda god uppfattning om hur vi ska förstå identitetsbegreppet. Identitet, oberoende av vilken typ eller vilken nivå, är en process där mening skapas på basis av individens

---

⁴⁷ Castells 2002, s. 20.

⁴⁸ Castells 2001, s. 45.

⁴⁹ Castells 2002, s. 21.

⁵⁰ Hall, Stuart 2000. *Questions of Cultural identity*, s. 2.

självuppfattning, värderingar, ideal, gemenskapskänsla och åskådning. Längre än så ämnar jag inte gå med själva grunddiskussionen.

Nation

I modernt sociologiskt språkbruk skiljer man ibland mellan nationer, nationalstater och stater. Castells definierar nationer som

kulturella gemenskaper som konstruerats i människors sinnen och gemensamma minnen genom delad historia och delade politiska projekt.⁵¹

Nationer behöver enligt denna definition alltså inte ha fasta, territoriella gränser eller något ordnat styrelseskick. Tillhörigheten behöver inte vara lagligt reglerad, och är därför svårare att avgöra.

Nationell identitet

Som vi såg i identitetsdiskussionen ovan kan man tala om olika typer av identitet, och i denna uppsats står den nationella identiteten i fokus. Medan i Sovjetunionen det primära var att skapa legitimitet för en ursprungligen artificiell nationalidentitet handlar det i Kinas fall mer om vilka element i identitetskonstruktionen som ska få vilken betydelse. Vad ska anses vara av godo och vad ska anses vara av ondo? Hur ska man förhålla sig till det förgångna? Hur ska det moderna Kina profilera sig? Är demokrati förenligt eller oförenligt med den kinesiska självbilden? Vilka av globaliseringens konsekvenser är önskvärda och vilka är det inte? Här är alltså tolkningen av nationalidentiteten avgörande.

Stat

Nationalencyklopedin anger följande definition av statsbegreppet:

Generellt är staten ett landområde med gemensam styrelse, formellt suveränt i förhållande till andra stater. Inåt reglerar staten som myndighet relationerna mellan dess invånare. Detta förutsätter någon form av ordnad maktutövning. Utåt hävdar staten sina intressen gentemot andra stater eller "aktörer" i det internationella systemet.⁵²

Nationer behöver alltså inte vara stater och stater behöver inte vara nationer. När nya länder bildades efter kolonialismen och gränser drogs med linjal, blev resultatet ofta stater utan nationer och nationer utan stater. Andra exempel är forna Sovjetunionen, som aldrig lyckades bli en nation, medan nationen USA (i all sin etniska pluralism) har en statsbildning som rent formellt är en federation av stater.

Nationalstat

Man får en inte helt felaktig bild av hur nationalstatsbegreppet kommer att användas i denna uppsats om man helt enkelt sammanför dess två komponenter. I den europeiska historien brukar man räkna upplysningstiden kring sekelskiftet 16/1700-talet som den tid när den moderna nationalstaten började ta form, och processen anses vara intimt förknippad med det framväxande demokratiidealet och vad som ofta benämns "modernitet".⁵³ Nationalstatens lockelse och framtida öde är ett viktigt ämne i globaliseringsdiskussionen, och många, inklusive Castells, hävdar att den befinner sig i en akut kris.

---

⁵¹ Castells 2002, s. 64.

⁵² Stat. Ingår i *Nationalencyklopedin* 1995. Bd 17, s. 202.

⁵³ Se exempelvis Webster 2003, s. 209.

Diktatur

Jag kommer inte att använda detta begrepp med någon stor precision. Nils Andréén anger i Nationalencyklopedin innebörden ”styrelseform där all statsmakt är koncentrerad till en viss person eller en viss grupp”.⁵⁴

Utvecklingsstat

Beteckningen utvecklingsstat är något mer precis än vad som åsyftas i den gängse uppdelningen mellan utvecklade länder och utvecklingsländer. Castells anger följande definition:

En stat är en utvecklingsstat när den som legitimitetsprincip etablerar sin förmåga att stimulera och upprätthålla utvecklingen, varmed menas en kombination av stadigt hög ekonomisk tillväxttakt och strukturella förändringar i produktionssystemet, både inom landet och i relation till den internationella ekonomin.⁵⁵

För att denna definition ska vara giltig krävs emellertid enligt Castells en noggrann tolkning av vad som menas med legitimitetsbegreppet eftersom många forskare har blivit fångade i en etnocentrisk uppfattning, knuten till den demokratiska staten. Under sådana omständigheter är staten legitim när den är underordnad principen att representera samhället sådant det är. Det är då civilsamhället som legitimerar staten, vilket historien visar långt ifrån alltid har varit fallet. Många revolutionära stater har ju åtminstone idealt som mål att omdana den rådande ordningen därför att den på ideologiska grunder har varit förkastlig, och sådana revolutionära projekt har inte med nödvändighet varit rent nakna maktapparater. Det innebär alltså att staten kan legitimeras på uppdrag av samhället (demokrati) eller av ett samhälleligt projekt.

Civilsamhälle

Detta begrepp, som enligt vissa har blivit något av ett modeord,⁵⁶ används av Castells med innebörden

en uppsättning organisationer och institutioner, liksom en rad strukturerade och organiserade sociala aktörer, som reproducerar (om än stundom på ett konfliktfyllt sätt) den identitet som rationaliserar den strukturella dominansens källor.⁵⁷

Castells menar att detta var den ursprungliga innebörden av termen när den myntades av Gramsci. En av Castells hypoteser är att civilsamhällen befinner sig i upplösning, men ofta resonerar han tvärtom, vilket rimmar bättre med stora delar av den internationella diskussionen. Här används begreppet annorlunda, och Magnus Boström, forskare vid Stockholms Universitet, gör i en rapport gällande att ”Civilsamhället kan analytiskt förstås som en autonom sfär, skild från stat och marknad där relationerna i betydande grad bygger på frivillighet och öppenhet.”⁵⁸ Det torde också vara på detta vis som civilsamhällets representanter inom WSIS uppfattar sig själva. Nyansskillnaderna mellan Castells uppfattning och denna sistnämnda definition anges av i hur hög grad man betraktar civilsamhället som autonomt i förhållande till samhällets övriga dominerande krafter. Som läget nu ser ut måste vi acceptera denna brist på begreppsklarhet.

---

⁵⁴ Andréén, Nils 1990. *Diktatur*.

⁵⁵ Castells 2000. *Millenniet slut*, s. 296-297.

⁵⁶ Se t. ex. Boströms, Magnus 2000. *Om relationen mellan stat och civilsamhälle*. SCORE Rapportserie 2000:10.

⁵⁷ Castells 2002, s. 22.

⁵⁸ Boström 2000.

3.2 Teoretiska modeller

De teorier som här ska presenteras kan inte betraktas som separata från varandra och de processer som de försöker att relatera till ingår i en övergripande väv, men jag har ändå valt att dela upp dem i olika sektioner.

3.2.1 Sociologisk teori

För att få ett ramverk för de politisk-ekonomiska aspekterna av det kommande arbetet, tänkte jag inleda med den grundläggande samhällsmodell som Castells använder.⁵⁹ Den utges inte för att vara hans verk, utan beskrivs som vedertaget allmångods inom sociologiska kretsar, även om man kan ana vissa marxistiska influenser. Det är min förhoppning att den ska kunna vara tillämpbar för uppsatsens kommande avsnitt.

Som utgångspunkt för denna modell antas mänskliga samhällen vara organiserade utifrån tre grundläggande faktorer: *produktion*, *erfarenhet* och *makt*. *Produktionen* avser hanteringen av naturresurserna, deras omvandling till produkter, därav följande konsumtion och förhoppningsvis också överskottsackumulation för framtida investeringar enligt socialt bestämda mål. Med *erfarenhet* avses i detta fall de mänskliga subjektens handlande mot sig själva utifrån biologiska, sociala och kulturella relationer och identiteter, medan *makt* syftar på den relation människor emellan som påtvingar vissa subjekt andra subjekts vilja. Samhällets institutioner är inrättade för att genomdriva och upprätthålla de maktrelationer som under varje given historisk period är förhärskande. Makten bygger ofta på staten, som genom sitt unika privilegium att under vissa omständigheter ha legitim rätt att använda våld kan genomdriva sin vilja. Den struktur som staten uppbyggs kring antas sedan spridas genom hela samhället.

Vad gäller produktion finns det en väl etablerad tradition alltsedan Daniel Bell att skilja mellan produktionssätt och utvecklingssätt. Under 1900-talet förekom två dominerande produktionssätt, kapitalism och etatism, där etatismen i detta fall avser det kommunistiska produktionssättet, vilket vill inordna allt under staten. Castells använder i första hand Sovjetunionen som typexempel, och ägnar en stor del av sitt arbete åt att analysera dess uppgång och fall, men även Kina behandlas. Utvecklingssätt avser snarare vilken nivå produktionen ligger på och indelas i Bells anda i förindustrialism, industrialism och postindustrialism, eller *informationalism*, som Castells kallar det. Man får alltså en tvådimensionell modell, där olika kombinationer kan förekomma.

Produktionssätten utmärks av hur de hanterar eventuella överskott. Inom kapitalismen har grundprincipen varit det privata ägandet av produktionsmedlen på basis av kontroll över kapitalet, medan etatismens grundprincip har varit att förlägga kontrollen över överskottet utanför den ekonomiska sfären och istället låta statens makthavare hantera det. Medan kapitalismen är inriktad på vinstmaximering, är etatismen inriktad på maktmaximering både i militärt och ideologiskt avseende, inklusive en allt mer djupgående kontroll över medborgarnas medvetanden. Även utvecklingssätten har sina typiska prestationsprinciper. Det förindustriella utvecklingssättet vill kvantitativt öka arbete och naturresurser, det industriella vill införa energikällor och sprida energianvändningen medan det informationella utvecklingssättet vill förbättra kunskapsalstring, informationsbehandling och symbolkommunikation.

---

⁵⁹ Castells 2001, s. 37-41.

3.2.2 Ekonomisk teori. Från Fordism till post-Fordism

Ekonomi spelar en avgörande roll i samhällets struktur, och för att kunna behandla övergripande frågeställningar om informationssamhället krävs att vi tar itu med vissa grundläggande idéer. Utöver Castells kommer jag också att använda mig av Webster, som i sin noggranna genomgång av olika teoretiker ger en klar överblick över fältet.⁶⁰ Framför allt ska vi titta närmare på Regulation School Theory. Jag kommer i första hand att koncentrera mig på de aspekter som är relevanta för uppsatsens två studieobjekt, WSIS och Kina.

Regulation School Theory (RST) är en åtminstone bitvis marxistiskt influerad fransk teoribildning med uttalat holistiska ambitioner. Den fundamentala fråga som upptar RST gäller hur kapitalismen försäkras om kapitalistisk ackumulation⁶¹ (jämför med de sociologiska teorierna ovan). Man kan ana många likheter mellan dessa idéer och Castells. Det kan därför vara värt att notera att Castells bygger sin framställning på ett utförligt empiriskt material. Det bör också framhållas att det ligger mer eller mindre underförstått att Fordismen i första hand är en modell för Västerlandet.

Fordismen anses enligt RST ha varit rådande under åren 1945-1973. I sin mest idealistiska version präglades den av någorlunda god balans mellan massproduktion och masskonsumtion. Basen för den ekonomiska verksamheten var nationalstaten. Här fanns den marknad man riktade sig mot och här hämtade man arbetskraft, vilken dominerades av manliga arbetare inom tillverkningsindustrin. De stora företagen hade många anställda, vilka var ordnade i fungerande fackföreningar och arbetslösheten var låg. Nationella oligopol bestående av kanske 3-4 dominerande företag fanns inom flertalet områden. Genom keynesiansk politik var staten involverad i företagens verksamheter, och genom noggrant planerande byggdes välfärdsstaten upp. Denna starkt stiliserade harmoni anses ha kommit till vägs ände under 1970-talet. Vad var det då som inträffade?

Det går långt utöver denna uppsats ambitioner att reda ut krisen på 1970-talet. Oljekrisen är allmänt accepterad faktor, och enligt Castells slog nu keynesianismen huvudet i sin inbyggda vägg⁶² med ekonomisk stagnation som följd och/eller orsak. Det avgörande här är att Fordismen anses ha gått mot sitt slut, och mitt i stormens öga befann sig informationshanteringen.⁶³ Informationstekniken hade nu nått en sådan mognad att den på allvar kunde börja användas kommersiellt. Castells har här en intressant hypotes: de organisatoriska förändringar som informationstekniken medförde var så omfattande att det dröjde innan dess fördelar syntes i statistiken. Detta hindrar dock inte att man i efterhand kan se att en ny era lurade bakom hörnet: globaliseringen.

De strategier som vidtogs för att komma ur recessionen var inriktade på ökad konkurrenskraft och globalisering. Dagens gigantiska multinationella bolag inledde på allvar sina världsomfattande strävanden vid denna tid, och kapitalismen tog nästa steg i sitt segertåg över planeten. I takt med att marknaden, produktionen, finanshandeln och kommunikationen blev globala anser man att Fordismen gick under. De gamla massproducerande fabrikerna med högt antal anställda, fackföreningar och vertikal företagsstruktur med nationalstaten som bas kunde inte hantera den nya tiden, vars nyckelord är flexibilitet.⁶⁴ I och med informations- och kommunikationsteknikens framväxt, framför allt då Internet, och uppkomsten av olika slags nätverk möjliggjordes helt nya former av bank-, finans-, produktions-, konsumtions- och arbetsformer, alla präglade av flexibilitet. Nationalstatens suveränitet undergrävdes radikalt, och de stora företagen ändrade struktur, skar ner antalet anställda, drog ner på mass-

---

⁶⁰ Denna framställning av Regulation School Theory är baserad på Webster 2003, s. 59-96.

⁶¹ Webster 2003, s. 62.

⁶² Castells 2001, s. 42.

⁶³ Webster 2003, s. 68.

⁶⁴ Detta tema är genomgående. Se t. ex. Webster 2003 s. 78 eller Castells 42 eller andra verk. Webster tar dessutom upp en variant av post-Fordismen som kallas Flexibel specialisering.

produktionen, spred tillverkningen och genomförde vertikal disintegration och koncentrerade sig alltmer på kunskapsintensiv verksamhet. Härtill krävdes en internationell arbetskraft, sofistikerad kommunikation och ständigt förbättrad teknik. Castells karakteriserar den nya ekonomin som *informationell, global och nätverkande*. Informationell därför att produktivitet och arbetskraft nu är baserade på förmågan att hantera kunskapsbaserad information, global därför att kärnaktiviteterna produktion, konsumtion och cirkulation liksom marknaderna är organiserade i global skala, och nätverkande eftersom det ekonomiska dramat numera utspelas i globala nätverk.⁶⁵ En sak som här bör framhållas tydligt är att RST-teoretikerna ser en allt ljusare framtid för små och medelsstora företag, vilka genom sin mindre storlek får möjlighet att överglänsa de stora företagen tack vare den smidighet, anpassningsförmåga och flexibilitet som småskaligheten anses erbjuda.⁶⁶

*

Innan vi går vidare bör vi uppehålla oss ännu en liten stund vid en av de ekonomiska aspekterna av globaliseringen, nämligen det faktum att den enligt Castells var och är ett i grunden politiskt projekt. Näringsliv, marknadskrafter och teknisk utveckling hade aldrig kunnat utveckla en global ekonomi utan ett aktivt och målmedvetet deltagande från regeringar världen över, särskilt då G7-länderna, samt stora, internationella organisationer som Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken och WTO.⁶⁷ Castells urskiljer tre sammanhängande åtgärder som vidtogs för att underlätta en global handel: avreglering av hemmaekonomin, liberalisering av internationell handel och privatisering av offentliga bolag. Denna process pågick i två perioder: 1980-talets privatiseringar och fackföreningsförsvagningar i Reagans USA och Thatchers Storbritannien, samt 1990-talets världsvida spridning av globaliseringens regler och institutioner. Castells ser en liberal vision bakom denna process:

Målet var att ena alla ekonomier kring en uppsättning homogena spelregler så att kapital, varor och tjänster skulle kunna flöda fram och åter efter hur marknaden bestämde. Som i den bästa av adamsmithska världar skulle alla dra nytta av detta så att den globala kapitalismen, utrustad med informationsteknologi, skulle bli den magiska formel som så småningom förenade välstånd, demokrati och, över hela linjen, ett rimligt mått av ojämlikhet och minskad fattigdom.⁶⁸

Som vi kommer att få se förefaller WSIS till sin ytliga struktur inte vara någonting annat än en helt naturliga förlängning av detta projekt.

I efterhand kan man säga att valet för världens länder stod mellan att ansluta sig eller kollapsa.⁶⁹ Castells menar att Sovjetunionens fall åtminstone delvis berodde på dess oförmåga att föra etatismen in i informationalismen.

3.2.3 Utvecklingsstaten

Parallellt med den västerländska Fordismen följde Östasien en egen version, som har stått som modell för de flesta staterna i östra Asien oberoende av ideologi i övrigt. På kulturellt betingade sätt har de alla, även Kina, följt någon variant av utvecklingsstaten, och i ekonomiskt avseende har de följt den japanska modellen. Jag ska här följa Castells framställning av ”de asiatiska tigrarna” Singapore, Sydkorea, Taiwan och Hong Kong samt presentera ett schema över den japanska ekonomins utveckling som Lily Wu, analytiker och Asienkännare, har presenterat.⁷⁰

---

⁶⁵ Castells 2001, s. 99.

⁶⁶ Webster 2003, s. 87.

⁶⁷ Castells 2001, s. 159.

⁶⁸ Castells 2001, s. 162.

⁶⁹ Castells 2001, s. 162.

⁷⁰ Hacigian & Wu 2003.

De asiatiska tigrarna tar alla på olika sätt avstamp i den nya geopolitiska situation som växte fram under tiden efter andra världskriget. Gemensamt för dem alla är att de på ett enastående sätt lyckades ta sig ur ett utsatt läge och höja sig till välfärdsstater. Vi ska se vilka gemensamma faktorer som inverkade och vi tar det i ett antal steg.

- Upplevelsen av att befinna sig i ett nödläge. Först och främst skulle överlevnaden garanteras. Härur dikterades de politiska åtgärderna, och när överlevnaden var tryggad skulle man bli kvitt sin beroendeställning.
- Satsningen på utåtriktad ekonomi och export. Den globala ekonomins formningsprocess tycks ha varit oundgänglig.
- Tillgången till utbildad arbetskraft med stor omskolningskapacitet, hög produktivitet och låga löneanspråk, samt statens förmåga att få samhället att acceptera och inrätta sig efter utvecklingsstatens påbjudna struktur. Detta vanligtvis oerhört vanskliga projekt lyckades genom en kombination av repression, oskadliggörandet av den landsbygdsbaserade godsägarklassen samt statlig integration, ekonomiska förbättringar och sociala skyddsnet.
- Den goda förmågan att byta utvecklingsnivå och anpassa sig till det informationella paradigmet och den globala ekonomin samt aktiva satsningar på vetenskap och teknik.

Utvecklingsstaten tycks i dessa fall ha varit det instrument som den nationsbyggande eliten använde, och Castells tror inte att den hade varit framgångsrik om den inte hade lyckats att mobilisera och kontrollera det civila samhället.⁷¹

*

Innan vi går vidare ska jag presentera den japanska utvecklingsmodell som utlovades i avsnittets början.⁷² Tyngdpunkten ligger på utvecklingen mot IT-produktion. Den följer ganska väl Castells framställning. Utgångspunkten är en svag ekonomi, exempelvis Japan och Korea efter andra världskriget eller något annat land med svag ekonomi i största allmänhet.

1. Omvandla industrin till billig och lätt exportinriktad tillverkningsindustri genom statliga lån och skattelättnader.
2. Enkel tillverkning, export av leksaker, kläder, husgeråd etc.

Bristen på inhemsk efterfrågan och inhemskt kapital gör det lämpligt att tillgodose utländska marknader med billig och enkel tillverkning, där kanske råmaterial och komponenter kommer utifrån. I detta skede är det statliga stödet avgörande.

3. Expandera till tung industri och enkel elektronik.
  4. Mer lokalt innehåll. Skapa varumärken, automatisera.
- Nu satsar man på kameror, TV-apparater och elektroniska leksaker och etablerar egna varumärken. Denna fas utgör en tröskel i Östasien som inte alla länder tycks klara av att passera. Man lyckas inte utveckla någon riktig inhemsk marknad och inte heller någon inhemsk expertis och den verkligt avancerade, högteknologiska produktionen, i den mån den förekommer i landet, domineras av utländska ägare och företag.
5. Man når frontlinjen inom elektronik, kemi och automatiserad export.
  6. Den inhemska marknaden blir lika viktig som exporten.
  7. Man blir en världsledande innovatör, inte bara en som tillgodoser behov och följer efter.

Staten har på alla sätt och vis varit djupt inblandad i processen genom att dirigera förmånliga lån, ge skattelättnader, inrätta frihandelszoner, bygga industriparter, skydda den inhemska marknaden och själv investera i IT. Under uppbyggnadsfasen var sådana åtgärder av stor vikt men i ett senare skede visade de sig ofta bli en börda. Vi återkommer till detta i samband med Asienkrisen.

---

⁷¹ Ovanstående redogörelse grundar sig Castells 2000, s. 290-312.

⁷² Framställningen bygger på Hachigian & Wu 2003, s. 23-42.

*

Vad vi har sett i detta och föregående avsnitt är två delvis olika ekonomiska utvecklingsprocesser. I globaliseringen möts de, och vi ska senare se om detta möte innebär några problem när vi ställer WSIS mot Kina.

Den som vill kan nu med varierande klarhet och skiftande samtycke skönja konturerna av en ny värld, som Castells har valt att benämna *Nätverkssamhället*. På vilket sätt påverkar detta vår sociala konstitution? Innan vi tar oss an den frågan ska vi lägga en teoretisk grund för identitetsresonemangen.

3.2.4 Castells identitetsteorier

De flesta individer, och sociala aktörer, är i besittning av många olika identiteter samtidigt. Identiteter bör därför skiljas från *roller*, vilka definieras enligt normer som struktureras av institutioner och organisationer i samhället (fackföreningsmedlem, mor, granne o.s.v.). Från detta skiljer sig identiteter genom att vara "källor till mening för och av aktörerna själva, och konstrueras av en urskiljningsprocess".⁷³ Castells förnekar inte att även yttre institutioner kan ge upphov till identiteter, men de gör skäl för den beteckningen först om och när sociala aktörer internaliserar dem och konstruerar sin mening kring dem. Därmed blir det fullt möjligt, men alltså inte nödvändigt, att roller och identiteter sammanfaller, exempelvis ifråga om föräldraskapet om nu föräldern genom självdefinition upplever detta som djupt meningsfullt. På detta sätt blir alltså identiteterna starkare källor till mening än rollerna, vilka inte inbegriper någon självkonstruktions- och urskiljningsprocess. "Förenklat uttryckt organiserar identiteter mening medan roller organiserar funktionerna"⁷⁴ som Castells uttrycker det. Castells framkastar nu hypotesen att i nätverkssamhället organiseras meningen för de flesta aktörer "kring en primär identitet (det vill säga en identitet som inramar de övriga), som är självbevarande i tid och rum".⁷⁵

Castells betraktar alltså identiteter som konstruktioner, och ser därför frågorna om från vad, av vem, hur och varför de konstrueras, som fundamentala. Byggstenarna hämtas från historia, geografi, biologi, institutioner, kollektiva minnen och personliga fantasier, maktapparater och religiösa uppenbarelser. Varje specifik målgrupp sätter sedan samman dessa till meningsfulla mönster i enlighet med målgruppens sociala struktur. Varje social struktur är i sin tur ett uttryck för dess maktrelationer, varför Castells föreslår en modell med tre olika former av identitetskonstruktion:⁷⁶

- *Legitimerande identitet*. Införd av samhällets dominerande institutioner för att utvidga och rationalisera deras dominans över sociala aktörer. Stämmer med olika teorier om nationalism.
- *Motståndsidentitet*. Alstras av aktörer som befinner sig i positioner/tillstånd som har nedvärderats och/eller stigmatiserats av maktens logik. De bygger därför motståndsvärn.
- *Projektidentitet*. Uppbyggs av sociala aktörer, på basis av det kulturella material som finns tillgängligt för dem, när de vill skapa en ny identitet som omdefinierar deras position i samhället och därmed vill omvandla hela samhällsstrukturen. Ett exempel skulle kunna vara feminismen.

Dessa kan, i olika konstellationer, övergå i eller överlappa varandra. Det är mycket viktigt att framhålla att de olika identiteternas värde är helt avhängigt av det sammanhang de förekommer i.⁷⁷

---

⁷³ Castells 2002, s. 20.

⁷⁴ Castells 2002, s. 21.

⁷⁵ Castells 2002, s. 21.

⁷⁶ Castells 2002, s. 21-22.

⁷⁷ Castells 2002, s. 22-23.

Varje identitetsbyggande process får ett särskilt resultat i konstitueringen i samhället:

-*Legitimerande identitet* alstrar ett civilt samhälle.

-*Motståndsidetitet* leder till bildandet av kollektiv eller gemenskaper.

-*Projektidentiteter* alstrar subjekt (vitala sociala aktörer).

Som antydde i definitionen av civilsamhället får vi nu terminologiska problem. Vid den historiska överblicken över Kina såg vi att demokratiörelsen ville inmuta ett område i samhället för fritt offentligt samtal, påminnande om vad Habermas brukar benämna det offentliga rummet, en väsentlig komponent i vad som i vanligt språkbruk benämns civilsamhället. Civilsamhället kan alltså antingen beteckna det samhälle som det odemokratiska kommunistpartiet vill upprätthålla (ovanstående tolkning), eller den samhällssfär som det vill bekämpa (den demokratiska tolkningen). Mitt förslag är att vi klassificerar den demokratiska tolkningen av begreppet som en projektidentitet som vill förändra samhället så till vida att den vill accepteras som en del av samhället. Vad jag därmed vill framhålla är att demokratiörelsen inte nödvändigtvis motsatte sig kommunistpartiet utan endast ville omvandla samhället så att demokratin inlemmades i det redan existerande samhället. I den fortsatta texten kommer jag att använda begreppet civilsamhälle i den demokratiska meningen, vilket Castells oftast också gör.

Som har framhållits är det i första hand Kinas nationella identitet som här ska studeras, varför vi behöver gå igenom några av Castells grundtankar kring nationalism och identitet. Han anger tre analytiska huvudpunkter:⁷⁸

- Dagens nationalism behöver ej vara inriktad på en suverän nationalstat.
- Nationalism är inte nödvändigtvis ett elitfenomen utan kan också vara en reaktion mot globala eliter.
- Den nuvarande nationalismen är mer reaktiv än proaktiv och tenderar att vara mer kulturell än politisk.

Med utgångspunkt från ovanstående diskussioner går det nu att presentera den identitetsmodell som jag tänker använda i analysavsnittet:

1. *Den legitimerande identiteten.* Kommunistpartiets strävan till identitetskontroll.
2. *Motståndsidetiteten.* Regeringskritisk nationalism.
3. *Projektidentiteten.* Strävan efter ett autonomt civilsamhälle.

Därutöver kommer vi också att stöta på minoritetsidentiteter och regionala identiteter.

Det viktigaste i byggandet av nationer, enligt Castells, är de gemensamma erfarenheterna.⁷⁹ I de kinesiska kärnområdena, där etniciteten är oerhört homogen, språket gemensamt, byråkratin välutvecklad och de historiska erfarenheterna gemensamma, är alltså de flesta faktorerna väl uppfyllda. Kampen om den nationella identiteten gäller här istället hur globaliseringsprocessen kan tänkas verka. Som vi kommer att få se är globaliseringen en tid av återuppväckt nationalism, men i denna version mer som en defensiv reaktion mot globaliseringens hot än en samverkande del av processen. Castells sammanfattar detta hot i tre punkter:

- globaliseringens upplösning av autonomi hos ännu existerande institutioner
- nätverkens och flexibilitetens utsuddning av tillhörighet och engagemang
- krisen för den patriarkala familjen

I första hand är det de två första punkterna vi kommer att behandla.

*

Med hjälp av detta och föregående avsnitt står vi förhoppningsvis rustade att teckna en teoretisk bild av de politiska och sociala konsekvenserna av globaliseringen.

---

⁷⁸ Castells 2002, s. 43-44. Castells använder fyra punkter, varav jag utelämnar en.

⁷⁹ Castells 2002, s. 43.

3.2.5 *Nationalstatens kris och identitetens roll*

Globaliseringen innebär omfattande förändringar för alla jordens folk, oberoende av om man vill kalla det en revolution, en ny tid, ett informationssamhälle eller om man hävdar att det nya mest består av förändringar inom och förlängningar av en redan existerande grundstruktur (det kapitalistiska samhället). För att kortfattat beskriva de sociala konsekvenserna kommer jag ömsom att återropa Castells, ömsom Webster och Anthony Giddens (vars arbeten i stora drag omfattas av Castells)⁸⁰.

I prologen till sitt stora trebandsverk gör Castells en överblick över världen, och han vinnlägger sig inte om att vara optimistisk. Det har uppstått nya relationer mellan ekonomi, stat och samhälle. Ekonomin har blivit flexiblare, konkurrensen har trappats upp och blivit global, parallellt med att misären hos de utanförstående har fördjupats. Välfärdsstaten nedmonteras och det politiska systemet har hamnat i en legitimitetskris, samtidigt som individualiseringen har tilltagit, delvis på kollektivets bekostnad.⁸¹ Vi ska nu se lite närmare på denna process.

Till att börja med kan vi notera den förskjutning som har skett inom samhället genom de möjligheter som informationstekniken och nätverken ger upphov till. I och med framväxten av multinationella bolag, nationalstatens undergrävda suveränitet och nätverkens uppkomst har makten alltmer koncentrerats till elitens nätverk, där den har blivit osynlig. Inom dessa nätverk har det uppstått en ny rumtid, flödesrummet, som befolkas av maktens elit vilken blir alltmer homogen, kosmopolitisk och kulturellt obunden. Parallellt med detta flödesrum, men utan möjlighet till interaktion, existerar platsrummet, där folket lever kvar i alltmer urholkade historiska miljöer, avskurna från de samhällsformande processer som numera har förlagts till flödesrummet, dit folket saknar tillträde, inte genom förbud utan genom att de inte behärskar de koder och den kommunikation som krävs för att få delta.⁸² Detta är den moderna metoden att göra folket maktlöst, söndrat och förvirrat, och härur uppstår identitetskriser och protester. Innan vi fördjupar oss i dessa frågor ska vi emellertid uppehålla oss en stund vid nationalstatens kris. Vari består denna kris mer konkret, hur yttrar den sig och hur hanteras den?

Vi såg tidigare att globaliseringen delvis ingick i ett politiskt projekt, som markant har förändrat nationalstatens roll. Från att ha varit huvudarena för de stora företagens fortfarande nationella produktion, och den därmed förknippade inhemska konsumtionen, har nationalstaten blivit en vara på den öppna marknaden för arbetsmarknader där det gäller att erbjuda de idag transnationella företagen så förmånliga produktionsvillkor som möjligt, med den välbekanta konkurrensen från låglöneländer som påtaglig bekräftelse. Den fördel de utvecklade länderna tidigare hade av mer kvalificerad arbetskraft minskar successivt, och WTO ser till att ingen bedriver otillåtet protektionistisk tullpolitik. En följd av detta är att välfärdsstaten hotas när det nationella samhällsfördraget mellan stat och kapital blir betydelselöst, och ingen tror på allvar på (ej heller önskar) ett globalt fördrag. Därmed försvagas en av de viktigaste källorna till den moderna nationalstatens legitimitet.⁸³

Vi lever i en tid som inte bara utmärks av transnationella företag utan också av allt fler internationella organisationer. Utöver geopolitiska organisationer som exempelvis FN, WTO, Världsbanken och IMF, vilka tillsammans med nationalstaterna och på bekostnad av deras suveränitet konstituerar vår politiska terräng, ser vi också att civilsamhällets organisationer tar över allt mer av dagens avgörande frågor, till exempel miljöfrågor (vilka idag till sin karaktär är globala och därmed inte kan hanteras enskilt) och mänskliga rättigheter.⁸⁴ Samtidigt ser

---

⁸⁰ Castells 2002, s. 24.

⁸¹ Castells 2002, s. 25-26.

⁸² Castells 2001, kap. 5 och 6.

⁸³ Castells 2002, s. 261-263.

⁸⁴ Se t. ex. Castells 2002, s. 277, Castells 2000 s. 361 eller Webster 2003 s. 218-220.

Castells en internationell fiskal kris när staten får allt svårare att bedriva effektiv skattepolitik när hela ekonomin globaliseras.⁸⁵ I Kina har denna fiskala problematik accentuerats av det faktum att den kinesiska regimen i sin moderniseringsstrategi valde ut vissa provinser till ekonomiska reformer. Dessa regioner fick relativt hög grad av autonomi med långtgående fiskala rättigheter.⁸⁶

Medieutvecklingen ställer staten inför andra slags utmaningar. Utöver Fordismens nationella radio- och TV-kanaler finns det idag en svåröverskådlig mosaik av globala medier, som agerar enligt marknadsmässiga principer. Detta har konsekvenser för samhället på flera områden, och Webster ägnar ett kapitel åt Habermas idéer om en offentlig sfär. Habermas grundtanke är att denna sfär växte fram som (med risk för upprepning) ett område som stod fritt från statlig styrning och ekonomiska krafter och därför var centralt för det demokratiska systemet. Webster prisar sedan det brittiska public-service-systemet, inklusive TV, radio, statlig information, museer och, kronan på verket, de offentliga biblioteken. Den allmänna tesen är att den offentliga sfären i den globala kapitalismens tidevarv blir alltmer trängd av kapitalistiska krafter, som antingen konkurrerar ut den eller anser att den, av olika anledningar, inte förtjänar sitt statliga stöd, vilket ger oacceptabla konkurrensfördelar. Den offentliga sfären förutspås alltså krympa,⁸⁷ en slutsats som delas av Herbert Schillers Kritiska Teori.⁸⁸ Som vi ska se skiljer sig detta från WSIS framtida vision.

Totalitära stater utarbetar noggranna strategier för att hantera medieutvecklingen, vilken för dem utgör ett fundamentalt hot mot själva grunden för deras existens. Vi kan här notera att Castells ännu så länge tror att de kan hålla stånd en tid, men i längden kommer medborgarna att vilja ha sin information från källor som ej är underställda staten. I längden är diktaturena alltså dömda att förlora kontrollen. Därmed förlorar staten en av grundstenarna för sin makt, vilken försvagas ytterligare av den växande autonomi för regionala och lokala medier.⁸⁹

Ur en annan aspekt har informationstekniken bidragit till ökad kontroll genom de större möjligheterna till övervakning. Giddens ser inte övervakning som något i sig negativt utan som en absolut oundgänglig del av ett modernt, välorganiserat samhälle.⁹⁰ Det betyder ju inte att makten inte kan missbrukas, men det är många som idag inte ser den statliga övervakningen som den största faran för privatlivets integritet utan istället de privata företagens allt bättre och effektivare övervakning.⁹¹ Därmed får nationalstaten ytterligare konkurrens.

*

De utmaningar vi hittills har behandlat har alla i någon mening sitt ursprung utanför staten. Vi ska nu ägna oss åt processer vilka i första hand kommer inifrån, låt vara som en reaktion på de utifrån kommande förändringarna. Giddens beskriver vårt nya samhälle som "senmodernt" och posttraditionellt, vars utmärkande dynamik bestäms inte bara av åtskiljandet av tid och rum, urbäddningsmekanismer och institutionell reflexivitet (modernitetens drag)⁹² utan också av att självet i sig blir ett reflexivt projekt.⁹³ Det traditionella livet var långt mer "inbäddat" (embedded)⁹⁴ såtillvida att man gjorde, tyckte och tänkte så som de yttre omständigheterna (naturen eller kulturen) krävde, det vill säga man mjölkade när så krävdes, sådde när så

---

⁸⁵ Castells 2002, s. 256.

⁸⁶ Castells 2000, s. 326-330.

⁸⁷ Webster 2003, kap. 7.

⁸⁸ Webster 2003, kap. 6.

⁸⁹ Castells 2002, s. 267-268.

⁹⁰ Webster 2003, kap. 8.

⁹¹ Castells 2002, s. 309-310 eller Webster 2003 s. 223-225.

⁹² Giddens 2002, s. 31.

⁹³ Giddens 2002, s. 45.

⁹⁴ Webster 2003, s. 205.

krävdes, delade trosuppfattning med dem i det omgivande samhället och så vidare.⁹⁵ Idag har vi allt större möjlighet att välja inte bara vad vi ska göra och vad vi ska tycka och tänka, utan också, mer sammanfattande, hur vi ska leva. Denna nya möjlighet till reflexivitet har inte uppstått ur ingenting, utan just genom att tillgången till kunskap om alternativa livsstilar och värderingar har accentuerats så ofantligt genom globaliseringen.⁹⁶ Urbäddningsmekanismerna, bestående av de traditionella, konkreta omgivande strukturernas upplösning, har resulterat i ett tomrum, och istället ställs vi inför hela världens kulturutbud så att säga rakt in i våra vardagsrum. Den som påstår att detta gör oss rotlösa framlägger knappast någon kontroversiell hypotes, utan en ganska allmänt omfattad uppfattning.⁹⁷

Följderna av detta var inte uppenbara för alla. I takt med globaliseringen trodde många forskare att betydelsen av den nationella identiteten skulle minska i betydelse. Nationer betraktades som ”godtyckliga historiska tillfälligheter”⁹⁸ som skulle försvinna ur människornas medvetande när den nya världen gjorde sitt intåg. Forskarna har uppenbarligen fullständigt saknat verklighetskontakt, eftersom tendensen har varit den rakt motsatta. Nationalismen har vuxit sig allt starkare och har ibland blivit ett direkt hot mot staten, som anses förråda nationen i det globala spelet. Reaktionen på vardagslivets urholkning har faktiskt blivit att identitetens roll alltmer har förstärkts. Mening söks allt mindre i vad man gör och alltmer i vem man är.

Denna tendens förstärks av den klyvning av rumtiden i flödesrum respektive platsrum som togs upp tidigare. Den globalt inriktade staten riktar sin uppmärksamhet mot födesrummet och delegerar många ”mjukare” frågor som exempelvis utbildning, kultur och sociala ärenden till regional och lokal nivå, där kopplingen till platsrummet är mer påtaglig. Här frodas identitetsfrågorna, som växer sig allt starkare med följd att nationalstaten försvagas ytterligare, denna gång inifrån. Det pågår alltså samtidigt global homogenisering och social differentiering, och på hemmaplan ställs staten inför allt större utmaningar av de identitetsanspråk som görs inom civilsamhället. I Kina bygger kommunistpartiets ställning på en ömtålig jämvikt av maktindelning mellan nationella, regionala och lokala eliter. Denna ordning kan enligt Castells utgöra nyckelmekanismen för övergången från etatism till kapitalism.⁹⁹ Kommunistpartiet när fortfarande en dröm om en fullt utvecklad ekonomisk och teknologisk utveckling utan eftergifter för det civila samhällets tryck, med förmågan att agera på den globala arenan fast samlad i statens hand,¹⁰⁰ men det är tveksamt om det över huvud taget är möjligt att till fullo utnyttja informationsteknikens fulla potential om inte samhällets aktörer får full frihet att delta med sin egen kreativitet.¹⁰¹ Castells sammanfattar nationalstatens situation med följande ord: ”Informationsålderns nationella regeringar är för små för att hantera globala krafter men för stora för att hantera människors liv.”¹⁰² Avgörande för nationalstatens framtid tycks vara dess förmåga att anpassa sig till detta.

*

Även om mycket av detta inte är någonting unikt (alla tider har alltid varit präglade av osäkerhet och identitetssökande) så ligger det enligt många forskare, framför allt Castells, något nytt i att *identiteten nu har blivit huvudkällan, ibland den enda källan, till mening*. Castells är också noga med att påpeka att sökandet efter identitet inte på något sätt är begränsat till Västerlandet. Sökandet efter ny identitet och andlighet är lika intensivt i Österlandet, trots den mer kollektivistiskt inriktade kulturen och individens underordnade roll

---

⁹⁵ Webster 2003, s. 205.

⁹⁶ Webster 2003, s. 205.

⁹⁷ Som bara ett exempel kan nämnas Sven Nilsson i *Kulturens vägar* (1999) s. 19.

⁹⁸ Gellner citerad i Castells 2002, s. 41.

⁹⁹ Castells 2002, s. 282.

¹⁰⁰ Castells 2000, s. 325.

¹⁰¹ Castells 2000, s. 341-344.

¹⁰² Castells 2002, s. 282.

inför familjen.¹⁰³ I samhällsutvecklingen, vare sig det är Öster- eller Västerlandet, är jakten på identitet lika stark som de teknisk-ekonomiska förändringarna.¹⁰⁴

Det har varit min avsikt att här teckna en bakgrundsbild av de politisk-ekonomiska processer som ledde fram till dagens globaliserade samhälle, samt ge en mycket kortfattad överblick över hur dessa processer påverkar våra mest grundläggande uppfattningar om livet och dess mening. Min förhoppning är att läsaren har lyckats uppfånga de små antydningar jag har givit om hur detta ramverk står i relation till Kina och WSIS. Jag har också försökt att framhålla hur identitetsfrågan hamnar mitt i diskussionens centrum, och hur avgörande den är för många diktaturer. De fruktar att folket får tillgång till all världens idéer och livsstilar eftersom de vill behålla greppet om invånarna och skydda dem från ”felaktiga” tankar och ”farliga” irrläror, samtidigt som de vill bli delaktiga i världshändelserna och ha tillgång till elitens nätverk. Denna deras klivna inställning till informationstekniken, vilken inverkan den har och hur detta skeende manifesteras ska vi se närmare på senare.

3.3 Informationssamhällets vara eller inte vara

I föregående delkapitel har vi tagit del av några av Castells teorier om det samhälle vi lever i. Är det berättigat att utifrån dessa teorier tala om ett informationssamhälle? Det finns välartikulerade teorier som besvara den frågan nekande. Litteraturen på området är minst sagt svåröverskådlig, och jag kommer inte att eftersträva någon uttömmande behandling. Min uppsats har till uppgift att undersöka Kinas väg in i det informationssamhälle som ges uttryck för inom WSIS, och det är ur det perspektivet analysen ska genomföras. WSIS-projektet existerar emellertid inte i något vakuum utan mitt i vår motsägelsefulla värld. Jag tänkte därför först presentera en mycket kortfattad bild av informationssamhället med betoning på hur det framställs av Webster i *Theories of the information society*.

3.3.1 Websters syn på begreppet Informationssamhället

Webster är kritisk till tanken att det samhälle vi (med ”vi” tycks Webster mena västerlänningar) idag lever i är någonting i grunden nytt i förhållande till det kapitalistiska industrisamhället, och att detta nya samhälle skulle vara förtjänt av benämningen informationssamhälle. Entusiasterna använder begreppet väldigt olika och inte alltid med någon större precision. På vilka grunder kan vi sägas leva i ett informationssamhälle? Har det verkligen skett ett kvalitativt skifte eller har det bara skett en kvantitativ informationsökning? Som utgångspunkt anger han fem olika sätt att definiera informationssamhället: *tekniskt, ekonomiskt, sysselsättningsmässigt, numsligt och kulturellt* vilka på intet vis behöver vara ömsesidigt uteslutande. Problemet är att många författare inte klargör sin inställning utan använder sig av det djupt problematiska tillvägagångssättet att konstatera en kvantitativ informationsökning och därur härleda ett kvalitativt skifte, samtidigt som det sällan utreds om det rör sig om en kontinuerlig, gradvis förändring eller ett verkligt brott. Uppdelningen syftar därför till att uppnå större klarhet och bättre kunna utröna vad som faktiskt sägs. Till detta fogar Webster dessutom en separat definition av kvalitativt slag som han tillmäter stort värde, nämligen idén att den *teoretiska kunskapen* har blivit det fundamentala för samhället.¹⁰⁵

Den kritik han riktar mot de olika framställningarna inom de fem definitionerna bottenar ofta i just förhållandena kvantitet/kvalitet respektive kontinuitet/brott. Ifråga om den tekniska definitionen tenderar förespråkaren ofta att, kanske helt omedvetet, hemfalla åt teknologisk determinism, det vill säga föreställningen att samhället formas och styrs helt av den tekniska

---

¹⁰³ Castells 2001, s. 47.

¹⁰⁴ Castells 2001, s. 28.

¹⁰⁵ Webster 2003, s. 8-9.

utvecklingen. Tekniken tilldelas alltså den exklusiva rätten att namnge vårt samhälle,¹⁰⁶ men i akademiska kretsar råder stor enighet om överförenklingen och orimligheten i detta. Å ena sidan antas den tekniska utvecklingen vara helt fristående från det övriga samhällslivet, å andra sidan antas tekniken vara den drivande kraften i hela utvecklingen.

Den ekonomiska definitionen tar vanligtvis fasta på att den del av BNP som har sitt ursprung i rent informationshanterande verksamhet stadigt har ökat och om den, som exempelvis Fritz Machlup vid Princeton University hävdar,¹⁰⁷ är den enskilt största sektorn av ekonomin så är det befogat att tala om ett informationssamhälle istället för ett industrisamhälle. Mot detta kan man invända att det inte är så alldeles enkelt att avgöra vad som ska räknas till informationssektorn och inte.

Den sysselsättningsmässiga definitionen uppvisar ett liknande mönster. Om informationsarbetarna är den enskilt största yrkesgruppen så kan man tala om ett informationssamhälle. Istället för industriarbetare i blåställ har vi idag informationsarbetare i vit skjorta. Deras råmaterial är idéer, kunskap, symboler och information och deras främsta redskap är deras egen kreativitet. Vi skulle därmed ha fått en ny arbetarklass bestående av intellektuella informationsexperter. Invändningen är återigen densamma: det är inte så enkelt att klart skilja informationsarbetare från andra arbetare. Castells, exempelvis, klumpar samman en rad olika områden såsom utbildning, kommunikation, organisation och vetenskap inom samma ram, så att såväl journalister som kirurger blir informationsarbetare.

Vår uppfattning av tid och rum påverkas onekligen av informationsteknologin. Globala nätverk växer fram som binder samman världens alla hörn. Webster är emellertid skeptisk till de mest radikala och ofta oprecisa framställningarna (exempelvis Castells teorier om flödesrummet). Kulturellt har informationstekniken onekligen inneburit stora förändringar, men är det verkligen någonting nytt i förhållande till exempelvis 1920-talet? Man kan också fråga sig om någon substantiellt kvalitativ förändring har inträtt. Informationsmängden har förvisso ökat, men meningen tycks närmast ha minskat.¹⁰⁸ Information definieras istället utan hänvisning till mening, och har reducerats till ettor och nollor, eller priser och siffror. Denna problematik fördjupas av det faktum att så många härleder ett kvalitativt systemskifte ur den odiskutabla kvantitativa ökningen av information, vilket är problematiskt. I kontrast till detta menar Webster att ett kvalitativt skifte å sin sida inte behöver förutsätta ett kvantitativt, och exemplifierar med en hypotetisk värld där en liten minoritet av informationsexperter också är i besittning av den avgörande makten. Det är just en sådan värld som Castells menar att vi lever i.

Beträffande idén att den teoretiska kunskapen är vår tids mest utmärkande drag kan man se till de stora uppfinnarna under 1700- och början av 1800-talet, vilka var begåvade och driftiga amatörer som tog sig an praktiska problem med empiriska trial-and-error-metoder (exempelvis järnvägar, ångmaskiner m.m.), medan idag den teoretiska kunskapen ofta är ett förkunskapskrav för att man över huvudtaget ska kunna vara aktiv inom frontforskningen. Flertalet akademiska discipliner inom såväl natur- som samhällsvetenskaperna bygger på en abstrakt, strikt kodifierad teoretisk kunskap om olika slags lagbundenheter. Det avgörande är inte huruvida teorierna är ”sanna”; det avgörande är att så stora delar av samhällsapparaten fungerar på grundval av teoretisk kunskap. Webster finner denna framställning mycket, men inte tillräckligt, övertygande.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ Webster 2003, s. 11.

¹⁰⁷ Webster 2003, s. 12.

¹⁰⁸ Webster 2003, t. ex s. 20 eller s. 149.

¹⁰⁹ Webster 2003, s. 52-54.

3.3.2 *Castells och Boyles syn på begreppet Informationssamhället*

Castells argumenterar för att vi faktiskt genomlever en informationsteknologisk revolution, samtidigt som han varnar för profetisk iver och ideologisk manipulation, ty om vi fastnar där går vi miste om revolutionens grundläggande betydelse. För att man ska kunna tala om en historisk diskontinuitet måste det nya genomsyra alla mänskliga verksamhetsområden. Ur den aspekten är den nuvarande revolutionen minst lika historisk som 1700-talets industriella revolution.

Däremot är han mer restriktiv till termen Informationssamhället, eftersom ett sådant språkbruk, som han ser det, implicerar en allmän homogenitet av sociala former.¹¹⁰ Istället föredrar han att karakterisera vårt samhälle som *informationellt*, vilket i en mer övergripande betydelse syftar på att en samhällsorganisation där "... alstring, behandling, och överföring av information blir grundkällan för produktivitet och makt...".¹¹¹

James Boyle är lite mer långtgående. Han menar att *just därför* att informationsbegreppet används inom så vitt skilda områden, är det befogat att tala om ett informationssamhälle:

We have the information technology issues, the genetic information issues, the privacy issues, the dataflow issues, and the intellectual property issues. The justification for treating these together is precisely the *homologization of forms of information...*¹¹²[ursprunglig kursivering]

Inte heller accepterar han kravet på historisk diskontinuitet. Människan bedrev primitiv industriell verksamhet långt före den industriella revolutionen, men vi talar likafullt om industrisamhället.¹¹³ Boyle bestrider alltså båda Websters huvudkrav. Vi missar själva poängen om vi kräver att informationen måste insorteras i olika fack, och det är orimligt att kräva ett verkligt brott med det förgångna för att tala om ett nytt slags samhälle. Därtill anser Boyle att själva det faktum att så många människor, inte minst på inflytelserika poster (politiker och ekonomer), tänker och talar i termer av informationssamhälle i sig är ett argument för att så är fallet.¹¹⁴

3.4 Sammanfattning av kapitel 3

Globaliseringen har visat sig vara en komplex och svårfångad process. De teorier vi har gått igenom lyfter fram den nya, post-Fordistiska ekonomin, en försvagad nationalstat, en klyvning av rumtiden i flödesrum respektive platsrum, och social rotlöshet. Som en följd har individers, grupper, och nationers identitet omvärderats, och identitetsfrågornas betydelse accentuerats. Huruvida det moderna samhället förtjänar beteckningen informationssamhälle eller ej är en omdiskuterad fråga, men det har visat sig att det finns välartikulerat motstånd mot termens bruk. Med teorierna avklarade ska jag i nästa kapitel redogöra för den metod som ska användas.

---

¹¹⁰ Castells 2001, s. 43.

¹¹¹ Castells 2001, s. 44.

¹¹² Boyle 1996, s. 7.

¹¹³ Boyle 1996, s. 6.

¹¹⁴ Boyle 1996, s. 6.

4 Metod

Under arbetets gång växte en metodologisk idé fram, som jag nu ska försöka redogöra för. Avgörande för min uppsats är WSIS huvuddokument *Declaration of Principles* och *Plan of Action*, hädanefter DP respektive PA. Återigen vill jag betona att jag med WSIS syftar på dessa två dokument om inte annat sägs.

Kinas relation till informationssamhället ska analyseras utifrån WSIS. Det har därför, som jag redan antytt, fallit sig naturligt att göra två olika men intimt förknippade studier, först WSIS och därefter Kina. Genom att utgå ifrån mina frågeställningar och strukturen hos WSIS utarbetar jag ett analysinstrument i form av ett raster bestående av 10 kategorier. Sedan sorteras WSIS material in i dessa olika kategorier, varmed jag också hoppas att det framträder en någorlunda begriplig bild av WSIS. Utifrån tillgängliga teorier analyserar jag sedan resultatet, varmed Fråga 1: Vad karakteriserar det informationssamhälle WSIS ger uttryck för? besvaras. Det är inte fråga om någon kritisk analys, där aktörernas bakomliggande motiv ska utvärderas, utan istället ska tongivande idéer, teoretiska grundförutsättningar och implikationer lyftas fram. Tanken är att på detta sätt få fram en för uppsatsen ändamålsenlig, deskriptiv analys av WSIS. Jag vill framhålla att det inte primärt är styrkan i WSIS inverkan som ska undersökas utan riktningen.

Nästa steg är att sortera in Kinamaterialet i analysinstrumentet. Därefter utför jag en jämförande analys mellan WSIS och Kina kategori för kategori med hjälp av tillgängliga teorier, och sedan genomförs en övergripande analys av hela situationen. Därmed hoppas jag att Fråga 2: Hur påverkar globaliseringen och informationstekniken Kinas nationella identitet utifrån WSIS perspektiv? och Fråga 3: Hur har den kinesiska regimen agerat och hur kan den tänkas komma att tvingas agera allmänpolitiskt och informationspolitiskt för att bemöta och hantera den situation som utvecklingen resulterar och/eller tros resultera i utifrån WSIS perspektiv? förhoppningsvis besvaras.

Även här kommer analysen att ske i nära anknytning till mina grundteoretiker. Jag hoppas därför att finna hållpunkter hos WSIS som kan fånga in Kinas spänning mellan marknadsliberalism, civilt samhälle, nationalism och politisk kontroll. Diktaturers önskan att moderniseras står i kontrast till deras ovilja att acceptera en offentlig sfär för fri debatt, och civilsamhällets roll är central i både WSIS och Castells visioner, även om de skiljer sig åt. På ett naturligt sätt knyts då WSIS och Kina samman med Castells identitetsteorier. I denna process anknuter jag till människorätts- och demokratifrågor, vilka är avgörande för diktaturer, och allmänt antas få större betydelse i det globala nätverkssamhället.

4.1 Utarbetandet av analysinstrumentet

Det är nu dags att försöka utarbeta det analysinstrument som senare ska användas. Låt oss därför återigen återropa hela WSIS-projektets världsbild. Vi såg tidigare att fyra olika aktörer ansågs vara speciellt viktiga, vilket också framhålls i DP § 20 och PA § 3:

- Stater.
- Den privata sektorn.
- Civilsamhället.
- FN-organisationen.

Låt oss också åter beakta DP och se lite noggrannare på dess uppbyggnad. DP är ett dokument bestående av 67 paragrafer (vilket framhölls i kapitel 2), indelade i tre avdelningar:

- A. Vår gemensamma vision av Informationssamhället (§ 1-18).
- B. Ett Informationssamhälle för alla: nyckelprinciper (§ 19-64). Denna avdelning är i sin tur indelad i de elva nyckelprinciperna, vilka här numreras romerskt för att inte skapa onödig förvirring.

- (i) *Staters och intressenters roll i frambringandet av IKT för utveckling.* (§ 20). Här vill man klargöra vilka aktörer man anser vara viktiga.
- (ii) *Informations- och kommunikationsinfrastruktur: en essentiell grund för ett inkluderande informationssamhälle.* (§ 21-23). Det behövs ett väl utbyggt informationsteknologiskt nätverk.
- (iii) *Tillgång till information och kunskap.* (§ 24-28). Det är väsentligt att alla får tillgång till information och kunskap.
- (iv) *Kapacitetsuppbyggnad.* (§ 29-34). Utöver en välutvecklad infrastruktur är det också nödvändigt att människor får utveckla sin kapacitet att tillgodogöra sig den tillgängliga informationen.
- (v) *Göra IKT pålitligt och säkert.* (§ 35-37). Sekretess och skydd av privatlivet betonas.
- (vi) *Skapa en möjliggörande miljö.* (§ 38-50). Man vill skapa en miljö som möjliggör för så många som möjligt att delta i uppbyggandet och utvecklingen av informationssamhället.
- (vii) *IKT-tillämpning gynnar alla aspekter av livet.* (§ 51). IKT anses gynna alla aspekter av livet såsom hälsa, utbildning, arbete, miljö, kultur med mera.
- (viii) *Kulturell mångfald och identitet, språklig mångfald och lokalt innehåll.* (§ 52-54). Kulturell och språklig mångfald, minoritetsstöd och bevarande åtgärder betonas.
- (ix) *Media.* (§ 55). Pressfrihet, yttrandefrihet och informationsfrihet ska även i framtiden garanteras.
- (x) *Etiska aspekter.* (§ 56-59). Värderna som tolerans, fred, jämställdhet, solidaritet, frihet, ansvar, rättvisa, miljöskydd med mera ska åtnjuta full respekt i Informationssamhället.
- (xi) *Internationellt och regionalt samarbete.* (§ 60-64). Informationssamhället kan bli ett redskap för att uppnå internationellt accepterade mål.

C. Mot ett Informationssamhälle för alla baserat på gemensam kunskap. (§ 65-67).

PA har en snarlik uppbyggnad.

Om vi nu tar i beaktande att jag avser att undersöka hur Kinas väg in i informations-samhället formar sig med avseende på identitet och informationskontroll, och de teorier jag har att utgå ifrån, inför jag följande kategorier som analysinstrument utifrån den struktur som DP uppvisar ovan:

1. *Övergripande mål.*
2. *Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv.*
3. *Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomin.*
4. *Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media.*
5. *Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informationssamhället.*
6. *Aktiva globaliserings- och e-strategier.*
7. *Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informationssamhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition.*
8. *Synen på och inverkan av globalisering och IKT, framför allt Internet, på individ, samhälle och kultur*
  - a) *ur önskad synpunkt.*
  - b) *ur empirisk synpunkt.*
9. *Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati.*
10. *Synen på internationellt och regionalt samarbete.*

Genom att betona synen på flertalet områden har jag velat öppna dörren för identitetsfrågor. Synen på statens roll, exempelvis, innefattar även dess självbild och självförståelse, det vill

säga dess identitet. Jag har också velat lyfta fram globaliseringen tydligare, för att få en starkare koppling till mina frågeställningar och till teorin. Det är inte min avsikt att ge mig alltför djupt in i rent tekniska frågor, eftersom de faller utanför mina frågeställningar. I många fall har jag också valt att frångå WSIS uppdelning. Många strategier rymmer både en teknisk aspekt och en syftande aspekt, och i sådana fall tar jag i första hand fasta på den syftande aspekten.

Som man ser har jag hämtat kategori 1 från punkt A Kategori 2-4 motsvarar de tre första aktörerna, och kan därför sägas vara en uppdelning av punkt (i). Därtill har jag låtit punkt (ix) uppgå i kategori 4. Denna uppdelning i politiska, ekonomiska och sociala aspekter är också gängse i samhällsforskning, som vi såg i det sociologiska teoriavsnittet (där uppdelningen benämndes makt, produktion och erfarenhet). Kategori 5 är motiverad av det faktum att WSIS så påtagligt poängterar samarbete mellan aktörerna. Kategori 6 har inspirerats av punkt (iii), (iv), (vi) och (vii). Ur lite annorlunda perspektiv har även kategori 8 inspirerats av dessa, men framför allt är den motiverad utifrån punkt (viii). Kategori 7 är en direkt omformulering av punkt (v), kategori 9 motsvarar punkt (x) och kategori 10 motsvarar punkt (xi). Punkt (ii) har inte förärats några tydliga kategorimotsvarigheter, beroende på dess tydligt tekniska karaktär.

Jag skulle vilja kommentera kategorierna lite mer, en i taget. Huvudsyftet med de olika kategorierna är i respektive fall, med avseende på såväl inverkan som reaktion, att:

1. se hur WSIS mål överensstämmer med den kinesiska regimens allmänna strävanden,
2. jämföra WSIS idealbild av en stat med Kinas nationella identitet, samt ge en övergripande bild av Kinas nuvarande situation,
3. se hur den ekonomiska och privata aspekten hanteras och uppfattas,
4. se hur WSIS bild av civilsamhället överensstämmer med och kan tänkas inverka på Kinas nationella identitet,
5. se hur man vill bedriva IKT-samarbetet mellan olika aktörer,
6. jämföra WSIS påbjudna strategier framför allt med avseende på ”e-government”¹¹⁵ med Kinas hållning och strategier,
7. se hur WSIS syn på säkerhet och skydd av privatliv överensstämmer med Kinas, inklusive Kinas önskan till informationskontroll,
8. jämföra vad WSIS vill åstadkomma mer konkret med globalisering och IKT med Kinas strävanden i allmänhet och globalisering och IKT i synnerhet,
9. jämföra WSIS värderingar med Kinas,
10. se hur Kinas internationella och regionala ageranden överensstämmer med WSIS.

Grundidén är nu väldigt enkel. I förberedelseanalysen av WSIS gås DP och PA igenom och materialet sorteras upp och sammanfattas i respektive kategori, vilket ibland betyder att en och samma paragraf hamnar i flera kategorier samtidigt. I kapitlet därefter gör jag samma sak med mitt empiriska material, det vill säga den Kina-litteratur som jag har att tillgå. Resultaten jämförs, och sedan genomför jag en övergripande analys. Förhoppningsvis träder en bild fram som kan besvara uppsatsens frågor.

Rimligen borde validiteten i den här metoden vara relativt god, eftersom den är särskilt utformad för just de problem som uppsatsen avser att behandla. Reliabiliteten torde inte på samma sätt vara garanterad. Mina obefintliga kunskaper i kinesiska och de uppenbara begränsningarna att bedriva närstudier har gjort att jag har fått förlita mig helt på det material som har varit tillgängligt. Dessa brister i reliabilitet har emellertid ingenting med själva metodvalet att göra, utan är snarare en ofrånkomlig svaghet i hela uppsatsen.

---

¹¹⁵ Jag har inte funnit någon lämplig översättning av detta begrepp. Jag har därför behållit det engelska uttrycket.

5 Den asiatiska kontexten

Innan vi kan påbörja själva undersökningen behöver vi behandla vissa viktiga kontexter och lärdomar, samt bekanta oss med östasiatiska IT- och globaliseringsvillkor i allmänhet. Kapitlet har delvis fått utformas utifrån tillgängligt material. Anledningen till att jag i så väldigt ringa utsträckning behandlar Japan är att jag i första hand vill se hur östasiatiska, totalitära stater har utvecklats efter andra världskriget och framför allt i modern tid. Japans särställning med dess speciella relation till USA gör att det faller litet utanför ramen för uppsatsen. För att redan från början inhämta den kanske viktigaste bakgrundsförståelsen inleder vi med den på många sätt signifikanta diskussionen om de Asiatiska värdena.

5.1 Asiatiska värden

I teoridelen såg vi att många sydöstasiatiska länder efter andra världskriget uppvisade en enastående ekonomisk utveckling. När det ekonomiska miraklet i Sydostasien stod på sin höjdpunkt började vissa asiatiska ledare, framför allt Lee Kuan Yew, Singapores regeringschef 1959-90, men även Mahathir Mohamad, tidigare premiärminister i Malaysia, alltmer framhålla de asiatiska ländernas egenart i förhållande till västvärlden. En ganska kraftfull tankeskola uppstod som hävdade att den västerländska demokratin inte riktigt passade för den asiatiska kulturen. Istället förespråkades asiatiska, eller lika ofta, konfucianska värden, vilka menades passa asiaterna bättre. Jag tänkte att vi skulle dröja oss kvar en stund vid denna debatt eftersom den artikulerar många av de teman som berör modernitet, globalisering och identitet i Asien. Innan vi ger oss in i den stundtals livliga diskussionen är det lämpligt att vi bekantar oss med en viktig filosofisk lära som utgör grunden för många av resonemangen, nämligen (neo)konfucianismen.

5.1.1 Neokonfucianism

Den sydkoreanske filosofiprofessorn Young-bae Song vid Seoul National University har utfört en noggrann analys av neokonfucianismen som alternativ till västerländskt tänkande.¹¹⁶ Han börjar med att konstatera att globaliseringen, informationsteknologin och Internet innebär snabba och djupgående förändringar för alla folk, och han hävdar också att det härav följer en konvergens mot en ny, mer enhetlig världsordning. Istället för att undra om läran om de Asiatiska värdena är ett medel för makt-havarna att legitimera sin position, undrar han om de västerländska kritikerna bara vill rättfärdiga västerländsk hegemoni.

Konfucius (Kina 500 – 400-talet f. Kr) lärde att människan åter behövde komma i kontakt med den Himmelska harmonin, så att fred och rättfärdighet, eller snarare *dao*, åter kunde råda. En individ är alltid en del i ett kollektiv, och därför är det viktigt att man uppnår något slags balans. En naturlig indelning sägs råda mellan arbetande människor och styrande människor. Zhu Xi (1130-1200), en stor uttolkare av Konfucius läror, lägger stor vikt vid det livslånga lärandet och framhåller att de styrande människornas plikt är att ständigt förkovra sig i dygderna och härska med rättfärdighet och osjälviskhet. Det som söktes var den ideala moralen, innefattande empati och omtanke. Den neokonfucianism som många asiatiska akademiker nu utformar har i viss mån samma målsättningar än idag. De bedriver ett uppriktigt och ärligt sökande efter de ideala principer enligt vilka universum styrs. Konfucianismen anser att dessa "himmelska principer" har sitt ursprung bortom denna värld, men att de inte desto mindre går att finna i det vanliga livet.

Den västerländska modernismen har i Young-bae Songs ögon som strävan att behärska naturen. Empiriska studier och vetenskaplig metodologi banade väg för slående framgångar.

---

¹¹⁶ Young-bae Song 2002. Crisis of Cultural Identity in East Asia: on the meaning of Confucian ethics in the age of globalisation.

En negativ konsekvens av detta var att allt som inte lät sig infångas empiriskt, såsom moraliska principer och metafysiska värden, avfärdades som vidskeplighet och irrationalitet. Människan inordnades i rationella system, arbetande med maskiner, och allting värderades i den universella normen ”pengar”. Ingenting annat hade något rationellt värde. Resultatet, menar Young-bae Song, ser vi idag i en förödd planet. Det förefaller inte särskilt rationellt att fortsätta i den västerländska rationalismens fotspår.

Kritiken tar sikte på att den västerländska modernismen bär på två samverkande aspekter av en och samma grundprincip. Genom att endast empirisk kunskap accepterades avfärdades, som framhölls ovan, metafysik, inklusive teleologi, som okunskap, och moral menades sakna varje form av saklig grund. Det ligger alltså inget ”fel” i att plundra naturen, utan det står var och en fritt, särskilt i en kapitalistisk mentalitet, att maximera sitt kortsiktiga, materiella välstånd, vilket ses som det förnämsta tecknet på framgång. Den västerländska varianten av modernitet försåg oss alltså inte bara med medlen för att förstöra miljön, utan också legitimitet. De rörelser, exempelvis miljörelsen, som idag så tydligt opponerar mot detta uppvisar enligt Young-bae Song stora likheter med många konfucianska grundprinciper.

Konfucianismen betraktade naturen i all sin mångfald som en levande organism där ingenting saknade värde, och allting fyllde något slags ändamål. Mitt i den ständiga föränderligheten antogs det finnas en innersta ordning, *dao*, eller i Zhu Xis teori, *Li*, som så att säga var rättesnöre inte bara för naturens förlopp utan även för människans moral. Allt skeende i universum, såväl i kosmos världar som i människans, sågs alltså som liv i utveckling. De typiska konfucianska dygderna tålmod, ärlighet, strävsamhet, sparsamhet, plikt, harmoni, solidaritet, betoning av familjen, kollektivism med flera är alltså i denna ”antropokosmiska” vision universella realiteter. Västerlandets avtalsbundna, ömsesidiga egoism med samhällskontrakt för att upprätthålla fred och säkerhet ställs mot organisk samhörighet och solidaritet, och neokonfucianismen har till mål att kombinera professionalism med solidaritet. I dagens globaliserade värld tillmäter Young-bae Song sådana teorier stort värde, eftersom de erbjuder ett alternativ till den blint tävlingsinriktade, destruktiva, miljöskövlande, individualistiska, egoistiska och atomistiska ”modernitet” som Västerlandet tillämpar.

5.1.2 *Debatten kring de Asiatiska värdena*

Så sofistikerad som Young-bae Song har debattens deltagare i övrigt inte varit, och de har delvis haft ett annorlunda syfte eftersom frågorna har varit långt mer konkreta. Debatten var oerhört omfattande, men lyckligtvis har Surain Subramaniam vid University of North Carolina, gjort en grundlig genomgång, och vi ska här ta del av hans sammanfattning.¹¹⁷

Grundfrågan är huruvida liberala, demokratiska värden och asiatisk kultur är förenliga eller oförenliga. Läran om de Asiatiska värdena tog sin trevande början i Singapore efter självständigheten 1965, och det man sökte var en nationell identitet och modernisering utan alltför starkt Väst-inflytande. När sedan debatten tog fart under 1990-talet var Kalla kriget slut och de asiatiska tigrarna ville slå vakt om sina enastående ekonomiska framgångar och värja sig mot segerrusiga västerlänningar. Med tiden antog läran en mer intellektuell form. Vilka brukar de Asiatiska värdena då anses vara? De flesta listor är starkt präglade av konfucianism och brukar rent konkret innehålla respekt för auktoriteter och hierarki, stark familjekänsla, vördnad för lärande, hårt arbete, sparsamhet, ärlighet och plikt-känsla, samarbete, balans mellan individens och samhällets intressen och vid intressekonflikt individens underordning inför kollektivet och statens rätt, samt betoning av kollektivet.

Många har påpekat att det här känns förvånansvärt bekant från vanliga, konservativa läror som motsätter sig liberala idéer, men vi ska gå vidare och se vilka uttryck de Asiatiska

---

¹¹⁷ Subramaniam, Surain 2000. *The Asian Values Debate: Implications for the Spread of Liberal Democracy*.

värdena har tagit sig i samhället. Den liberala, västerländska demokratin ses som endast en form av demokrati bland många andra, och varje land har sin historia, sin kultur och sitt sätt att närma sig frågan. Vidare anser man att alla politiska system, inklusive demokratin, legitimeras genom dess förmåga att uppfylla vissa mål, vanligtvis social och politisk stabilitet och ekonomiska framsteg. Individuella friheter och rättigheter ska alltså underordnas kollektiva, sociala normer, och det politiska systemet bygger på konsensus och tilltro till de politiska ledarna.

Vi ska här notera tre saker: för det första ser vi att läran är relativistisk, så att varje land måste bedömas i första hand utifrån dess egenart. Mot detta invänder Taiwans förste demokratiska president Lee Teng-hui som menar att det finns såväl universella som nationella värden. Till de universella värdena hör rättssäkerhet, yttrandefrihet och fria val, medan de nationella handlar om kultur och tradition.¹¹⁸ Det andra vi kan notera är att demokrati endast betraktas som ett medel, medan målen är ekonomisk tillväxt och social och politisk stabilitet, tvärt emot de mest idealistiska demokratiförespråkarna. Den tredje noteringen är att det är statens uppgift att förse landet med sociala normer och etiska principer, alltså raka motsatsen till framför allt det angloamerikanska, liberala nattvaktarstatsidealet, där staten inte lägger sig i sådana frågor. Sammanfattningsvis anser Singaporeskolan att det är omöjligt att förena Asiatiska värden med liberal demokrati.

När sedan diskussionen nådde de akademiska institutionerna blev den ett tacksamt ämne för olika slags polemik. Återigen kan vi notera tre intressanta rörelser: å ena sidan de som hävdade att ”pånyttfödelsen” av en asiatisk identitet var en följd av modernisering och globalisering, i likhet med Castells resonemang, och å andra sidan de som hävdade att det endast var en reaktion på västvärldens samtida kulturimperialism, med tillhörande andlig och moralisk degeneration, och krav på demokratisering, samt de som hävdade att det ingenting annat var än ett sätt för det politiska ledarskapet behålla sin maktposition. De sistnämnda hävdar istället att det inte ligger någon motsättning mellan en genuint asiatisk kultur och liberal demokrati. De grundar sig på fyra argument:

1. Liberal demokrati garanterar grundläggande civila och politiska rättigheter som överskrider alla gränser.
2. De liberala demokratiska värdena är delar av det goda samhället och är därför universella. Young-bae Song kan sägas inta ungefär en sådan ståndpunkt.
3. Asiatiska civilisationer har ett rikt frihetligt arv.
4. Mänskliga kulturer är dynamiska och föränderliga.

Den kritik som sedan riktas mot Singaporeskolan hävdar framför allt att den endast är ett kamouflage för maktmissbruk och ett försök att skapa antiamerikansk nationalism. Det goda ledarskapet överbetonas, och Sydkoreas förre president Kim Dae Jung framhåller att de konfucianska ledaridealerna ofta missbrukas. En politik som folket har varit med om att utarbeta har långt större stöd än en politik som har dikterats av en elit,¹¹⁹ även om den till sin utformning i slutändan ser likadan ut. Dessutom menar många att stabilitet och social ordning, som ständigt framhålls, förvisso är viktiga, men att friheten är dem överlägsna. Vissa ser det som omvänd rasism att mena att frihet är omistligt för västerlänningar men överflödigt för andra.

*

Det är förstås omöjligt att avgöra vem som har ”rätt” och ”fel”; avsikten har varit att ge en inblick i frågan om den asiatiska identiteten. Däremot kan man belysa frågan på ett annat sätt. Rudolph J. Rummel, professor emeritus vid University of Hawai har infört begreppet *democide*, som han ger följande definition: ”The murder of any person or people by a

---

¹¹⁸ Ahlmark, Per 1997. *Det öppna såret* s. 245.

¹¹⁹ Kim Dae Jung citerad i Subramaniam 2000 s. 28.

government, including genocide, politicide, and mass murder".¹²⁰ De ingående begreppen definieras sedan vidare, men jag går inte in på det här. Avsikten med definitionen är att täcka in varje form av dödande utfört av en regim, som inte är en militär operation, såsom exempelvis avsiktligt framkallad massvält, tortyr som leder till döden med mera. Utifrån den definitionen har han sammanställt världens värsta mördarregimer under perioden 1900-1987, vilket bland annat inbegriper: Kina 50 miljoner, Japan 6 miljoner, Kambodja 2 miljoner, Vietnam 1.7 miljoner, Nordkorea 1.7 miljoner och Indonesien 0.7 miljoner.¹²¹ Nu inställer sig många obehagliga frågor. Var fanns den organiska samhörigheten här? Empatit? Solidariteten? Eller var det tvärtom så att det var de individualistiska egoisterna som offrades för det kollektiva goda? Läran om de Asiatiska värdena har knappast mindre att förklara än de gamla kolonialherrarnas lära om demokrati och allmänna, mänskliga rättigheter.

5.2 Samhälle och identitet i globaliseringens spår

Efter föregående redogörelse för vissa elementära aspekter av östasiatisk mentalitet ska vi i grova drag se hur regionen har reagerat på globaliseringsprocessen i stort utifrån olika perspektiv.

5.2.1 Politiska implikationer

I sydöstra Asien växte efter andra världskriget ett till en början ömtåligt regionalt samarbete fram bland de forna europeiska kolonierna i form av ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), idag bestående av Thailand, Malaysia, Indonesien, Singapore, Filippinerna, (samtliga med från starten 1967), Vietnam (1995), Laos och Burma (1997) och Kambodja (1999). Amitav Acharya vid Institute of Defence and Strategic Studies in Nanyang Technological University, Singapore, hävdar att det utmärkande för ASEAN, "the ASEAN Way", var att undvika formella mekanismer och lagstyrda procedurer för beslutsfattande och istället sätta tilltro till konsultationer och konsensus för att nå kollektiva mål samt rent allmänt tyst diplomati och överenskommelsen att inte lägga sig i varandras "inre angelägenheter". Somliga karakteriserade det som att förhandla inte som olika parter emellan utan mer som vänner eller bröder emellan.¹²²

Den homogenisering och konvergens mot något slags västerländskt inspirerad världsordning någorlunda i stil med den vision som vi såg i teorikapitlet, är det däremot många som misstror. Anthony B. L. Cheung, professor vid City University of Hong Kong, tror snarare, åtminstone för Östasien, på en bibehållen, nationell särart med stöd i en kulturellt betonad och ideologiskt nedtonad variant av de Asiatiska värdena. Han noterar också hur förhållandet mellan de statliga institutionerna och civilsamhället i många västländer blir alltmer ömsesidigt, inriktat på nätverkande och solidaritet. Därmed ersätts de stela, formella avtalen till förmån för dynamisk interaktion i en utpräglad (men omedvetet?) konfuciansk anda. De inhemska diskussionerna får därmed större, inte mindre tyngd.¹²³

Baogang He, forskare vid East Asian Institute, National University of Singapore, och School of Government, University of Tasmania, betvivlar att Nordöstasien kommer att uppvisa någon utveckling liknande den i Sydöstasien i den närmaste framtiden, och än mindre då den homogenisering som många ser i globaliseringen. Medan de europeiska länderna någorlunda obehindrat har accepterat viss överstatlighet inom EU-projektet, och de sydöstasiatiska länderna har etablerat ett lösare samarbete inom ASEAN, ser han sådana tendenser som uteslutna inom de nordöstra delarna av Asien. Här är de dominerande krafterna

---

¹²⁰ Rummel, Rudolph J, 1994. *Death by government* kap. 2. Se också Ahlmark 1997.

¹²¹ Rummel, R. J. 1994, tabell 1.2.

¹²² Acharya, Amitav (2000) *The quest for identity: international relations of Southeast Asia*, s. 128.

¹²³ Cheung, Anthony B. L. 2000. *Globalization versus Asian Values: Alternative Paradigms in Understanding Governance and Administration*.

nationalistiska och statiska, och medan den egna nationens intressen har hög prioritet ägnas mindre möda åt hur intressekonflikter med andra nationer ska lösas. Den av somliga konfucianska intellektuella omhuldade föreställningen om en organisk gemenskap framför egoistiskt agerande visar sig alltså inte sträcka sig utanför nationsgränsen.¹²⁴

5.2.2 Ekonomiska implikationer: Asienkrisen

Sydöstasiens exempellösa ekonomiska tillväxt fortlöpte fram till 1997, när den så kallade Asienkrisen drabbade regionen. Det råder delade meningar om krisens orsaker. Ari Kokko, professor vid Åbo Akademi, hävdar att de flesta av regionens ekonomier hade varit lite för inåtvända och byggt sin tillväxt på imports substitution.¹²⁵ Många av de skyddsåtgärder som nämndes i avsnittet *Utvecklingsstaten*, exempelvis regleringar och handelshinder, skyddstullar och krediter, ledde till att många industrier aldrig blev effektiva. Missbelåtenhet med strategins utfall ledde till radikal omläggning under andra hälften av 1980-talet. Utländska investeringar uppmuntrades och satsningarna på export accentuerades, vilket ledde till ökad efterfrågan på kapital. Samtidigt började Japan, som på grund av sitt stora handelsöverskott gentemot USA hade tvingats att förstärka yenen kraftigt och därmed fördyrat sin inhemska produktion, att förlägga sin produktion utomlands, vanligtvis i just sydöstra Asien. Därmed ökade tillgången till kapital samtidigt som många av länderna på grund av konkurrensbegränsningar hade högre räntor än utlandet, vilket ytterligare lockade inhemska investerare att ta utländska lån, inte sällan kortfristiga. Med både stort utbud och stor efterfrågan på kapital fanns alla förutsättningar för att det skulle kunna uppstå bubbelproblem.

Att bubblan blev så stor berodde till stor del på den bristande insynen i företagens affärer. Därmed var utländska långgivare helt enkelt okunniga om det ekonomiska läget. Dessutom tycks den politiska inblandning och den påtagliga ansvarsfördelningen till vänner och bekanta som präglar regionen ha givit ett falskt sken av trovärdighet, så att man tog större risker än normalt. ”Kombinationen av implicita lånegarantier, bristande transparens och svaga bankinspektioner har av flera observatörer tolkats som den främsta anledningen till Asienkrisen.”¹²⁶ Detta stämmer väl överens med vad Acharya lärde oss tidigare angående den mer informella kulturen (”vänner och bröder emellan”) utan inblandning i andras angelägenheter, och statlig inblandning i de privata projekten.

Det kan vara frestande att se de konfucianska värdena som i hög grad delaktiga i såväl uppbyggnadsfasen som krisen. Lowell Dittmer, professor vid Berkeley, intar delvis en sådan i hans ögon ofullständig position. Konfuciansk auktoritetsrespekt, företagshierarki, disciplin och familjesammanhållning fungerade effektivt i uppbyggnadsfasen, men tenderade också att övergå i blind auktoritetslydnad och svågerpolitik. Samtidigt som han finner det problematiskt att använda samma förklaring till både uppgången och fallet hävdar han att detta inte är hela sanningen. Istället menar han att de drabbade till viss del var oskyldiga offer för de globala marknadskrafterna. Globaliseringen, menar han, gör länderna mer sårbara för faktorer utanför deras kontroll, särskilt som länderna i östra Asien inte var riktigt mogna. Därtill förvärrade snarast IMF:s insatser problemen eftersom de spädde på paniken. Länderna reagerade också helt olika. Vissa länder, exempelvis Sydkorea och Thailand, accepterade de stora institutionernas hjälpprogram, behöll demokrati och öppnade sig ännu mer för internationell handel, medan Malaysia, Nordkorea och Vietnam tvärtom återintroducerade sträng kapitalkontroll och uppsköt vidare finansiella öppningar. Kina klarade sig någorlunda väl, beroende på

1. den icke-konvertibla valutan
2. betydande utrikesutbytesreserver

¹²⁴ Baogang He 2002b. Cosmopolitan democracy and the national identity question in Europe and East Asia.

¹²⁵ Kokko, A 1999. Asienkrisen: många likheter med den svenska krisen.

¹²⁶ Kokko, A. 1999, s. 89.

3. en stor, skyddad inhemsk marknad
4. ett stort inflöde av utländska direktinvesteringar.

Kina blev något av en stabilisator i regionen och lyckades skydda Hong Kong-dollarn mot devalvering.¹²⁷

Castells avfärdar de flesta typerna av kulturförklaringar, men ser inget oöverstigligt problem i att låta samma företeelse förklara både uppgången och fallet. Istället menar han att krisen var oundviklig när ländernas ekonomier blev tillräckligt inflätade i den internationella ekonomin. Statens djupa involvering blev då ett hinder, medan de ekonomiska institutionerna ännu inte var starka nog att själva kunna hantera de globala flödenas mäktiga rörelser. När företagen hade vuxit till global storlek och integrerats i den globala ekonomin kunde staten inte längre skydda dem. Den politik som hade lotsat länderna till ekonomisk blomstring blev istället ett hinder i den nya fasen, globaliseringen.¹²⁸

5.2.3 Implikationer för civilsamhället

Globaliseringens inverkan på civilsamhällena har varit minst sagt skiftande. I somliga länder har de knappast lyckats få något utrymme alls, medan de i andra länder har vuxit sig starkare. En mer entydig utveckling som bland andra Anders Uhlin, professor vid Södertörns högskola, ser, är att det i sydöstra Asien är på väg att växa fram ett transnationellt civilsamhälle.¹²⁹ A. B. Shamsul, professor vid Universiti Kebangsaan Malaysia i Bangi, hävdar att många av de alltmer livskraftiga sociala rörelserna och NGOerna (Non Governmental Organizations) har vuxit fram på gräsrotsnivå som en reaktion på globaliseringens selektiva välstånd och de ökande orättvisorna.¹³⁰ En viktig iakttagelse som Uhlin gör är att exempelvis konflikten på Östtimor uppmärksammades av i första hand asiatiska, inte västerländska, människorättsorganisationer,¹³¹ vilket direkt motsäger tesen att mänskliga rättigheter skulle vara ett rent västerländskt påfund som inte angår asiater. Det ständigt växande antalet internationella avtal och överenskommelser har också visat sig vara ett hjälpmedel som undertryckta grupper kan åberopa för att stärka sin ställning, och blotta förekomsten av transnationella civilsamhällsgrupper underlättar bildandet av nationella sådana även om de inhemska förhållandena är ogynnsamma. Globaliseringen har på detta vis, trots att dess inverkan kraftigt skiftar länder emellan, haft en väsentlig inverkan på de asiatiska civilsamhällena, i första hand genom att det skapas en ny arena för politisk kamp så att därmed det politiska utrymmet ökar.¹³²

5.2.4 Identitetsimplikationer

Ett genomgående drag i hela det östasiatiska området är den starka nationalism som reaktionen på globaliseringen och dess traditionsundergrävande tendenser har tagit sig uttryck i. Baogang He ser en viss skillnad mellan auktoritära stater och demokratier ur denna aspekt såtillvida att de förra i avsevärt högre grad än de senare tenderar att använda den nationella identiteten och nationalismen som en del i sina legitimitetsstrategier,¹³³ vilket inte sällan, enligt Catarina Kinnvall och Kristina Jönsson vid Lunds Universitet, kombineras med

¹²⁷ Dittmer, Lowell 2002. Globalization and the twilight of Asian exceptionalism. Ingår i Kinnvall, Catarina & Jönsson, Kristina (ed). *Globalization and Democratization in Asia The construct of identity*, kap. 3.

¹²⁸ Castells 2000, kap. 4

¹²⁹ Uhlin, Anders 2002. Globalization, democratization and civil society in Southeast Asia: observations from Malaysia and Thailand. Ingår i Kinnvall & Jönsson kap. 9.

¹³⁰ Shamsul, A. B. 2002. Globalization and democratic developments in Southeast Asia: articulation and social responses. Ingår i Kinnvall & Jönsson. kap. 11. Se också Acharya 2000.

¹³¹ Uhlin 2002, s. 159.

¹³² Uhlin 2002, s. 163.

¹³³ Baogang He 2002a. Democratization and the National Identity Question in East Asia. Ingår i Yeung Yue-man (ed). *Challenges for Development and Modernization: Hong Kong and the Asia Pacific Region in the New Millennium*, s. 245-273.

demonisering av Västerlandet och fruktan för dess inflytande.¹³⁴ Reaktionen på Asienkrisen ger ett koncentrat av deras analys.

The fact that a number of Asian regimes have responded to the AFC [Asia Financial Crisis] and to increased social unrest with national rhetoric also illustrates how identity has indirectly affected the role and the power of the state. The idea of the nation-state is, in other words, still a powerful and inspirational notion in times of crisis, despite its weakening role.¹³⁵

Shamsul noterar att många kinesiska minoriteter i regionens olika nationer upplever den ökande nationalismen som ett hot mot deras kinesiska identitet. Som en följd har det vuxit fram en sorts transnationell kinesisk-etnisk fundamentalism som via internationella nätverk arbetar för att stärka sin ställning.¹³⁶ Inom ASEAN-länderna anser Acharya att en tydlig, nationsövergripande, regional identitet har formats, vilken emellertid drabbades ganska kraftigt av Asienkrisen. Även de regionalt situerade människorättsinriktade sociala rörelserna har, som antyddes ovan, framtvingat en förändrad värderingsstruktur i området.¹³⁷

5.3 Internet i Östasien

Efter föregående överblick ska vi här se lite närmare på några enskilda länder och deras respektive Internetsituationer. Internet växer på sina håll lavinartat, och det kan vara lite vanskligt att få fram aktuell, pålitlig information. Följande siffror är hämtade från INTERNET-WORLD-STATS, som presenterar siffror uppdaterade 11 februari 2004. De använder sig av ITU:s definition av Internetanvändare: "Någon 2 år eller äldre som har använt Internet de senaste 30 dagarna."¹³⁸ (Andra organisationer kan använda andra definitioner i sina undersökningar.) Tills vidare kan följande siffror ge en uppfattning om Internetsituationen i några asiatiska länder:¹³⁹

Burma	25 000 användare	(0.0 % av befolkningen)
Filippinerna	3 500 000	(4.2 %)
Hong Kong	4 600 000	(62 %)
Indonesien	8 000 000	(3.6 %)
Japan	57 200 000	(45 %)
Kambodja	30 000	(0.2 %)
Kina	79 500 000	(6 %)
Laos	15 000	(0.3 %)
Malaysia	7 800 000	(32 %)
Singapore	2 100 000	(60 %)
Sydkorea	29 200 000	(62 %)
Taiwan	11 600 000	(50 %)
Thailand	4 800 000	(7.5 %)
Vietnam	1 500 000	(1.8 %)

Den digitala klyftan framgår tydligt, från Hong Kongs 62 % till Burmas 0 %. Lite mer detaljerad information, men från ett avsevärt mindre antal länder, kan man få från World Internet Project vid University of California.¹⁴⁰ Relevanta länder i deras studie är Japan, Kina,

¹³⁴ Kinnvall & Jönsson 2002, s. 258, samt Jönsson 2002. Globalization, authoritarian regimes and political change: Vietnam and Laos. Ingår i Kinnvall & Jönsson, kap. 7.

¹³⁵ Kinnvall & Jönsson 2002, s. 250.

¹³⁶ Shamsul 2002.

¹³⁷ Acharya 2000, s. 138.

¹³⁸ Miniwatts International, Inc 2004. *Internet World Stats Usage and Population Statistics*.

¹³⁹ Miniwatts International, Inc 2004 *Internet World Stats Usage and Population Statistics*. Avrundade siffror.

¹⁴⁰ UCLA Center for Communication Studies 2004 *UCLA World Internet Report*.

Singapore och ”Korea”, och det träder fram en ganska intressant bild. Sverige har tagits med bara för jämförelsens skull. Korea antas betyda Sydkorea och Kina åsyftar stadsmiljö.

Andel som ansåg att informationen på Internet är pålitlig och korrekt:

Kina	58 %
Korea	69.7 %
Singapore	54.9 %
Sverige	32.3 %

Andelen som ansåg att användandet av Internet hade ökat deras kontakter med dem som har samma hobby/fritidsintressen:

Kina	47.2 %
Korea	26 %
Singapore	23.3 %
Sverige	17.2 %

Andelen som ansåg att användandet av Internet hade ökat deras kontakter med dem som har samma politiska intressen:

Kina	21 %
Korea	4.8 %
Singapore	8.6 %
Sverige	3.1 %

Andelen som ansåg att användandet av Internet hade ökat deras kontakter med dem som har samma yrke:

Kina	31 %
Korea	21.9 %
Singapore	13.8 %
Sverige	25.2 %

Andelen som ansåg att användandet av Internet hade ökat deras kontakter med dem som har samma religion:

Kina	11.2 %
Korea	6.7 %
Singapore	7.9 %
Sverige	1.9 %

Vi ser att Kina ligger i topp i alla kategorier utom den första, men högt även där.

*

Det råder stor enighet om att man i delar av Asien verkligen kan tala om en informationsrevolution. Länder som Singapore, Sydkorea och Taiwan har till fullo anammat den nya tekniken, och i länder som Indonesien och Filippinerna har de politiska systemen enligt de flesta direkt påverkats. Tillväxten är hög, och statistiska data är ofta inaktuella redan innan de har hunnit publiceras. Samtidigt är fördelningen oerhört ojämn. I Asien finns såväl några av världens IT-tätaste länder som några av de allra IT-fattigaste. Reaktionerna bland de olika länderna har också varierat kraftigt, vare sig det har gällt storskaliga satsningar eller starkt begränsad utbyggnad, full Internetfrihet eller strävan att kontrollera det fullständigt. För totalitära regimer innebär Internet ett uppenbart dilemma, det så kallade *Diktatorns dilemma*: man vill å ena sidan utnyttja de ekonomiska fördelar som ett fritt Internet ger i den globala ekonomin, och å andra sidan vill man behålla den politiska kontrollen. Det vanligaste tillväga-

gångssättet är att liberalisera ekonomin och utnyttja Internet för att infoga den nationella ekonomin i den globala, samtidigt som Internet i övrigt hålls under strikt kontroll. Internet innebär ofta ingen omedelbar omvälvning, utan istället är staten den enskilt största aktören, och IKT-politiken formas som en förlängning av det redan existerande politiska systemet. Vi ska se närmare på situationen i några av länderna.

Det finns ett genomgående tema i litteratur om Internet och politik som de flesta författare på något sätt förhåller sig till. Nina Hachigian vid Center for Asia Pacific Policy benämner de två ståndpunkterna ”deterministisk” respektive ”instrumentalistisk”.¹⁴¹ Deterministerna utgörs av dem som menar att Internet kommer att innebära frigörelse för alla jordens folk. Instrumentalisterna, däremot, intar en motsatt ståndpunkt och beskriver deterministerna som aningslöst euforiska, och inte sällan citeras någon högt uppsatt politiker eller annan frontfigur som predikar det informationsteknologiska evangeliet. De kritiska forskarna, å sin sida, är ivriga att vara de första att genomskåda och krossa denna myt, och brinner av pedagogisk vilja att upplysa sina okunniga medmänniskor om de verkliga fakta. Det finns också vissa, exempelvis rapporten *Silenced – an international report on censorship and control of the Internet* av Privacy International & the GreenNet Educational Trust, som i likhet med många andra anar att de privata företagen kan komma att utgöra ett minst lika stort hot mot Internetfriheten som staterna. Samtidigt fäster *Silenced* visst hopp till de stora talens lag, som går ut på att om bara tillräckligt många använder Internet så finns det alltid någon som är motiverad att bekämpa frihetsinskränkningarna.¹⁴²

Det finns många olika sätt att kategorisera de stater vi ska granska lite närmare. Man kan se till vilka restriktioner som har lagts på Internet, man kan se till hur aktivt regimen satsar på Internet och man kan se till vilka effekter Internet har haft. Vi ska röra oss i riktning från mycket omfattande restriktioner till mycket obetydliga restriktioner så som Nina Hachigian ibland gör.¹⁴³

5.3.1 Nordkorea och Burma

Nordkorea och Burma är som bekant två av världens allra mest slutna samhällen, Nordkorea en kommunistisk diktatur och Burma en militärdiktatur. I Nordkorea är tillgång till Internet förbjuden för allmänheten och endast en ytterst begränsad elit får använda det.¹⁴⁴ *Silenced* tror att ett internt Internet planeras med övervakning och kontroll inbyggt från början.¹⁴⁵ I den mån det över huvud taget existerar något civilsamhälle utnyttjar det inte Internet.¹⁴⁶ I Burma är olagligt innehav av modem straffbart med upp till 15 års fängelse.¹⁴⁷ Eftersom i praktiken ingen har tillgång till Internet i Nordkorea har regimen inte bemödat sig med att reglera dess innehåll, men i Burma har man förbjudit allt material som kan vara ”detrimental to the interests of the Union of Burma”,¹⁴⁸ och åtminstone hittills har man läst alla e-brev innan de skickas¹⁴⁹ (möjligt eftersom staten är i besittning av landets server). Vissa steg mot en ökad satsning på IKT har emellertid tagits, men enligt Shanti Kalathil och Taylor C. Boas, för närvarande respektive tidigare anslutna till the Information Revolution and World Politics Project vid Carnegie-stiftelsen för internationell fred, är oberoende civila organisationer

---

¹⁴¹ Hachigian 2002. The Internet and Power in One-Party East Asian States.

¹⁴² *Silenced – an international report on censorship and control of the Internet* 2003. Privacy International & the GreenNet Educational Trust, s. 7 och 11.

¹⁴³ Hachigian 2002.

¹⁴⁴ Hachigian 2002 s. 44.

¹⁴⁵ *Silenced* 2003, s. 16.

¹⁴⁶ Hachigian & Wu 2003, s. 62.

¹⁴⁷ Hachigian 2002, s. 44.

¹⁴⁸ *Silenced* 2003, s. 20.

¹⁴⁹ *Silenced* 2003, s. 15.

olagliga¹⁵⁰ och all inhemsk opposition är undertryckt. Internets verkliga inflytande kommer istället från internationella organisationer och landsflyktiga, som har använt Internet till att sprida oppositionsledaren Aung Sang Suu Kyis tal, och utöva internationella påtryckningar.¹⁵¹

Dessa två länder, vilka båda sägs ha insett informationsteknologins stora förtjänster, har alltså bedömt att riskerna med Internet på det hela taget är större än fördelarna. Trots detta har vissa lätnader tillåtits åtminstone i Burma, och Nordkorea satsar på att utveckla sin befolknings datorkunskaper. Ländernas dåliga ekonomier tvingar dem också till smärre öppningar.

5.3.2 Vietnam

Vietnam är en kommunistisk enpartistat där oppositionspartier är förbjudna. Dang Hoang-Giang vid Wiens Universitet anser att det uttalat leninistiska Vietnams hållning till Internet har varit både skakig och oberäknelig. Redan 1994 skickades landets första e-brev från dåvarande premiärministern Vo Van Kiet till Sveriges dåvarande statsminister Carl Bildt,¹⁵² men det dröjde till 1997 innan man anslöt fullt ut. Parallellt med detta har man byggt upp det interna intranätet VARENet. Den ursprungliga visionen att göra Internet tillgängligt på landsbygden och skapa informationscentra ute bland byarna var år 2001 enligt Dang Hoang-Giang lika orealistisk som någonsin tidigare,¹⁵³ och enligt statistiken ovan utgör användarna endast cirka 1.8 % av befolkningen. *Diktatorns dilemma* har uppenbarligen förvirrat makthavarna, och som det nu är utgör utlänningar en lika stor användargrupp som den inhemska befolkningen, bland annat på grund av att avgifterna är så höga. Filtersystemet "Firewall" inrättades 1998¹⁵⁴ för att blockera webbplatser som innehåller för Vietnam olämpligt material. Samtidigt var kommunistpartiets tidning *Nhan Dan* en av de första tidningarna i världen som blev tillgänglig på nätet 1999.¹⁵⁵ Man anar en strävan att utnyttja Internet i propagandistiska syften.

Regimen har alltmer pressats av ASEAN att införa mer e-government, men med tanke på att ASEAN mer lägger tonvikt vid tjänsteförmedling än deltagande och genomskinlighet förefaller inga större politiska förändringar vara att vänta.¹⁵⁶ Inte desto mindre var internationella NGOer redan på ett tidigt stadium flitiga användare, och somliga hävdar att Internet verkligen har påverkat möjligheten för människorättsaktivister att verka både inom och utanför landets gränser.¹⁵⁷ De inhemska civila organisationerna är vanligtvis anknutna till den Fosterländska Fronten och är alltså inte självständiga.

5.3.3 Singapore

Till sin författning är Singapore (som så många andra auktoritära stater) en demokrati, och regelbundna val förekommer där oppositionspartier deltar. I praktiken är det inte desto mindre en enpartistat där det styrande partiet *People's Action Party* (PAP) har suttit vid makten sedan självständigheten 1965. Landet har alltid varit antikommunistiskt och fick stöd från Väst under kalla kriget. PAP har själv utvecklat en civilsamhällsstruktur för att styra opinionen, och de flesta civila organisationer förefaller ha något slags koppling dit.¹⁵⁸ I många avseenden är Singapore mönsterlandet för regionen i övrigt. Andelen Internetanvändare är cirka 60 %

---

¹⁵⁰ Kalathil, Shanti & Boas, Taylor C. 2003. *Open networks, closed regimes: the impact of the Internet on authoritarian rule*, s. 94.

¹⁵¹ Kalathil & Boas 2003, s. 97.

¹⁵² Dang Hoang-Giang 2001. Vietnam Ingår i Ramanathan & Becker. *Internet in Asia*. s. 208.

¹⁵³ Dang Hoang-Giang 2001, s. 208-209.

¹⁵⁴ Kalathil & Boas 2003, s. 86.

¹⁵⁵ Dang Hoang-Giang 2001, s. 200.

¹⁵⁶ Kalathil & Boas 2003, s. 88.

¹⁵⁷ Kalathil & Boas 2003, s. 90.

¹⁵⁸ Kalathil & Boas 2003, s. 78.

och landet tillhör de mest Internetanpassade i världen. *Diktatorns dilemma* har de löst utan större konflikter genom att från början satsa storstilat för att skapa en uppkopplad nation, en kunskapsbaserad ekonomi och ett digitalt samhälle. Så hävdar exempelvis Waipeng Lee, professor vid School of Communication and Information Nanyang Technological University, Singapore, att landet var först i världen med en nationell hemsida och att 98 % av hushållen hade tillgång till bredband redan 1999.¹⁵⁹ Målet med satsningen är att skapa en "e-livsstil", och makthavarna har bemödat sig om att göra myndighetsutövning och service tillgänglig via elektronik. Internet har behandlats ungefär som TV, och viss Internetkontroll sker utifrån en Code of Practice, där den mest omtalade regeln handlar om "whether the material advocates homosexuality or lesbianism, or depicts or promotes incest, paedophilia, bestiality and necrophilia".¹⁶⁰ Homosexualitet nämns alltså jämsides med pedofili och bestialitet.

Även om vissa klagar över att (den inte särskilt stränga) censuren utgör ett hinder, så är det inte många som bråkar. Staten har försett invånarna med välstånd och enastående Internettillgång, och många undrar varför man då ska fåna sig med oppositionella idéer.¹⁶¹

Om man ser till högteknologiexportens andel av den totala exporten befinner sig Singapore i världsledande ställning med 63 %.¹⁶² Enligt Wus bedömning befinner sig landet i en avgörande fas i övergången från steg 4 till steg 5 i hennes Japanmodell. Frågan är om landet ska kunna bli en självständig aktör med egen, fungerande inhemsk marknad eller ej.

5.3.4 Malaysia

Den politiska strukturen i Malaysia är komplicerad. Konstitutionellt är landet en federativ monarki och parlamentarisk demokrati, och har styrts av *Barisan Nasional* ("Nationella fronten") sedan 1969. Inget land har som Malaysia satsat på ett fritt Internet. Det har setts som en nyckelfaktor i dess *Vision 2020* med målet att vara ett utvecklat land år 2020. Den tidigare premiärministern Mohamad Mahathir har förespråkade en kunskapsekonomi och genom *Multimedia Super Corridor* (Malaysias svar på Silicon Valley) har man försökt införa IT i hela landet, med ovanligt stark betoning på landsbygden och fattiga områden. Enligt statistiken ovan har man nått upp till en användarnivå på drygt 30 %, vilket innebär att man har distanserat sig från de verkliga lågländerna. Trots att all vanlig media är censurerad och kontrollerad har man valt att inte censurera Internet därför att man fruktar att det kan hämma dess ekonomiska potential.

Detta har inte varit utan effekt. För somliga aktivister inom det kraftigt begränsade civilsamhället har informationsteknologin, inte minst Internet och e-post, inneburit en revolution.¹⁶³ Journalister som tidigare har belagts med munkavle har nu fått ett nytt medium där de hittills, trots påtryckningar, har fått verka fritt.¹⁶⁴ Möjligheten att ge uttryck för missnöje har också ökat. När exempelvis den populära ministern Anwar Ibrahim avskedades och fängslades skickades stora mängder anonyma e-brev från protesterande invånare. Professor Rahmah Hashim och forskaren Arfah Yusof, båda verksamma vid University of Kebangsaan, Bangi, menar att myndigheterna nu börjar inse att det är bättre att upplysa folket om vad som sker istället för att blockera information om man vill undvika ryktesspridning och falska påståenden.¹⁶⁵

Med tanke på den ambitiösa satsningen är det beklagligt att konstatera att det inte har givit önskade resultat. Malaysia har enligt Wu inte lyckats ta sig från steg 3 till steg 4 i den

---

¹⁵⁹ Waipeng Lee 2001. Singapore. Ingår i Ramanathan & Becker 2001. s. 149.

¹⁶⁰ Media Development Authority. *Internet Code of Practice*. (Singapore).

¹⁶¹ Hachigian 2002, s. 52.

¹⁶² Hachigian & Wu 2003, s. 4.

¹⁶³ Uhlin 2002, s. 159.

¹⁶⁴ Hachigian & Wu 2003, s. 62.

¹⁶⁵ Hashim, Rahmah & Yusof, Arfah. 2001. Malaysia. Ingår i Ramanathan & Becker 2001. s. 106.

japanska modellen, det vill säga man har inte fått igång någon inhemsk verksamhet utan det är mest utländska ägare som producerar utan något direkt lokalanknutet innehåll.¹⁶⁶ Inte heller har utländska investerare visat emotsett intresse för *Multimedia Super Corridor*.¹⁶⁷ Ännu så länge betalar alltså regimen ett politiskt pris men får inte önskad ekonomisk kompensation.

5.3.5 Indonesien, Filippinerna, Sydkorea och Taiwan

Samtliga dessa länder betraktas idag, med kraftiga reservationer, som demokratier. Indonesien förtjänar särskilt att nämnas eftersom dess öde är ett av de mest slående exemplen på att Internet verkligen kan ha direkt politisk betydelse. Kalathil och Boas är försiktigt skeptiska till de mer anekdotiska uppgifterna, men Hachigian tar det på allvar. I slutet av 1990-talet, när diktatorn Suharto hade suttit vid makten i ungefär 30 år, använde den oppositionella medelklassen Internet för att ta sig runt regimen censur, och när studenterna organiserade sina demonstrationer som 1998 följdes av regimen fall använde de sig av Internet. Trots Internets relativt begränsade utbredning i Indonesien (3.6 % användare idag) lyckades man alltså bidra till störtandet av en 30-årig diktatur.¹⁶⁸ Även vid befrielsen av Östtimor anses Internet ha spelat en viktig roll på ett liknande sätt.¹⁶⁹ Hur Indonesien idag ska karakteriseras politiskt är ingen helt enkel fråga.

Filippinerna har varit tämligen demokratiskt sedan Fernando Marcos flydde landet 1986. Även i Filippinerna har Internet, men också och kanske framför allt, mobiltelefoner, haft en avgörande politisk betydelse, i detta fall när president Estrada tvingades avgå på grund av ekonomiska oegentligheter. Civila organisationer använde ny teknik för sin kampanj att ställa presidenten inför rätta, och 2001 tvingades han att avgå. I Wus japanmodell har Filippinerna inte kommit längre än till steg 2. Taiwan och Sydkorea kämpade sig till demokrati under 1980-talet och är idag två av världens ledande IT-nationer. Båda har passerat den kritiska tröskeln vid övergången från steg 4 till 5 i Wus japanmodell, vilket vill säga att de har blivit självständiga aktörer med en fungerande inhemsk marknad samtidigt som exporten är god.

5.4 Sammanfattning av kapitel 5

Centralt för förståelsen av Östasiens reaktion gentemot globalisering och IKT har visat sig vara föreställningen om något slags grundläggande, kulturell skillnad gentemot Väst, tydligast artikulerad i debatten kring de Asiatiska värdena. Asienkrisen ses som ett tydligt exempel på hur globaliseringen inverkar på ekonomin. Politiskt har olika länder reagerat olika, alltifrån kraftigt motstånd till full acceptans. I regionen som helhet har civilsamhället vuxit sig starkare, på såväl lokal som transnationell nivå, och identitetssituationen har påverkats. Härnäst ska vi ta oss an WSIS och genomföra en förberedelseanalys.

---

¹⁶⁶ Hachigian & Wu 2003, s. 28.

¹⁶⁷ Hachigian 2002, s. 54.

¹⁶⁸ Hachigian & Wu 2003, s. 57-59.

¹⁶⁹ Hachigian & Wu 2003, s. 68.

6 Delresultat och förberedelseanalys – WSIS

I detta kapitel utför vi en analys av WSIS (varmed, som sagt, om inte annat sägs, i första hand de två huvuddokumenterna DP och PA avses). Jag vill än en gång framhålla att analysen inte i första hand är avsedd att vara kritisk eller uttömmande. Avsikten är istället att utröna vad som är utmärkande för den vision av informationssamhället som WSIS säger sig ha, och hur de säger sig vilja förverkliga den, allt i syfte att åstadkomma ett lämpligt instrument för att kunna bedöma hur Kina förhåller sig till ett sådant projekt. Jag har valt att upprepa en del viktigt material från kapitel 2.1 för att få en mer sammanhållen bild. Som teoretisk utgångspunkt kommer jag att använda mig av hela kapitel 3. Härmed besvarar jag också min första frågeställning: 1. Vad karakteriserar det informationssamhälle WSIS ger uttryck för?

Eftersom min ansats är neutral, kommer min analys av WSIS att avvika ganska kraftigt från de röster som refererades i 2.1.2., där såväl civilsamhällets representanter som Heinrich Böll Foundation riktade ganska allvarlig kritik mot evenemanget. Huruvida denna kritik är befogad eller ej är det alltså inte min sak att avgöra, men jag vill ändå kommentera hur jag resonerar. Exempelvis lyder DP § 1 på följande vis:

1. We, the representatives of the peoples of the world, assembled in Geneva from 10-12 December 2003 for the first phase of the World Summit on the Information Society, declare our common desire and commitment to build a people-centred, inclusive and development-oriented Information Society, where everyone can create, access, utilize and share information and knowledge, enabling individuals, communities and peoples to achieve their full potential in promoting their sustainable development and improving their quality of life, premised on the purposes and principles of the Charter of the United Nations and *respecting fully and upholding the Universal Declaration of Human Rights.*¹⁷⁰ [min kursivering]

En kritisk analys kan säkert göra gällande att detta bara är tomma ord, eller att de borde ha låtit de mänskliga rättigheterna genomsyra hela dokumentet på ett mer dynamiskt sätt eller anföra all möjlig upptänklig kritik av annat slag, men om man bara ser till ordalydelsen av de kursiverade orden har jag svårt att tolka det på annat sätt än att man lägger stor vikt vid mänskliga rättigheter, och vill att de ska respekteras i processen. Så har jag försökt att resonera under själva arbetet.

På liknande sätt kommer jag att hävda att WSIS betonar betydelsen av civilsamhället, trots att dess representanter kände sig åsidosatta under konferensens första fas. Vi kan återigen beakta att civilsamhället anges vara en av de fyra huvudaktörerna i informations-samhället. Om man dessutom betänker att WSIS hävdar att det var någonting nytt att representanter för civilsamhället fick delta i så hög grad, tar jag det som en utgångspunkt att WSIS verkligen vill betona civilsamhället.

---

¹⁷⁰ I fortsättningen kommer jag i fotnoterna endast att hänvisa till DP respektive PA med åtföljande paragraf. I Källförteckningen, se World Summit on the Information Society 2003b resp. 2003c. Aktuell not: DP § 1.

6.1 Resultat – WSIS

Vi ska nu gå igenom WSIS utifrån de tio kategorierna.

6.1.1 Övergripande mål

Det har redan framgått att WSIS har mycket höga ideal. Man vill bygga ett demokratiskt, inkluderande Informationssamhälle centrerat kring folket där alla har tillgång till information och nätverk, och kan vara med och skapa, använda och sprida information,¹⁷¹ baserat på FN-stadgan, FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och internationell och nationell rättssäkerhet.¹⁷² Man vill att IKT ska användas som ett medel i strävandena att uppnå de mål som anges i The Millennium Declaration, såsom utrotandet av extrem fattigdom och hunger, förbättring av hälsan, grundläggande utbildning till alla, jämlikhet mellan könen, stärkning av kvinnans situation, minskning av barnadödligheten och så vidare.¹⁷³ Det anses viktigt att IKT inte ses som ett mål i sig utan endast ett medel,¹⁷⁴ och man vill överbrygga den digitala klyftan i världen.¹⁷⁵ Man vill försäkra sig om universell tillgång på lika villkor och till ett rimligt pris.¹⁷⁶ Det finns också en övertygelse att IKT kan gynna både den ekonomiska och sociala utvecklingen. Kommunikation är en fundamental social process och alla, ingen undantagen, ska ha rätt till information oberoende av media och gränser.¹⁷⁷ Slutligen menar man att man kan uppnå ömsesidig förståelse mellan människor och nationer. Övertygelsen är stor att vi är på väg in i ett nytt samhälle där människor kommunicerar och interagerar med varandra genom nätverk världen över, med solidaritet och ömsesidig förståelse som ledstjärnor.

6.1.2 Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv

WSIS betraktar fortfarande staten på det traditionella viset. Man vill upprätthålla principen om den suveräna jämlikheten mellan alla Suveräna Stater.¹⁷⁸ Staten anses ha en viktig roll i uppbyggandet av Informationssamhället.¹⁷⁹ Vid olika slags internationella lagstiftningar och IKT-angelägenheter ska nationella lagar och regelverk respekteras och vidareutvecklas,¹⁸⁰ och nationell hänsyn ska tas vid utformningen av olika strategier.¹⁸¹ Det betonas också, som vi såg ovan, att rättssäkerheten ska respekteras.¹⁸²

6.1.3 Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomin

Man säger uttryckligen att man vill att den privata sektorn ska vara en aktiv aktör i uppbyggandet av Informationssamhället på alla nivåer,¹⁸³ inte bara som marknadsaktör utan också som tillhandahållare av innehåll och utvecklingskapacitet.¹⁸⁴ Politiska riktlinjer som garanterar stabilitet, förutsägbarhet och rättvis konkurrens ska stimuleras på alla nivåer så att privata investeringar uppmuntras, men också så att tjänster kan erbjudas även om de

---

¹⁷¹ DP § 1,3, och PA § 1.

¹⁷² DP § 1,2 och 3 m.fl. Jag har genomgående översatt ”Rule of Law” med ”rättssäkerhet”.

¹⁷³ DP § 2.

¹⁷⁴ DP § 9.

¹⁷⁵ DP § 10, PA § 1 m.fl.

¹⁷⁶ DP § 21, 22, 27, 28 m.fl.

¹⁷⁷ DP § 4.

¹⁷⁸ DP § 6, 49a.

¹⁷⁹ DP § 20 m.fl.

¹⁸⁰ DP § 21, 39, 45, 55, PA § 13e m.fl.

¹⁸¹ PA § 5, 9a, 11c

¹⁸² DP § 3 och 39.

¹⁸³ DP § 20, PA § 8c.

¹⁸⁴ PA § 3b.

traditionella marknadsvillkoren skulle saknas.¹⁸⁵ Det betonas också att man vill upprätta en kunskapsekonomi, och man vill försäkra sig om en god och förstärkt konkurrenskraft för alla.¹⁸⁶ Regeringarna har till uppgift att ingripa när marknaden misslyckas, och rent allmänt se till att fri konkurrens råder och uppmuntra investeringar, även utländska. Särskilt uppmanas utvecklingsländer att underlätta privata nationella och utländska investeringar. Inom handel, finansaffärer och utbyte av teknologi uppmuntras internationellt samarbete.¹⁸⁷ Utvecklingsökonomier, extremt svaga ekonomier och övergångsekonomier ska erbjudas särskilt stöd.¹⁸⁸ Speciellt betonas små och medelstora företag, för vilka IKT anses ha särskilt stor potential. Åtgärder ska därför vidtas som låter denna potential komma till sin rätt.¹⁸⁹ Internationell handel och e-handel uppmuntras inom alla områden.¹⁹⁰

6.1.4 Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media

Civilsamhället ses som en avgörande aktör i uppbyggandet av Informationssamhället.¹⁹¹ Särskilt i missgynnade områden betonas institutioner som bibliotek, arkiv, museer, utbildningscentraler med flera som viktiga IKT-centraler, vilka ska stärkas så att de kan tillhandahålla fri och tillgänglig kunskap och information gratis eller till ett rimligt pris.¹⁹² Särskilt betonas ett internationellt samarbete mellan biblioteken med översyn och förnyelse av rådande lagstiftning och regelverk.¹⁹³ Civilsamhället anses ha haft och ska fortsättningsvis ha en viktig roll att spela vid utbyggandet av Internet.¹⁹⁴ Media anses ha en viktig roll, varför pressfrihet, yttrandefrihet, oberoende och mångfald betonas.¹⁹⁵ Inhemsk lagstiftningar bör därför utformas så att dessa aspekter gynnas. Nödvändiga åtgärder – i överensstämmelse med yttrandefrihet – för att bekämpa olagligt och skadligt material bör vidtagas. Vidare bör män och kvinnor framställas på ett nyanserat och balanserat sätt.¹⁹⁶

6.1.5 Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informationssamhället

För att vi ska kunna bygga ett inkluderande Informationssamhälle fordras nya typer av samarbete mellan regeringar, den privata sektorn, civilsamhället och internationella organisationer, vilka alla har en viktig roll och ett ansvar. Det krävs gemensamma krafter för att projektet ska lyckas.¹⁹⁷ Särskilt Internet måste utformas i alla aktörers intresse. Hanteringen av Internet var en av de frågor som inte kunde lösas, eftersom vissa vill att det ska skötas av FN, andra att det ska skötas privat, andra åter i andra former. Det är därför av stor vikt att alla röster hörs.¹⁹⁸ Inför nästa runda i Tunis ska alla länder visa prov på konkreta samarbetsprojekt mellan olika aktörer.¹⁹⁹

---

¹⁸⁵ DP § 23, 27, PA § 9a, 13a, 16 m.fl.

¹⁸⁶ DP § 27, 29, 34 m.fl.

¹⁸⁷ DP § 39, 40, PA § 27d(i) m.fl.

¹⁸⁸ DP § 63.

¹⁸⁹ DP § 41, PA § 8i.

¹⁹⁰ PA § 16a.

¹⁹¹ DP § 20.

¹⁹² DP § 23, 26, PA § 3c, 9c, 10h.

¹⁹³ PA § 10h.

¹⁹⁴ DP § 49c.

¹⁹⁵ DP § 55, PA § 24.

¹⁹⁶ PA § 24e.

¹⁹⁷ DP § 17, 20, 60, PA § 3, 12b, 20b m.fl.

¹⁹⁸ DP § 48, 50, PA § 13b m.fl.

¹⁹⁹ PA § 8d.

6.1.6 Aktiva globaliserings- och e-strategier

Regeringarna har den ledande rollen när det gäller att utforma och implementera olika e-strategier. Hinder för elektronisk dokumenthantering bör undanröjas.²⁰⁰ Nationella strategier, inklusive e-governmentstrategier bör utformas för att förbättra den administrativa genomskinligheten och göra maktutövningen mer effektiv och demokratisk.²⁰¹ Medvetenhet om Internet bör befrämjas,²⁰² samtidigt som Internetrelaterade offentliga policyfrågor är Statens suveräna rätt.²⁰³ Regeringarna bör vara förebilder i användningen av e-handel.²⁰⁴ Hälsofrågor och arbetsmarknadsbefrämjande åtgärder inom eller med hjälp av IKT ska stimuleras, särskilt olika slags telearbete.²⁰⁵ Miljöskydd, jordbruk och vetenskap ska alla anpassas till e-format. Alla ska ha tillgång till vetenskaplig information till ett rimligt pris.²⁰⁶ På en övergripande nivå bör nationella e-strategier bli en integrerad del av nationella utvecklingsplaner, inklusive planer för att bekämpa fattigdom.²⁰⁷

6.1.7 Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informationssamhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition

En global kultur av cybersäkerhet måste odlas, så att säkerhet och skydd av privatlivet kan stärkas och byggas in i nätverken samtidigt som tillgång och handel underlättas.²⁰⁸ WSIS stöder också FNs strävan att förebygga användningen av IKT för ändamål som är oförenliga med internationell stabilitet och säkerhet samt nationell integritet. Det är viktigt att hindra terrorister och kriminella från att utnyttja IKT, utan att de mänskliga rättigheterna kränks.²⁰⁹ Immaterialrätt anses viktigt för att stimulera kreatörer, medan det också anses viktigt att gynna det fria flödet av idéer och information.²¹⁰

6.1.8 Synen på och inverkan av globalisering och IKT, på individ, samhälle och kultur

a) ur önskad synpunkt

Vi har nu kommit fram till WSIS hjärtefrågor. Man har en stark önskan att överbrygga den omtalade digitala klyftan, vilken har en tendens att göra de redan marginaliserade ännu mer marginaliserade,²¹¹ och låta IKTs fulla människobefrämjande potential blomma ut. Särskilt vill man se till

- barn och ungdomar,²¹²
- jämlikhet och möjligheten att stärka kvinnors och flickors ställning,²¹³ vilken anses kunna gynnas på ett naturligt sätt bara man visar dem vederbörlig hänsyn vid utformningen av IKT,
- marginaliserade och sårbara grupper,²¹⁴
- gamla människor och människor med funktionshinder,²¹⁵

---

²⁰⁰ PA § 12e.

²⁰¹ PA § 13g, 15a-c.

²⁰² PA § 13c(iii) 16a-c.

²⁰³ DP § 49a.

²⁰⁴ PA § 13 n.

²⁰⁵ PA § 18, 19.

²⁰⁶ PA § 20-22.

²⁰⁷ PA § 27a.

²⁰⁸ DP § 35, PA § 12.

²⁰⁹ DP § 36, PA § 12.

²¹⁰ DP § 42.

²¹¹ DP § 10, PA § 11d m.fl.

²¹² DP § 11, m.fl.

²¹³ DP § 12, 29.

²¹⁴ DP § 13, 30.

- fattiga människor, särskilt de som bor i avlägsna och otillgängliga bygder eller marginaliserade urbana miljöer,²¹⁶ och
- ursprungsbefolkning världen över.²¹⁷

Man vill att alla ska ha universell, jämlik och fri tillgång till IKT, information, nätverk, idéer och kunskap till ett rimligt pris.²¹⁸ Utbytet och stärkandet av global kunskap inom vetenskapliga, ekonomiska, sociala, politiska, hälso- och miljörelaterade områden kan befrämjas genom att olika slags hinder undanröjs.²¹⁹ Det livslånga lärandet, inklusive distanslärande, kan stimuleras, nya arbetstillfällen skapas, myndighetsutövning underlättas, katastrofer förebyggas och miljön skyddas.²²⁰

Den kulturella mångfalden är mänsklighetens gemensamma arv. Därför bör Informationssamhället bygga på respekt för kulturell identitet, kulturell och språklig mångfald, traditioner och religioner och uppmuntra till dialog mellan kulturer och civilisationer.²²¹ Skydd av det kulturella arvet är avgörande för identitet och självförståelse.²²² Man vill därför stärka det lokala innehåll och de lokala språken,²²³ och använda redan traditionella nätverk mellan nomadiska folk för att ge dem tillgång till Informationssamhället.²²⁴ IKT-kompetens måste prioriteras inom hela utbildningsväsendet²²⁵ och ett meningsfullt innehåll måste finnas tillgängligt för alla. Möjligheter till gratis tillgång till olika nätverk, framför allt Internet, bör eftersträvas av regeringarna.²²⁶ Pilotprojekt som satsar på nya former av nätverkande uppmuntras.²²⁷ Vetenskapen anses vara av särskild vikt,²²⁸ och den vetenskapliga kunskapen bör därför göras så fri och tillgänglig som möjligt.

b) ur empirisk synpunkt.

Detta utrymme är reserverat för de konkreta, kinesiska förhållandena. WSIS ger uttryck för en önskad vision med tillhörande direktiv, och kan därutöver inte erbjuda någon konkret verklighet att studera. I den i kapitel 8 kommande jämförelsen med Kina är syftet med avdelning *a) ur önskad synpunkt* att ställa WSIS vision mot den kinesiska ledningens vision, medan i avdelning *b) ur empirisk synpunkt* jämförelsen gäller WSIS vision i förhållande till den kinesiska verkligheten.

---

²¹⁵ DP § 13, PA § 9e m.fl.

²¹⁶ DP § 14.

²¹⁷ DP § 15.

²¹⁸ DP § 21, 29, PA § 9e-g.

²¹⁹ DP § 24, 25, 29.

²²⁰ DP § 51, PA § 111 (paragraf elva l) m.fl.

²²¹ DP § 52, PA § 23 m.fl.

²²² DP § 54, PA § 23 m.fl.

²²³ PA § 23e m.fl.

²²⁴ PA § 11i.

²²⁵ PA § 11.

²²⁶ PA § 9d, 10d.

²²⁷ PA § 11n.

²²⁸ DP § 7, 25, 28, PA § 22b m.fl.

6.1.9 Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati

Som redan har framgått läggs stor tonvikt vid demokrati²²⁹ och mänskliga fri- och rättigheter²³⁰. Två av de allmänna mänskliga rättigheterna, artikel 19 och artikel 29, betonas särskilt.²³¹

Artikel 19.

Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.

Artikel 29.

1. Envar har plikter mot samhället, i vilket den fria och fullständiga utvecklingen av hans personlighet ensamt är möjlig.
2. Vid utövandet av sina fri- och rättigheter må envar underkastas endast sådana inskränkningar, som blivit fastställda i lag i uteslutande syfte att trygga tillbörlig hänsyn till och respekt för andras fri- och rättigheter samt för att tillgodose det demokratiska samhällets rättmätiga krav på moral, allmän ordning och allmän välfärd.
3. Dessa fri- och rättigheter må i intet fall utövas i strid med Förenta Nationernas ändamål och grundsatser.

Uttryckligen värnar man om universella värden och det gemensamma goda²³² och erkänner också fred, jämlikhet, solidaritet, tolerans, gemensamt ansvar, respekt för naturen, rättvisa, mänsklig värdighet, och värnandet av familjen.²³³ Vid skapande av IKT-innehåll bör mänskliga rättigheter och friheter respekteras, inklusive skydd av privatliv, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Alla aktörer inom Informationssamhället bör agera för att förebygga och i enlighet med lag förhindra rasism, främlingsfientlighet, intolerans, hat, våld, kränkning av barn inklusive pedofili och barnpornografi, och människohandel.²³⁴

6.1.10 Synen på internationellt och regionalt samarbete

Med regionalt åsyftas här inte i första hand nivån mellan nationell och lokal nivå utan istället nationsövergripande regioner. Efter detta lilla förtydligande kan vi konstatera att WSIS förespråkar internationellt och regionalt samarbete inom alla områden och mellan alla aktörer, även mellan stater och den privata sektorn. Särskilt menar man att regional integration bidrar till utvecklingen av ett globalt internationellt Informationssamhälle. I en mycket anmärkningsvärd formulering väddar man till staterna att inte vidta några unilaterala åtgärder som inte är i överensstämmelse med internationell lag och FN-stadgan och inte heller gynnar den inhemska utvecklingen och tillväxten.²³⁵

---

²²⁹ DP § 3 och 5.

²³⁰ DP § 1 m.fl.

²³¹ DP § 4 och 5.

²³² PA § 25.

²³³ DP § 56-57, PA § 25a-b.

²³⁴ DP § 58-59, PA § 25b-d.

²³⁵ DP § 46.

6.2 Förtjänar WSIS vision beteckningen Informationssamhälle?

Av de teoretiker som används i denna uppsats är Webster den som är mest kritisk till användandet av termen informationssamhälle. Inledningsvis ska vi därför försöka bedöma hur WSIS klarar hans synpunkter. Att de själva gör gällande att den förändring vi står inför både innebär ett brott med det förgångna och ett verkligt kvalitativt skifte klargörs enklast genom ett citat från deras bakgrundsinformation:

The modern world is undergoing a fundamental transformation as the industrial society that marked the 20th century rapidly gives way to the information society of the 21st century. This dynamic process promises a fundamental change in all aspects of our lives, including knowledge dissemination, social interaction, economic and business practices, political engagement, media, education, health, leisure and entertainment. We are indeed in the midst of a revolution, perhaps the greatest that humanity has ever experienced.²³⁶

Tydligare kan det knappast sägas. Vidare hävdar de som sagt inte att vi ännu lever i ett informationssamhälle. I PA § 2 ger de sin syn på själva begreppet: ”The Information Society is an evolving concept that has reached different levels across the world, reflecting the different stages of development”. För att mer konkret bedöma i hur hög grad de på ett i Websters ögon legitimt sätt använder begreppet ska vi analysera de två huvuddokumenterna utifrån Websters egen analys av begreppet. Som utgångspunkt tar vi de sex presumtiva sätten att definiera informationssamhället.

- *Den tekniska definitionen.* Av Kofi Annans inledningsanförande (se avsnitt 2.1.1) kan vi dra slutsatsen att WSIS åtminstone inte går i den enklaste av alla fällor (den teknologiska determinismen) utan menar att tekniken har producerat informationsåldern, och nu är det mänsklighetens gemensamma uppgift att bygga informationssamhället. Samma grundtanke finns i DP § 1, som citerades i inledningen av detta kapitel. Av DP § 9 framgår också tydligt att tekniken ska vara ett medel och inte ett mål i sig, en tanke som genomsyrar båda dokumenten. Tekniken erbjuder strålande möjligheter, men det är människans uppgift att ansvarsfullt förvalta dessa.
- *Den ekonomiska definitionen.* Även om det ibland kan vara svårt att skilja den ekonomiska definitionen från den sysselsättningsmässiga, framgår det ganska klart att WSIS inte vill göra gällande att ekonomin är så beskaffad att det berättigar användandet av termen informationssamhälle. WSIS har ett helt annat syfte: deras önskan är att använda IKT för att förbättra den ekonomiska situationen. Däremot karakteriseras den framtida ekonomin ibland som en kunskapsekonomi.²³⁷
- *Den sysselsättningsmässiga definitionen.* I DP § 31 talas uttryckligen om det väsentliga i att hjälpa människor att dra fördelar av de nya möjligheter till arbete som IKT medför, och i PA § 19c vill man särskilt ge människor i utvecklingsländer en möjlighet att bo kvar i sina samhällen men ändå kunna arbeta var som helst genom telearbete (teleworking).
- *Den rumsliga definitionen och den kulturella definitionen.* I DP § 8 är WSIS väldigt entusiastiska inför de möjligheter IKT erbjuder att övervinna många traditionella hinder, särskilt sådana som tid och avstånd innebär, samtidigt som de oroar sig för de nya klyftor som den nya digitala tekniken medför. I PA handlar många paragrafer om hur man ska nå ut till avlägsna och isolerade samhällen. Följande exempel tillhör de mest talande: ”Encourage traditional media to bridge the knowledge divide and to

²³⁶ World Summit on the Information Society 2003a.

²³⁷ DP § 29, § 34, § 41, PA § 131 (tretton följt av bokstaven l), k, § 16 m.fl.

facilitate the flow of cultural content, particularly in rural areas.”²³⁸ Castells uppdelning i flödesrum och platsrum förefaller synnerligen relevant. För övrigt är kultur ett av de mest uppmärksammade begreppen i de två dokumenten, och önskan är att skapa en global kultur med bevarad mångfald. IKT betraktas som ett oundgängligt redskap i strävan att garantera alla människor möjlighet att ta del av mänsklighetens gemensamma kulturarv.²³⁹

- *Teoretisk kunskap – definitionen.* Det ligger mer eller mindre underförstått att man med Informationssamhälle också menar kunskapssamhälle, vilket enklast exemplifieras av DP § 1, som citerades tidigare. Däremot använder man inte termen teoretisk kunskap utan talar istället om vetenskaplig kunskap. Som ett exempel bland många kan nämnas DP § 7: ”**We recognize** that science has a central role in the development of the Information Society.”²⁴⁰ Jag bedömer att det inte är särskilt riskfyllt att anta en mycket stark koppling mellan teoretisk kunskap och vetenskap, eller mellan teoretisk kunskap och kunskap. I DP § 67 skriver man uttryckligen att man vill bygga ett kunskaps-samhälle.

Det är inte så lätt att avgöra om de två första punkterna klarar Websters krav, eftersom deras karaktär avviker från Websters resonemangsstruktur, men de tre sista är något tydligare. I samtliga antyds att begreppet informationssamhälle inte är helt irrelevant. Frågan är nu om WSIS klarar Websters hårda krav på kontinuitet/brott och kvantitet/kvalitet. Jag menar att varje enskild definition ovan kan ifrågasättas, men att frågan ändå bör besvaras jakande. Som argument för en sådan ståndpunkt hänvisar jag till det resonemang som refererades under avsnitt 3.3.1. Webster hävdar där att han skulle acceptera tesen om ett kvalitativt skifte om det kan göras gällande att makteliten består av en minoritet informationsexperter. WSIS går ju längre än så, eftersom hela projektet kan karakteriseras som en strävan hos en liten maktelit med informationsexpertis att låta hela jorden ta del av informationsteknikens unika möjligheter.

6.3 Analys av WSIS

Utifrån det teoretiska ramverket kan vissa mönster urskönjas. WSIS menar att vi håller på att lämna industrisamhället och istället är på väg in i informationssamhället. Nya arbetstillfällen bildas som inte hör industrisamhället till, och ekonomin genomgår motsvarande förvandling. Ur den ekonomiska aspekten följer WSIS ganska väl någon variant av post-Fordismen, och etatismen förefaller avlägsen. Statens uppgift är att erbjuda de privata företagen förmånliga villkor och stimulera utländska investeringar. Vidare anses små och medelstora företag vara vinnare i nätverkssamhället, allt i post-Fordismens anda. Internationell handel ska underlättas och alla anses gynnas härav. Jag menar därför att WSIS i mångt och mycket verkligen är en naturlig förlängning av det internationella frihandelsprojektet, så som jag nämnde redan i avsnitt 3.2.2. Vissa Fordistiska rester finns alltså kvar, och staten uppmanas ibland att ingripa.

Man månar också om identitetens roll på ett sätt som känns bekant. Uppenbarligen upplever man att globaliseringen skulle kunna innebära ett hot mot olika identiteter världen över, eftersom man lägger så stor vikt vid deras skydd. Samtidigt gör man gällande att IKT också kan stärka hotade identiteter om man bara utnyttjar möjligheterna på ett förnuftigt sätt. Identitetsproblemens baksida, såsom rasism och främlingsfientlighet (exempelvis, även om de inte använder den termen, nationalism) ska motarbetas dels genom lagstiftning och reglering,

---

²³⁸ PA § 24g. Se även t. ex. DP § 14 och § 53 samt PA § 10d, 11h, 21a, 23j, 27g.

²³⁹ Se framför allt DP § 52-54 och PA § 23a-o, men temat genomsyrar hela WSIS.

²⁴⁰ Ytterligare exempel: DP § 25, 26, 28, 53 och PA § 6c, 10i, 11g, 14, 21d, 22.

dels genom att uppmuntra till ökad kontakt och kommunikation mellan olika folkgrupper. Det utslitna slagordet ”enhet i mångfald” förefaller mig vara deras ideal.

Tydlig, starkt betonad ställning tas också för kvinnofrågor, och de svagas och utsattas situation ska rent allmänt stärkas. Frukten för vad Castells betecknar en klyvning av rumtiden i flödesrum respektive platsrum är påtaglig; den tycks vara en av huvudanledningarna till hela projektet. Man vill till varje pris överbrygga den digitala klyftan och ge alla, såväl iavlägsen obygd som i storstadens svällande slumområden, tillgång till de globala nätverken och de avgörande informationsflödena, inklusive vetenskaplig kunskap.

Civilsamhället tilldelas en framträdande roll, men den är inte helt klar. Mitt intryck är att man i första hand syftar på ett verkligt självständigt, autonomt civilsamhälle, även om något entydigt besked inte ges, men det är tydligt att man vill prioritera civilsamhället och därtill hörande frågor som miljö och mänskliga rättigheter. En annan oerhört viktig sak att notera är den stora vikt som läggs vid den offentliga sfären. I WSIS värld är den pessimism som vi såg att Habermas och Schillers gav uttryck för helt frånvarande. Just bibliotek, arkiv och museer tillmäts avgörande betydelse i WSIS visionära framtid.

Nationalstatens kris talas det inte högt om, men nog framgår det att det är en försvagad nationalstat som presenteras. Förvisso hävdas här och där dess suveränitet, men det är inte någon självständigt dominerande aktör utan en intressent bland många andra. Den privata sektorn, civilsamhället och internationella organisationer ställs ju här sida vid sida med nationalstaten, som har att anpassa sig efter marknadens krav för att stärka sin konkurrenskraft. Samtidigt är det lika uppenbart att den fortfarande anses ha en nyckelroll i strategiska frågor och utvecklingsrelaterade områden, liksom i utbildning, vetenskap och lagstiftning, även om WSIS ofta ger rekommendationer angående den nationella lagstiftningen. Därtill erbjuder IKT myndigheterna en möjlighet till pånyttfödelse om de är beredda att lägga ut sitt material elektroniskt och folket är intresserat av dialog.

Statens kontroll över information är annars i WSIS vision ganska svårtolkad. Det talas om informationsfrihet och fritt flöde, men i avgörande frågor respekteras fortfarande nationella lagar, och genom hänvisning till odefinierbara begrepp som ”skadligt material” och skydd mot terrorister och kriminella genom lag (vanligtvis nationell) uppenbaras inga omedelbara problem för diktaturer att fortsätta som de har gjort hittills. Hänsyn ska ju också tagas till lokala förhållanden, och såväl Nordkorea som Burma deltar i konferensen. Artikel 29 av de mänskliga rättigheterna erbjuder också en möjlighet för den som så vill att rättfärdiga ganska långtgående ingripanden i olika friheter, och frågan om var gränsen går för vad som ska anses oacceptabelt är allt annat än enkel även i demokratiska stater. Dessutom bör vi betänka vad Castells och många andra, exempelvis *Silenced*, hävdar, nämligen att hotet mot den personliga integriteten i framtiden alltmer kan tänkas komma från den privata sektorn. Likväl kan det vara värt att betänka att skrivelserna i dokumenten faktiskt i hög grad talar om just informationsfrihet och yttrandefrihet samt demokrati. Det innebär att frihetskämpen alltid har någonting att utgå ifrån om hon känner att friheten är hotad.

6.4 Sammanfattning av kapitel 6

I första hand har bilden av WSIS nyanserats och gjorts mer detaljrik. Målet tycks vara att bygga ett post-Fordistiskt, kapitalistiskt, globalt välfärds- och informationssamhälle med samarbete mellan stater, privat sektor, civilsamhället och världssamfundet. Min bedömning var att den vision som målas upp verkligen förtjänar beteckningen Informationssamhälle även utifrån de kriterier som den mest kritiske av de teoretiker jag har åberopat har ställt upp. I nästa kapitel vänder vi blicken mot Kina.

7 Resultat – Kina

Många av de teman som togs upp i kapitel 5 återkommer ifråga om Kina. Kina är fortfarande en auktoritär utvecklingsstat där *Diktatorns dilemma* är avgörande för den politiska strategin: det gäller att utnyttja de möjligheter som IKT erbjuder för den ekonomiska utvecklingen och moderniseringssträvandena, samtidigt som den politiska kontrollen inte får gå förlorad. Asiatiska värden och traditioner står emot västerländska idéer om frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. Väsentliga skillnader föreligger givetvis också mellan Kina och de övriga östasiatiska länderna. Kina är med sina 1.3 miljarder invånare världens folkrikaste stat och med sin yta på 9.6 miljoner kvadratkilometer världens näst Ryssland största stat tillsammans med USA och Canada (vilken av dessa som inbördes är störst varierar beroende på källa). Många kulturer och nationaliteter ryms inom landets gränser, men etniskt sätt är Han-kineserna den dominerande gruppen med ungefär 92 %.²⁴¹ Tydliga självständighetssträvande förekommer främst i Tibet och i det muslimskt dominerade Xinjiang i väster, samt i Inre Mongoliet. Ytterligare ett svårlöst territoriellt problem är Taiwan, som Kina vill införliva.

Millennieskiftets Kina är i stora delar en framgångsberättelse. Johan Lagerkvist, doktorand vid Lunds Universitet, hävdar att den barbariska image som landets ledare fick efter massakern på Himmelska Fridens Torg börjar försvinna, och de ekonomiska framstegen och inträdet i WTO har givit landet en mer respekterad ställning i världen. Levnadsstandarden har stigit, öppenheten ökat och individen tillåtits ökad frihet. Därmed inte sagt att det saknas problem; de är tvärtom många. Ökade klyftor, kommunistpartiets oklara roll och nya sociala förhållanden är bara några av de många osäkerhetsmoment som väntar.²⁴² Globaliseringen och informationstekniken har haft och kommer framgent att ha djupgående inverkan på det kinesiska samhället. För att få en uppfattning om det kinesiska ledarskapets syn på relevanta frågor kommer jag ofta att referera till Jiang Zemins rapport till den 16:e partikongressen i november 2002. Jiang överlämnade partiledarrollen till Hu Jintao och redogjorde i sin rapport för vad som hade åstadkommit de senaste 13 åren och vad som skulle åstadkommas i framtiden. Den nya ledargenerationen, ”den fjärde generationen” med Hu Jintao i spetsen, har ännu inte satt några tydliga avtryck i den akademiska litteratur som jag har kommit över. Den tycks i stora drag följa de linjer som drogs upp av Jiang, som fortfarande har kvar den mäktiga posten som ordförande i partiets centrala militärråd. Min uppfattning är alltså att det fortfarande är lämpligt att ha Jiang Zemins rapport som utgångspunkt. Bland annat karakteriserar han framtiden på följande vis:

As human society entered the 21st century, we started a new phase of development for building a well-off society in an all-round way and speeding up socialist modernization. The international situation is undergoing profound changes. The trends toward world multipolarization and economic globalization are developing amidst twists and turns.²⁴³

Som synes är ledningen alltså väl medveten om globaliseringen i sina planer. Jag kommer fortsättningsvis att hänvisa till rapporten utan några längre kommentarer. Givetvis ger den ingen objektiv bild, utan istället ligger dess värde i att vi får en klar uppfattning om kommunistpartiets visioner och världsbild. En kort läsanvisning inför den kommande fördjupningen: analysinstrumentets kategorier ligger på olika nivåer i kapitel 6 jämfört med kapitel 7. Det innebär att kategori 1: *Övergripande mål* i kapitel 6 behandlas i avsnitt 6.1.1, medan samma kategori i kapitel 7 behandlas i delkapitel 7.1 (vilket sedan har ytterligare underavdelningar), medan kategori 2 behandlas i 6.1.2 respektive 7.2 och så vidare.

²⁴¹ Baogang He & Yingjie Guo 2000. *Nationalism, National Identity and Democratization in China*, s. 146.

²⁴² Lagerkvist, Johan 2003. Kina med Hu Jintao.

²⁴³ Jiang Zemin 2002 *Full Text of Jiang Zemin's Report at 16th Party Congress*.

7.1 Övergripande mål

I sin rapport, som ju inte primärt är inriktad på Informationssamhället, beskriver Jiang partiets uppgift inför framtiden på följande vis:

Our Party must stand firm in the forefront of the times and unite with and lead the Chinese people of all ethnic groups in accomplishing the three major historical tasks: to propel the modernization drive, to achieve national reunification and to safeguard world peace and promote common development, and in bringing about the great rejuvenation of the Chinese nation on its road to socialism with Chinese characteristics. This is a grand mission history and the era have entrusted to our Party.²⁴⁴

Partiet ska alltså hålla samman landet och modernisera det i färden mot fred och storhet.

*

Baogang He har tillsammans med Yingjie Guo vid School of Government, University of Tasmania utforskat förhållandet mellan nationalism, nationell identitet och demokratisering i Kina.²⁴⁵ Enligt dem har den kinesiska regimen, eller mer konkret kommunistpartiet, som allt annat överskuggande mål att bevara Kinas enhet och sammanhållning, och i kanske lika hög grad att bevara sin egen ställning som garant för detta mål. Häri ingår också att återupprätta Kinas storhet. Mao Zedong, Deng Xiaoping och Jiang Zemin har alla tydligt klargjort sina ambitioner att återigen göra Kina mäktigt och inflytelserikt.²⁴⁶ Detta är inget unikt för kommunistpartiet, utan även stora delar av folket delar denna målsättning. Det är i första hand medlen man är oense om.

Yongnian Zheng vid National University of Singapore har en liknande uppfattning.²⁴⁷ Kina vill återupprätta sin position i världen både med avseende på dess ärorika förflutna, dess framtida storhet och dess unicitet.²⁴⁸ Kinas fokus ligger alltså på inhemska prioriteringar. För att Kina överhuvudtaget ska kunna hävda sig i ett internationellt perspektiv måste landet växa sig starkt.²⁴⁹

*

Sett ur IKT-perspektiv har det hos de kinesiska ledarna funnits en stark tilltro till dess möjligheter att överbrygga ojämlikheter inom landet och utveckla internationell ekonomisk konkurrenskraft.²⁵⁰ I den Tionde Femårsplanen (2001-2005) ingår som ett av sexton strategiska områden ansträngningarna att bygga ett informationssamhälle. Man vill använda IKT inom administration, myndighetsutövning och socialt arbete, utbildning, företagande och handel inklusive e-handel, samt för att komma till rätta med fattigdomen i de västra delarna av landet. Karsten Giese vid Institute of Asian Affairs, Hamburg, menar att staten genom att vara den drivande kraften i informationsprocessen hoppas kunna styra informationsflödena och kontrollera innehållet.²⁵¹

---

²⁴⁴ Jiang Zemin 2002.

²⁴⁵ Baogang He & Yingjie Guo 2000.

²⁴⁶ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 2.

²⁴⁷ Yongnian Zheng 1999. *Discovering Chinese nationalism in China: modernization, identity and international relations*.

²⁴⁸ Yongnian Zheng 1999, s. 15 och s. 92.

²⁴⁹ Yongnian Zheng 1999, s. 122-123 m.fl.

²⁵⁰ Se exempelvis Giese, Karsten 2003b. Internet growth and the digital divide: implications for spatial developments. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun (ed.) *China and the Internet: politics of the digital leap forward*. s. 30 eller Hachigina, Nina 2001. *China's cyber strategy*.

²⁵¹ Giese 2003b, s. 35.

7.2 Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv

Jiang återkommer i sin rapport åtskilliga gånger till olika nationalistiska perspektiv, exempelvis genom att ständigt hänvisa till ”Chinese characteristics” vare sig det gäller ekonomi eller socialistiska läror. Den kinesiska statens suveränitet framhålls ofta, liksom att olika stater inte ska blanda sig i varandras inre angelägenheter. En stor del av rapporten handlar om hans eget bidrag, teorin om de tre representationerna. Likaså nämner han ofta att Kina ska vara en rättsstat, där rättssäkerhet ska härska.²⁵² Vi ska undersöka några av dessa teman samt ett därtill förknippat nedan.

7.2.1 *Det nationella/statliga identitetsproblemet och nationalismen*

Kinas stora ödesfråga är, enligt Baogang He och Yingjie Guo, den nationella identiteten och landets sammanhållning.²⁵³ Den kinesiska sårbarheten gentemot utländska krafter vid tiden kring opiumkrigen och framåt anses ha berott på en svag centralmakt, och Yongnian Zheng talar om ”den Starka Staten-komplexet” för att kunna lösa Kinas huvudproblem, som utöver den svaga centralmakten och de utländska hoten ansågs vara den allt klenare nationella identiteten.²⁵⁴ Kina befinner sig fortfarande, menar många, i omvandling från dynastiskt imperium till nationalstat,²⁵⁵ samtidigt som stora delar av den moderna världen går in i en fas som utmärks av nationalstatens försvagning. De etniskt avvikande regionerna Tibet, Xinjiang och Inre Mongoliet bär, som vi har sett, på autonomisträvanden, och Taiwanfrågan är olöst.

En påtaglig sammanhållningsstrategi har varit olika former av nationalism, som i sin nationalstatliga variant här ska förstås som en del av hela nations- och nationalstatsprocessen, innefattande känslan av tillhörighet till och stolthet över den egna nationen. Baogang He och Yingjie Guo sammanfattar den nationalistiska ideologin enligt följande: världen består av nationer, var och en med sin karaktär och sitt öde. Nationen är den enda källan till politisk makt, och lojaliteten mot nationen går före allt annat. För att förverkliga sig själva måste nationerna vara autonoma, och om det ska bli fred och rättvisa i världen måste nationerna vara fria och säkra. Nationalismens mål är nationell identitet, nationell enhet och nationell autonomi,²⁵⁶ och folket ansågs ha som sin plikt att tjäna nationen.²⁵⁷ Enligt Yongnian Zheng har Kinas strävan under hela 1900-talet varit att bli en respekterad nationalstat i det internationella nationalstatssystemet, med starka föreställningar om suveräna staters relationer och angelägenheter, och Peter Hays Gries, professor vid University of Colorado, Boulder, framhåller hur påstridigt Kina månar om sitt internationella anseende.²⁵⁸

Från statligt håll förespråkas en officiell nationalism, med syfte att vidmakthålla och förstärka den officiella nationalidentiteten. Att spela på nationalism är emellertid vanskligt, för om den tar sig formen av etnisk nationalism med tillhörande etnisk identitet kan detta stärka de autonomisträvande regionernas egen etniska nationalism, vilken måste hållas tillbaka.²⁵⁹ Från officiellt håll har man emellanåt försökt att återropa något slags territoriell identitet, åsyftande alla ”medborgare” i Folkrepubliken Kina, vilket kan betraktas som det mest liberala elementet i den kinesiska identitetsmosaiken. Kommunistpartiets misslyckande

---

²⁵² Jiang Zemin 2002.

²⁵³ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 9.

²⁵⁴ Yongnian Zheng 1999, s. 17 m.fl.

²⁵⁵ Se exempelvis Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 11-12, Yongnian Zheng 1999, s. 70, eller Hughes & Wacker 2003, s. 6-7.

²⁵⁶ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 1.

²⁵⁷ Yongnian Zheng 1999, s. 71.

²⁵⁸ Hays Gries, Peter 2004. *China's new nationalism: pride, politics, and diplomacy.*

²⁵⁹ Yongnian Zheng 1999, s. 70.

att integrera Tibet och Xinjinag i den territoriella identiteten medför att Baogang He och Yingjie Guo betraktar Kina som en stat utan nation.²⁶⁰

Med ”medborgare” åsyftas här ingen direkt motsvarighet till den västerländska varianten av medborgarskap. Under 1980-talet var förvisso modernitetssträvandena helt inriktade på västerländska modeller, men det svängde kraftigt under 1990-talet till följd av Sovjetunionens och den europiska kommunismens fall och den allt starkare inströmningen av västerländsk information under globaliseringens första tid. När man fick en riktigare bild av Väst var man mindre imponerad.²⁶¹ Student- och demokratirörelserna 1989 stärkte de anti västerländska krafterna inom makteliten,²⁶² och istället har man sökt något slags kinesisk moderniseringsmodell, där grundidealet har varit en stark stat, inte medborgarskap och folkligt deltagande.²⁶³ Situationen är emellertid på väg att ändras, låt vara i okänd riktning.

Den nya nationalism som började propageras för under 1990-talet hade mer karaktär av patriotism.²⁶⁴ Frukten för upprepning av Östeuropasammanbrottet ledde till att den marxistiska propagandan skruvades ner till förmån för stimulans av en mer folklig nationalism.²⁶⁵ Peter Hays Gries noterar hur det finns gott om användbara byggstenar i Kinas historia för skapandet av en starkt nationalistisk identitet: en storslagen, ofta mytisk historieskrivning, föreställningen om en långvarig förödmjukelse, offermentalitet från andra världskriget, västvärldens fientliga reaktion efter krossandet av demokratirörelsen, men också segerrika bilder från Koreakriget och upplevelsen av att Kina nu är på väg att växa sig starkt och mäktigt.²⁶⁶ Av allt att döma var emellertid centralmakten inte riktigt beredd på vilka krafter den hade med att göra. En stark folklig nationalism har vuxit fram,²⁶⁷ som enligt Hays Gries numera har vuxit ledningen över huvudet. Den gamla föreställningen att Kina skulle vara en toppstyrd enpartistat är idag inte riktigt adekvat, och eftersom nationalism i allt högre grad ersätter den föråldrade socialistideologin har staten förlorat sin dominans. Under protesterna mot NATOs bombningar av den kinesiska ambassaden i Belgrad 1999, exempelvis, kunde myndigheterna inte kontrollera demonstranterna, som från att ha stött regeringen övergick till att ställa krav på den för att den var för undfallande.²⁶⁸

Ytterligare två orsaker till nationalstatens problem ska nämnas, vilka båda ska behandlas mer ingående senare. Den ena orsaken är att den senare tidens ekonomiska politik har lämnat ett komplicerat bidrag: dels har den decentraliseringsstrategi man valde lett till ökat lokalt självstyre, och dels har kommersialismen lett till en ytterligare urholkning av den gamla marxism-maoismen som inte längre har någon attraktionskraft utan snarare alierar än förenar eftersom den upplevs så verklighetsfrämmande i det numera kapitalistiska samhället. Likväl kan socialismen som officiell ideologi svårligen ersättas av nationalismen, som saknar realpolitiska imperativ.²⁶⁹ Den andra orsaken är de internationella relationerna. Kina har ofta mötts av fientlighet från framför allt Väst, vilket har lett till ökad folklig nationalism, men samtidigt är Kina beroende av vänskapliga förbindelser för sin ekonomiska tillväxt.²⁷⁰ Det gäller alltså att spela det nationalistiska kortet med stor försiktighet, och av allt att döma förblir den kinesiska nationalismen en permanent politisk kraft i det 21 århundradet.²⁷¹

---

²⁶⁰ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 6.

²⁶¹ Yongnian Zheng 1999, s. 51.

²⁶² Se exempelvis Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 31ff.

²⁶³ Yongnian Zheng 1999, s. 22 och 36.

²⁶⁴ Se exempelvis Yongnian Zheng 1999, s 71 eller Baogang He & Yingji Guo 2000, kap. 2 och 3.

²⁶⁵ Baogang He & Yingji Guo 2000, kap. 2 och 3.

²⁶⁶ Hays Gries, Peter 2004.

²⁶⁷ Ett genomgående tema hos både Baogang He & Yingjie Guo Yongnian Zheng och Peter Hays Gries.

²⁶⁸ Hays Gries 2004. Detta är ett av bokens huvudteman.

²⁶⁹ Baogang He & Yingji Guo 2000, s. 39-42.

²⁷⁰ Yongnian Zheng 1999, s. 88.

²⁷¹ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 13 och kap. 2.

7.2.2 Teorin om de tre representationerna

Grundstommen i kommunistpartiets läror var under 1990-talet marxism-leninismen, Mao Zedongs tankar och Deng Xiaopings teorier.²⁷² Till dessa fogar nu Jiang Zemin sin teori om de tre representationerna, som går ut på att Partiet nu ska representera de avancerade produktivkrafterna, den avancerade kulturen och den stora majoritetens intressen. "Persistent implementation of the 'Three Represents' is the foundation for building our Party, the cornerstone for its governance and the source of its strength."²⁷³ Vad innebär då denna teori? Lagerkvist ser den som ett uttryck för att både den traditionella marxism-leninismen och Maos klasskamp är förbrukade både som ideologiska rättesnören och som praktiska verktyg. I ett försök att följa med sin tid och försäkra sig om fortsatt maktmonopol har partiet intagit en högst pragmatisk hållning. Det gäller att lindra kollisionen mellan den gamla leninistiska statsapparaten och den nya marknadsekonomin.²⁷⁴

Maria Edin, statsvetare i Uppsala, ser Jiangs teori som ett tecken på att partiet nu har gått över från att representera bönder och i viss mån industriarbetare till att representera hela folket, inklusive intellektuella och privata företagare.²⁷⁵ I själva verket är det många som uppfattar det som att det nu är de intellektuella som har företräde. Kalathil & Boas framhåller att 4 % av Kinas styrande elit hade högskoleexamen 1980, medan motsvarande siffra idag är 90 %.²⁷⁶ Det är mot denna bakgrund, menar Edin, som man ska förstå ett annat, ej statsdirigerat fenomen i Kinas politiska landskap: den Nya Vänstern.

7.2.3 Den nya vänstern

Som en reaktion på de ekonomiska reformerna under 1980- och 90-talen och därtill hörande sociala förändringar växte sig en självständig vänstervåg allt starkare. Kalpana Misra vid University of Tulsa i Oklahoma beskriver den som en allt mer inflytelserik rörelse som upprörs över de ökade klyftorna och orättvisorna i samhället och i en Kritisk Teori-inspirerad diskurs menar att Kina har slagit in på en alltför västerländsk och kapitalistisk väg, och lämnat Maos ursprungliga och förståndiga kurs.²⁷⁷ Yongnian Zheng menar att för den Nya Vänstern står nationen högre än Partiet,²⁷⁸ och därför utgör rörelsen ett hot mot kommunistpartiets ideologimonopol, som ju har blivit blottat på allt egentligt innehåll. Medan Yongnian Zheng, vars verk daterar sig till 1999, inte menar att rörelsen har något större inflytande²⁷⁹ så gör såväl Misra som Edin, vilkas artiklar båda är från 2003, tvärtom gällande att den nya vänstervinden verkligen utmanar partiet.

7.2.4 Rättstatens problem

Det förekommer flitiga hänvisningar i Jiangs rapport till rättssäkerhet, men i själva verket tycks det motsatta förhållandet fortfarande råda i ganska hög grad. Christopher R. Hughes vid Asia Research Centre och Department of International Relations vid London School of Economics, och Gudrun Wacker vid Stiftung Wissenschaft und Politik i Berlin framhåller att utöver problemen med ökande sociala klyftor och väldiga byråkratiska stridigheter Kina också lider av den svaga rättssäkerheten.²⁸⁰ Lagerkvist ser detta som en del i kommunistpartiets fortsatta ställning över lagen, utan önskan att släppa ifrån sig makt till ett oberoende

---

²⁷² Jiang Zemin 2002.

²⁷³ Jiang Zemin 2002.

²⁷⁴ Lagerkvist 2003, s. 14-15.

²⁷⁵ Edin, Maria 2003. Det nyliberala kommunistpartiet, s. 4.

²⁷⁶ Kalathil & Boas 2003, s. 17.

²⁷⁷ Misra, Kalpana 2003. Neo-Left and Neo-right in post-Tiananmen China.

²⁷⁸ Yongnian Zheng 1999, s. 53.

²⁷⁹ Yongnian Zheng 1999, s. 66.

²⁸⁰ Hughes & Wacker 2003, s. 2, 5, 6.

domstolsväsen. Den överväldigande rikedomerna av lagar i det kinesiska rättssystemet snarare förvärrar än förbättrar situationen. Korruptionen florerar alltså på alla nivåer och utgör ett allvarligt hot mot partiets existens.²⁸¹ Denna cynism inför lagen har länge noterats av västerländska samhällsvetare,²⁸² och Hughes ser de olika problemen som ett led i den identitetskris Kina befinner sig i under den pågående övergången från världscivilisation till nationalstat.²⁸³

Hughes tar också upp andra problem som globaliseringen och informationsrevolutionen medför. Kinesiska akademiker varnar för den destabiliserande verkan som IKT kan ha på politiska förhållanden genom de möjligheter som den nya tekniken erbjuder för nya aktörer att organisera sig. Framför allt kan olika västerländska strävanden till ”globalt styre” (global governance) leda till att internationella organisationer och strukturer utmanar de suveräna staternas integritet, inte minst genom att Internet och globalisering ökar möjligheterna att ingripa i de suveräna staternas inre angelägenheter.²⁸⁴

7.3 Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomi

De ekonomiska reformerna intar förstås en central roll i Jiangs rapport, där de prisas som historiska bidrag till mänskligheten genom byggandet av en socialistisk ekonomi med kinesiska förtecken. Emellertid är det särskilt en passage som förtjänar att citeras:

In light of the new trends in the economy, science and technology of the world and the requirements of our national economic development in the new period, we should undertake the following main tasks for economic development and reform in the first two decades of this century: to improve the socialist market economy, promote strategic adjustment of the economic structure, basically accomplish industrialization, energetically apply IT, accelerate modernization, maintain a sustained, rapid and sound development of the national economy and steadily uplift the people's living standards.²⁸⁵

Vad beträffar utländska investeringar säger han följande: ”We should attract more foreign direct investment and use it more effectively.”²⁸⁶ Så formulerade sig alltså Jiang Zemin före WSIS-konferensen.

*

Det var alltså efter att Deng vann maktkampen efter Maos död som Partiet började satsa på ekonomisk tillväxt. Enligt Yongnian Zheng insåg man då emellertid att den centralisering som hade värderats så högt nu istället var ett hinder, och den välkända politiken med ekonomiska reformer men bibehållen politisk kontroll tog sin början. Man valde att decentralisera det ekonomiska beslutsfattandet och ge provinserna fiskala rättigheter och viss äganderätt. Det lokala självstyret har blivit långtgående, och framför allt i kustprovinserna, bland annat Guangdong, Fujian, Jiangshu med flera, har de lokala ekonomierna varit oerhört framgångsrika. I takt med att deras autonomi tilltog började de att integrera sig själva i det internationella systemet.

Ur kvantitativ synpunkt har strategin varit oerhört framgångsrik med tillväxtsiffror runt 8-10 %. Ur andra aspekter har decentraliseringen inneburit stora problem. Centralmaktens ställning är tveklöst försvagad, och dess fiskala kapacitet urholkad. ”...Beijing can only

---

²⁸¹ Lagerkvist 2003, s. 18-19.

²⁸² Junhua Zhang 2003, Network convergence and bureaucratic turf wars. Ingår i Hughes & Wacker. s. 96.

²⁸³ Hughes & Wacker 2003, s. 6-7.

²⁸⁴ Hughes 2003. Fighting the smokeless war: ICTs and international security. Ingår i Hughes & Wacker. s. 141.

²⁸⁵ Jiang Zemin 2002.

²⁸⁶ Jiang Zemin 2002.

pretend to rule the provinces, and the provinces can only pretend to be ruled by Beijing...²⁸⁷
Den nya maktfördelningen är dåligt institutionaliserad och ofta kaotisk. När staten försöker att återta sin fiskala styrka, förmår de mäktiga kustprovinserna ofta att stå emot. Istället har det utvecklats starka lokala verksamheter med privat företagande och andra icke-statliga initiativ. I fattigare provinser, ofta längre in i landet, har å andra sidan tillväxten gått mycket trögare, vilket har lett till ökade klyftor inom Kina. Samarbetsviljan provinserna emellan har varit låg, misstänksamhet råder och lokal protektionism har vuxit fram. En anmärkningsvärd följd har blivit att det råder ökat ömsesidigt beroende mellan provinserna och utlandet medan det råder minskat beroende provinserna sinsemellan.²⁸⁸

Man kan väl inte säga att detta ur omfördelningspolitisk synpunkt har varit någon särskilt socialistisk ståndpunkt, menar Edin. Som en del i det stora moderniseringsprojektet har strategin alltmer varit att satsa på de mest lönsamma provinserna i Kina, vilket innebär kustområdet i öster, för att där bygga upp konkurrenskraftiga ekonomier. Genom att få igång tillväxten där ville man få med sig hela Kina och lyfta landet ur fattigdomen. Följden har blivit att resurser har flyttats från fattiga områden till rika, och de fattiga provinserna betalar mer i skatt och avgifter till centralregeringen än de rika samtidigt som låginkomsttagarna betalar högre skatt, relativt sett men ibland också absolut sett, än höginkomsttagarna.²⁸⁹

Sammantaget ser vi att den ekonomiska utvecklingen starkt har bidragit till vad Yongnian Zheng ser som nationalstatens kris, men också en ekonomisk framgång som vida överträffar vad västerländska ekonomer försökte genomföra i forna Sovjetunionen och Östeuropa. Där blev följden social turbulens och ekonomisk stagnation²⁹⁰ medan Kinas tillväxt har överträffat alla förväntningar. Yongnian Zheng menar att västerländska ekonomer inte kan förklara Kinas och den socialistiska marknadsekonomin framgång.²⁹¹

*

Det har blivit allt tydligare att regimen satsar på privata initiativ och utlandsinvesteringar, och Kina blev under 2003 världens största mottagare av utländska direktinvesteringar.²⁹² Tyngdpunkten inom IT-sektorn ligger enligt Wu ännu så länge på ganska osofistikerad hårdvarutillverkning, men det satsas på den inhemska marknaden, som också har stark och växande köpkraft, och inhemska företag med självständig kompetens och hon är övertygad om att Kina inte kommer att fastna vid något utvecklingssteg.²⁹³ Xiudian Dai vid Department of Politics and International Studies vid University of Hull hävdar att vi kommer att få se alltmer lokalanpassad teknologi, bland annat som ett led i statens ängslan att förlita sig alltför mycket på utländska produkter när den bygger upp sin egen infrastruktur, eftersom den i så fall blir beroende av led som den inte kan kontrollera, och inte heller vet vad som finns innerst inne i de produkter den köper. Därtill ligger det en stor nationell stolthet i varje världsunikt högteknologiskt genombrott som görs. Ministeriet för Informationsindustri uttrycker sig på följande sätt:

Various information technologies and standards have already become an important indicator of each country's economic sovereignty in the world. The ICT sector has become a strategic industrial sector for all countries to compete for dominance in

---

²⁸⁷ Yongnian Zheng 1999, s. 32.

²⁸⁸ Yongnian Zheng 1999, s. 31-35.

²⁸⁹ Edin 2003, s. 2-5.

²⁹⁰ Yongnian Zheng 1999, s. 92.

²⁹¹ Yongnian Zheng 1999, s. 56 och 92.

²⁹² Utrikesdepartementet, Kinaseminarium 21 januari 2004: *Har vi en föråldrad bild av Kina?* Uppgiften anges av Christer Ljungvall.

²⁹³ Hachigian & Wu 2003.

science and technology, the economy and military affairs. Therefore, developing the ICT sector is of great significance.²⁹⁴

Inom mobiltelefonin har Kina redan konkurrenskraftiga system. Lyckas man därigenom bli dominerande på sin egen hemmamarknad så dominerar man också världens största marknad. Regeringens satsningar inom området är massiva och motiverade utifrån många perspektiv.²⁹⁵ Guangdongprovinsen i närheten av Hong Kong har varit föremål för de mest intensiva högteknologiska initiativen, med bland annat förmånliga skattelättnader, och målet har varit att inrätta ett kinesiskt Silicon Valley.²⁹⁶ Ur ett bredare perspektiv kan väl detta sägas ingå i Kinas allmänna strävan att bygga upp en kunskapsekonomi.²⁹⁷

7.3.1 Kinas inträde i WTO

Medan Kina klarade sig relativt oskadd igenom Asienkrisen (bland annat tack vare den icke-konvertibla valutan, betydande utrikesutbytesreserver, en stor, skyddad inhemsk marknad och ett stort inflöde av utländska direktinvesteringar)²⁹⁸ så orsakade inträdet i WTO viss nervositet. Jiang Zemin kan peka på framgångar, men mer försiktiga bedömare undrar om Kina verkligen är beredd att leva upp till de utfästelser som har gjorts. En omfattande lagrevidering måste genomföras, och James C. Hsiung, professor vid New York University, ser fyra huvudmål som måste uppnås: ett fullständigt genomskinligt regelverk för utrikeshandel, fullbordan av de lagsystem som rör utlandsinvesteringar, uppöppnandet av en tjänste- och servicesektor, samt lagstadgade möjligheter till rättvis konkurrens i enlighet med WTO. Det krävs också minskning av tulltaxorna och begränsning av skyddet av inhemsk industri när skyddstullarna raseras. Ett genomgripande arbete har också utträttats, bland annat för att komma till rätta med den omfattande piratkopierings- och förfalskningsverksamheten. Patent- och immaterialrätt har inte haft någon stark ställning i Kina.²⁹⁹

The US-China Business Council (USCBC) i USA övervakar hur arbetet fortskrider. Under 2002 var den kinesiska regeringen långsam att driva igenom vissa avgörande förändringar. Problemen med handels- och distributionsrättigheter och den påbjudna genomskinligheten, vilka alla är av avgörande betydelse, har inte förts mot någon tillfredsställande position, och även andra slags handelshinder har visat sig seglivade, även om skyddstullarna tycks ha minskat i avtalad takt. Anledningen till problemen har ofta varit protektionismen såväl inom staten som inom industrisektorn. Ett särskilt område är tjänste- och servicesektorn där det knappt finns någon fungerande struktur alls. Enligt USCBC tycks Kina ofta betrakta WTO-reglerna som det maximala man kan acceptera istället för miniminivåerna för internationell frihandel. Det har också påtalats uppenbara svårigheter inom den kinesiska byråkratin att uppnå konsensus.³⁰⁰

Det finns en intressant koppling till opiumkriget som kan göras här. Författaren Ernest O Hauser beskriver den kinesiska köpmannaklassens affärsmetoder som ett invecklat system baserat på samarbete och ömsesidigt förtroende.

I detta högt civiliserade system trängde engelsmännen in med anspråk och krav, som föreföll barnsliga eller skurkaktiga. De erkände ingenting annat än sådant som var undertecknat. De ville ha allting överenskommet på förhand, in i minsta detalj. De

²⁹⁴ Citerat i Xiudian Dai 2003. ICT and China's development strategy. Ingår i Hughes & Wacker 2003, s. 18.

²⁹⁵ Xiudian Dai 2003, s. 18-19.

²⁹⁶ Ngai-Ling Sum 2003. (Re-)Imagining 'Greater China': Silicon Valley and the strategy of siliconization. Ingår i Hughes & Wacker. kap. 5.

²⁹⁷ Hachigian 2001. China's Cyber strategy, s. 2. Se också Kalathil & Boas 2003, s. 16, s. 23 och 25.

²⁹⁸ Dittmer 2002.

²⁹⁹ Hsiung, James C 2003. The Aftermath of China's Accession to the WTO.

³⁰⁰ US-China Business Council 2003. *China's WTO Implementation: An Assessment of China's Second Year of WTO Membership*.

trodde på skarpa definitioner och juridiska knep, där kineserna trodde på anständighet.³⁰¹

Vissa likheter med dagens läge kan skönjas.

Under alla omständigheter förväntas resultatet bli ökad ekonomisk tillväxt för Kina och världen och på lång sikt också fler jobb, men ur ett kortare perspektiv tyder allting på att många miljontals människor blir arbetslösa när olönsamma statliga företag läggs ner eller omstruktureras.³⁰² Emellertid tycks detta inte bekomma den kinesiska ledningen. Jiang Zemin har en uttalad strategi: "We should protect the vitality for further growth of the developed regions, strong industries and people who have become rich first through hard work...".³⁰³ Det ingår alltså i den officiella strategin att satsa på de rika.

7.4 Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media

Varken begreppet civilsamhälle eller något besläktat begreppet nämns i Jiang Zemins rapport, vilket väl får ses som ett utslag av deras låga prioritet i statsledningen. Hans syn på olika organisationer kan följande citat belysa:

We will strengthen the Party's leadership over trade unions, the Communist Youth League organizations, women's federations and other mass organizations and support them in working according to law and their own constitutions and acting as a bridge between the Party and the people.³⁰⁴

Organisationernas självständighet ska alltså inte stärkas utan tvärtom är det Partiets styrning som ska stärkas.

Ansatser till ett aktivt civilsamhälle har förekommit under olika perioder i Kina, men efter Maos seger i inbördeskriget 1949 skulle allting underordnas totalitarismen. Enligt Zhang Ye, chef för Kinaavdelningen vid The Asia Foundation i Beijing, förlorade samtliga kinesiska NGOer sitt oberoende under de tidiga Mao-åren och blev istället redskap åt partiet. All aktivitet som försiggick utanför dess räckvidd betraktades som ett hot.³⁰⁵ I en forskningsrapport om det kinesiska civilsamhället av professor Yu Keping vid Beijing University framkommer att själva idén om ett civilt samhälle ansågs vara antagonistisk.³⁰⁶ Under den kaotiska Kulturrevolutionen blev läget ännu värre, med anklagelser om kontrarevolutionära aktiviteter, och inte förrän Deng Xiaoping inledde sin reformpolitik i slutet av 1970-talet började situationen förändras. De för civilsamhället viktigaste nyordningarna var de nya ekonomiska möjligheterna och en större respekt för rättssäkerheten. Under 1980-talet växte antalet civila organisationer stadigt, men "After political disturbances occurred in Beijing in 1989"³⁰⁷ minskade deras antal och frihet. Därefter har de stadigt återhämtat sig i antal och, åtminstone på pappret, självständighet. Yu Keping ser de civila organisationerna som viktiga komplement till staten när den inte längre vare sig kan eller eftersträvar att sköta all verksamhet på alla nivåer, och på gräsrotsnivå är de ofta relativt självständiga med betydande inslag av demokrati.³⁰⁸

De civila institutionerna, exempelvis bibliotek, museer, minnesplatser skolor och därtill media har flitigt tagits i bruk av Partiet i rent instrumentella, propagandistiska syften, menar

---

³⁰¹ Hauser, Ernest O i *Shanghai – City for Sale*. Citerad i Alley R & Miller, H 1973, s. 82.

³⁰² Se exempelvis Hsuing, James C 2003 eller Lagerkvist 2003.

³⁰³ Jiang Zemin 2002.

³⁰⁴ Jiang Zemin 2002.

³⁰⁵ Zhang Ye 2003. *China's emerging civil society*.

³⁰⁶ Yu Keping 2000. *The emergence of Chinese civil society and its significance to governance*, s. 9.

³⁰⁷ Yu Keping 2000, s. 6.

³⁰⁸ Yu Keping 2000, s. 6.

Baogang He och Yingjie Guo.³⁰⁹ Partiet har börjat snegla mot en mer civil kultur på senare år, men det är långt kvar till föreställningen om jämlika medborgare som knyts samman av civila band i betydelsen att man respekterar en uppsättning lagar och institutioner. Förvisso vill Partiet ha laglydiga medborgare, men de får inte börja föreställa sig några rättigheter. Det ligger i partiets intresse att självt få all politisk lojalitet.³¹⁰ Yongnian Zheng ger ungefär samma beskrivning: ännu måste civilsamhället styras av staten så att inga spontana, sociala yttringar kan ta form.³¹¹

Några verkligt självständiga NGOer finns heller inte ännu, menar Zhang Ye. Många har också hävdad att det vore rimligare att tala om GONGOer (Government Organized NGOs).³¹² De verkligt inflytelserika organisationerna står alla under påtaglig partiövervakning bland annat genom att partiet kontrollerar deras ekonomiska möjligheter,³¹³ och ej registrerade organisationer betraktas som olagliga.³¹⁴ Rent formellt beskrivs relationen mellan civila organisationer och staten av Yu Keping som dualistisk,³¹⁵ och verkligt frivillig organisationsverksamhet är ännu omogen. Trots att myndigheterna säger sig vilja se mer självständighet frågas de ofta till råds i avgörande frågor. Som det nu är fungerar organisationerna i hög grad som en del i regimens legitimitetsprojekt som ett viktigt mellanled mellan staten och folket. "What these civil organisations do improves their social image, eases relations between the government and citizens and increases citizens' identity with the national state."³¹⁶

Situationen tycks emellertid befinna sig i en tydlig förändring. Zhang Ye betecknar det som en "tyst revolution"³¹⁷ som långsamt manifesterar sig i ett framväxande civilsamhälle. Guobin Yang, professor vid University of Hawaii, framhåller tre större områden som har medverkat till detta:³¹⁸

- Nya former av sociala organisationer har uppstått.
- Såväl sociala organisationer som enskilda individer åtnjuter större autonomi än tidigare.
- Genom nya förhållanden inom media och mer rum för offentlig debatt, har den offentliga sfären vuxit sig större.

Han ser en växande rättsmedvetenhet hos folket, och även om Kina ännu inte är någon rättsstat, så har medborgarbegreppet blivit alltmer närvarande, vilket stärker det civila samhället.³¹⁹ Kommunistpartiet intar en ambivalent hållning och fruktar att om antalet självständiga NGOer växer alltför snabbt kan de utgöra ett hot.³²⁰ Dissidenten Liu Xiaobo menar att det är just vad som håller på att ske.³²¹ Han hävdar att de ökande orättvisorna och partiets ideologiska bankrutt påskyndar det framväxande, alltmer självständiga civilsamhället i en irreversibel process. Politiska proteströrelser, arbetardemonstrationer, växande religiositet och ökande antal ej auktoriserade civila organisationer, ofta resultatet av ett långvarigt förtryck, utgör tydliga bevis på ett allt mognare civilsamhälle.³²² Därtill kommer de internationella NGOerna (INGOer), vilka, enligt Julia Greenwood Bentley vid Winrock

---

³⁰⁹ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 27, 29 m.fl.

³¹⁰ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 45.

³¹¹ Yongnian Zheng 1999, s. 37.

³¹² Zhang Ye 2003, s. 4.

³¹³ Yu Keping 2000, s. 11.

³¹⁴ Zhang Ye 2003, s. 3.

³¹⁵ Yu Keping 2000, s. 20.

³¹⁶ Yu Keping 2000, s. 19.

³¹⁷ Zhang Ye 2003, s. 2. Även Yongnian Zheng 1999, s. 12 ser sådana tendenser.

³¹⁸ Guobin Yang 2003a. The Internet and Civil Society in China: a preliminary assessment.

³¹⁹ Guobin Yang 2003b. The co-evolution of the Internet and civil society in China, s. 407.

³²⁰ Zhang He 2003, s. 19.

³²¹ Liu Xiaobo 2003. The rise of civil society in China.

³²² Liu Xiaobo 2003, s. 18.

International, genom sin samverkan med kinesiska NGOer (eller CSOer, Civil Society Organizations, som Greenwood föredrar att kalla dem) väsentligt har bidragit till att civilsamhället börjar vinna kraft.³²³ År 2000 var cirka 200 humanitära organisationer verksamma i Kina.³²⁴ Liu Xiaobo ser en ofrånkomlig upptrappning av konflikten mellan regimen och de missgynnade. Medan delar av befolkningen lever ett helt modernt, utvecklat och globaliserat liv, lever andra kvar i misär. Om orättvisorna inte åtgärdas kommer följden att bli anarki till fördel för ingen, hävdar han.³²⁵

7.4.1 *Civilsamhället och Internet*

Ett antal forskare har uppmärksammat hur Internet på olika sätt har bidragit till civilsamhällets framväxt. Guobin Yang betonar samverkan mellan civilsamhället och Internet. Båda är nya, dynamiska fenomen som håller på att ta form, och de påverkar och interagerar med varandra.³²⁶ Med Internet har Kina fått ett forum för offentlig debatt, framför allt genom olika slags diskussionsrum.³²⁷ Även de statligt kontrollerade diskussionsrummen, som censurerar hårdare, betraktas som friare och öppnare än vanlig media med möjlighet till yttrandefrihet och demokratiska debatter, en tes som stöds av Xiao Qiang vid Human Rights Watch in China, som menar att de många BBS (Bulletin Board Systems) har givit upphov till en tidigare obefintlig offentlig sfär.³²⁸ Internet är också mer lämpat för problemformulering än något annat medium. Här kan de enskilda rösterna bättre komma till tals, och om det är av socialt intresse fångas det snabbt upp i det allmänna medvetandet.³²⁹ Li Xiguang, professor vid Tsinghua University i Beijing, menar även han att Internet ger upphov till en offentlig sfär med potential för farliga, demokratiska idéer.³³⁰ Randolph Kluver, professor vid Nanyang University i Singapore, och Jack Linchuan Qiu, doktorand vid University of Southern California, drar liknande slutsatser. De menar att medborgarna nu har fått en egen sfär att diskutera nyheter i, där de själva kan sätta agendan, vilket underminerar de statliga nyhetsbyråernas dominans.³³¹

Även olika sociala organisationer har dragit stor nytta av Internet. Barriärer av skilda slag, exempelvis geografiska eller sociala hinder, utgör inte på samma sätt något avgörande problem. De olika hjärtefrågorna, exempelvis miljöproblem, eller i mer kontroversiella fall demokratifrågor,³³² presenteras på respektive hemsidor tillsammans med medlemsinformation med mera, och i vissa fall är Internet oumbärligt för organisationernas existens.³³³ Även virtuella gemenskaper har börjat utvecklas, inom vilka det enligt Guobin Yang ibland byggs upp ett slags hematmosfär där man kan diskutera olika frågor med sina online-bekanta.³³⁴ Giese har i sin forskning kommit fram till liknande resultat. Internet erbjuder en helt annan social struktur än det av kommunistpartiet dominerade off-line-samhället. Sociala grupper och processer är mer öppna, liberala och självbestämda online än de är annars. Internet erbjuder således ett verkligt självorganiserat, intressebaserat virtuellt civilsamhälle.³³⁵ Guobin Yang

---

³²³ Greenwood Bentley, Julia 2003. The role of international support for civil society organizations in China.

³²⁴ Zhang He 2003, s. 16.

³²⁵ Liu Xiaobo 2003, s. 20.

³²⁶ Guobin Yang 2003b.

³²⁷ Guobin Yang 2003a, s. 463.

³²⁸ Guobin Yang 2003b, s. 415-6., och Xiao Qiang 2003. Internet bringing reform to China. *Taipei Times*

³²⁹ Guobin Yang 2003a, s. 463-4.

³³⁰ Li Xiguang 2003. ICT and the Demise of Propaganda in China, s. 14 och 23.

³³¹ Kluver, Randolph, & Linchuan Qiu, Jack 2003. China, the Internet and Democracy. Ingår i Banerjee, Indrajit (ed.). *Rhetoric and reality: the Internet challenge for democracy in Asia.*, s. 50-52.

³³² Liu Xiaobo 2003, s. 20.

³³³ Guobin Yang 2003a, s. 467.

³³⁴ Guobin Yang 2003a, s. 468.

³³⁵ Giese 2003a. Construction and performance of virtual identity in the Chinese Internet. Ingår i. Ho, K.C., Kluver, Randolph and Yang, Kenneth C.C. (ed). *Asia.com: Asia encounters the Internet.* s. 206.

visar också på många exempel där Internet har börjat användas som medel i olika protestmanifestationer.³³⁶ Lagerkvist menar att denna nya arena, virtuell eller fysisk, kan tänkas komma att ”skilja sig rejält från regimens dröm om ett lättkontrollerat och tacksamt civilt samhälle, som enbart existerar på nåder.”³³⁷ Kalathil & Boas är mer försiktiga, eftersom de menar att det är svårt att på ett entydigt sätt karakterisera den nya miljön. Där förekommer allt från kulturrevolutionsnostalgiker och rödgardister till liberala demokratiförespråkare.³³⁸

Det är viktigt att påpeka att Guobin Yang inte ser ett enkelriktat samband mellan Internet och civilsamhället. Just det faktum att både Internet och civilsamhället befinner sig i en uppbyggnadsfas gör att många olika aspekter, exempelvis nätverkskaraktären, den interaktiva dialogen, den inneboende dynamiken i strävandena mot större frihet, och de nya möjligheterna till deltagande, befrämjar spridningen av Internet.³³⁹

7.4.2 Propaganda

I Kina har media länge betraktats som statens officiella propagandaorgan. Likväl upptar det inget stort utrymme i Jiang Zemins rapport.

We should continue to arm people with scientific theory, provide them with correct media guidance, imbue them with lofty ideals, and inspire them with excellent works of literature and art.³⁴⁰

Enligt Baogang He och Yingjie Guo innebar demokratiörelsen i slutet av 1980-talet och Östblockets sammanbrott ett hot mot Partiet och, menade makthavarna, mot statens sammanhållning. Eftersom den socialistiska propagandan hade förlorat i lockelse utökades istället det nationalistiska inslaget i den statliga propagandan för att stärka legitimiteten. Studentprotesterna antogs ha berott på kulturell eller nationell nihilism. Det gällde att uppamma en patriotisk känsla, förstärka den politiska medvetenheten, och leda det kinesiska folket mot korrekta ideal och övertygelse med anständiga perspektiv och värderingar.³⁴¹ Till detta ändamål mobiliserades, som sagt, civila institutioner, och stora kulturella satsningar startades med filmprojekt, TV-serier och så vidare. Tre huvudteman kunde urskiljas: historia och traditionell kultur; Partiet; lagar och civil kultur. De två sistnämnda temana var inte så framgångsrika, eftersom Partiets socialistlinje hade fått konkurrens av de ekonomiska reformerna, och lagarna och de politiska institutionerna med tillhörande tal om folklig demokrati klingade alltför falskt.³⁴² Samtidigt måste det historiska och kulturella arvet hanteras med försiktighet så att inte folket missförstår och får med sig felaktiga värderingar.³⁴³ Partiet har fått en något modifierad ställning i propagandan: numera betonas dess stora betydelse för Kinas enhet, varigenom det förtjänar folkets lojalitet eftersom folket under dess ledning har blivit sitt eget lands herrar.³⁴⁴ Partiet har blivit något mildare med åren, och av en god patriot krävs endast att hon inte öppet motsätter sig socialismen eller utmanar Partiet.³⁴⁵ Man menar att marxismen är till för Partiet och nationalismen för folket.³⁴⁶

När så den socialistiska retoriken tonades ned till förmån för mer traditionell, nationell kultur gavs kulturarbetarna ganska fria tyglar. Följden blev att den omtalade folkliga

---

³³⁶ Guobin Yang 2003a, s. 469-72.

³³⁷ Lagerkvist 2003, s. 30.

³³⁸ Kalathil & Boas 2003, s. 27.

³³⁹ Guobin Yang 2003b, s. 414-7.

³⁴⁰ Jiang Zemin 2002.

³⁴¹ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 26.

³⁴² Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 28.

³⁴³ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 30.

³⁴⁴ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 35.

³⁴⁵ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 28.

³⁴⁶ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 39-42.

nationalismen växte fram genom att författare och intellektuella började skriva böcker om kinesiska hjältar som bekämpar fienden, ofta amerikaner eller japaner. Hjältarna och kontexten i dessa romaner är inte alls kommunistiska eller proletära utan snarare kinesiska i en mycket bredare bemärkelse, vilket som bekant har fått till följd att Partiet har förlorat monopol på den nationalistiska tolkningen.³⁴⁷

Med informationstekniken har ett nytt fält öppnats upp, och Jiang Zemin har inte förbisett dess stora propagandapotentialet:

The press, publishing, radio, film and television must give correct guidance to the public, and Internet web sites should serve as important fronts for spreading advanced culture.³⁴⁸

Internet har alltså blivit ett nytt och effektivt verktyg i det mäktiga Propagandadepartementets tjänst, lämpligt anpassat till informationsålderns mer sofistikerade och subtila retorik.³⁴⁹ Regeringen har satt upp ett flertal Webbssidor där den framför sin syn på de aktuella dagsfrågorna.

7.4.3 Mediaforskning

På senare tid har emellertid modern kinesisk forskning börjat att öppet ifrågasätta om det är önskvärt eller ens möjligt för staten att upprätthålla ett informationsmonopol. I The CASS Internet Report 2003, till vilken vi återkommer, görs det gällande att de konventionella, statskontrollerade medierna knappast kan förse folket med uppdaterad och mångfacetterad information, och visar, som vi såg tidigare, att Internet redan har börjat påverka medieanvändningen i Kina.³⁵⁰ Li Xiguang har undersökt frågan lite noggrannare. Hans utgångspunkt skiljer sig onekligen från västerlänningarnas utgångspunkt, som numera går ut på att avslöja ”myten” att Internet skulle kunna göra Kina öppnare. För Li Xiguang är det just denna pessimism som utgör den ”populära visdomen”, och han lyfter fram ett flertal exempel för att stödja sin tes att den klassiska kommunistpropagandan i form av en hårt statskontrollerad media går mot sin undergång.³⁵¹ Med Internet har Kina fått ett rum för yttrandefrihet, och utländska idéer, normer och kulturer gör att tidigare tabubelagda ämnen (exempelvis homosexualitet) nu kan diskuteras. Även de officiella mediaorganen använder sina webbsidor för att publicera material som är oåtkomligt via konventionella medier.³⁵² Den statskontrollerade propagandamaskinens tidigare privilegium att sätta nyhetsagendan har undergrävs kraftigt av det faktum att människor nu själva kan värdera och väga olika uppgifter mot varandra,³⁵³ samt diskutera och sprida nyheter och information som tidigare hölls tillbaka.³⁵⁴ Inte sällan sker detta i de stora, officiella dagstidningarnas egna diskussionsrum.

Li Xiguang har tillsammans med Qin Xuan, forskningsassistent vid Tsinghua University i Beijing, och Randolph Kluver, lyckats urskilja sex karakteristika som skiljer de nya medierna från de gamla.³⁵⁵

1. Möjligheten att tillhandahålla information anonymt.
2. Jämlika politiska uttrycksmöjligheter.
3. Öppna och obegränsade ämnen till diskussion.

³⁴⁷ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. kap. 3 eller s. 113.

³⁴⁸ Jiang Zemin 2002.

³⁴⁹ Kalathil & Boas 2003, s. 32-33.

³⁵⁰ The CASS Internet Report 2003 *Surveying Internet Usage and Impact in Twelve Chinese Cities*, s. 41ff.

³⁵¹ Li Xiguang 2003, s. 1.

³⁵² Li Xiguang 2003, s. 3.

³⁵³ Li Xiguang 2003, s. 4.

³⁵⁴ Li Xiguang 2003, s. 12-13.

³⁵⁵ Li Xiguang, Qin Xuan & Kluver 2003. Who is setting the Chinese agenda? The impact of online chatrooms on party presses in China. Ingår i Ho, Kluver & Yang. s. 144.

4. Möjligheten att både läsa och publicera.
5. Konsumentdikterat snarare än propagandadikterat innehåll.
6. En snabb mediacykel som kringgår statlig censur.

Som ett exempel på hur tiderna har förändrats behandlar de den journalistiska täckningen av den amerikanska spionplansaffären i april 2001. Tidigare hade medierna tålmodigt väntat på att det officiella nyhetsorganet *Xinhua* skulle offentliggöra de stora nyheterna så att de därefter kunde publicera sina artiklar, men i fallet med spionplanet dök nyheten för första gången upp på *People's Daily's* diskussionsrum *Qiangguo* genom *Associated Press* försorg. Sedan utspelade sig på *Qiangguo* ett säreget skådespel där *Xinhua* hela tiden försökte hålla tillbaka nyheter så mycket som möjligt och samtidigt behålla hegemonin i debatten, medan utländska artiklar publicerades i överflöd. Under processen som följde ignorerades *People's Daily* nästan fullständigt och inte heller togs det någon notis om regeringens försäkran om att den nationella suveräniteten och värdigheten hade försvarats. När så den amerikanska besättningen släpptes, gick kontrollen över opinionen helt förlorad, och när Jiang Zemin försökte göra gällande att det (då) berömda brevet från USAs administration verkligen var en ursäkt publicerade CNN en artikel på *Quangguo* som klargjorde att USA inte alls hade bett om ursäkt eftersom de menade att det inte fanns någonting att be om ursäkt för. Endast 9 % av inläggen på *Qiangguo* delade Jiang Zemins officiella tolkning.³⁵⁶

Andra anmärkningsvärda drag började göra sig gällande. Vanliga personer yttrade sig kritiskt om sina ledare: "Why does our government have those leaders?" lär en frustrerad debattör ha frågat.³⁵⁷ Kalathil & Boas menar att Internet "kristalliserar" missnöjet med regimen³⁵⁸, och vi ser också här ett tydligt exempel på att nationalismen i själva verket har blivit ett problem för de styrande. Det är också både möjligt och troligt att personer utanför Kina deltog i diskussionerna. Därmed öppnades det upp för perspektiv som hade en direkt inverkan på den kinesiska agenda, vilket ytterligare understryker hur Internet undergräver regeringens strävan att ensam kunna styra informationsflödet.³⁵⁹

Li Xiguang ger ytterligare fem konkreta exempel på att den statskontrollerade informationspolitiken tappar greppet. Därtill ser han censurförsöken i första hand som symbolhandlingar, och utöver den noggranna granskningen av Falun Gongmaterial tycks det mest handla om osystematiska blockeringar, så att om ena dagen CNN är oåtkomligt så är samtidigt *Washington Times* fullt tillgänglig.³⁶⁰ Även propagandan går en allt mörkare framtid till mötes och betraktas av gemene man mer som ett komiskt inslag än effektiv kommunikation,³⁶¹ om den inte tvärtom är så bedövande tråkig att ingen orkar bry sig, varmed den istället förvandlas till effektiv antikommunistisk propaganda.³⁶²

7.4.4 *Civilsamhället och Internetinfrastruktur*

I de fattigare delarna av Kina finns det exempel på att skolor har utnyttjats som bas för att ge samhället i övrigt en ingång till Internet,³⁶³ men ingenting i mitt källmaterial tyder på att bibliotek, museer och arkiv har ingått i några ambitiösa projekt. Tvärtom rapporteras att tillgången till Internet på biblioteken är låg.³⁶⁴

³⁵⁶ Li Xiguang, Qin Xuan & Kluver 2003, s. 147-56.

³⁵⁷ Li Xiguang 2003, s. 14.

³⁵⁸ Kalathil & Boas 2003, s. 28.

³⁵⁹ Li Xiguang, Qin Xuan & Kluver 2003, 156.

³⁶⁰ Li Xiguang 2003, s. 14.

³⁶¹ Li Xiguang 2003, s. 10.

³⁶² Li Xiguang 2003, s. 21.

³⁶³ Giese 2003b,s.50,el. Farmers in Chongqing City benefit from internet learning.*People's Daily* 22 March2004.

³⁶⁴ The CASS Internet Report 2003, s. 21.

7.5 Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informationssamhället

Som vi såg tidigare betraktar många kinesiska akademiker informationsrevolutionen och de internationella organisationernas ökade inflytande som ett hot mot nationalstatens suveränitet. Vanligtvis behåller också staten 51 % av aktieinnehavet i de företag den är delägare i. I andra avseenden har det likväl inte förekommit några som helst betänkligheter vad gäller samarbetet mellan staten och olika privata, inte minst utländska, företag inom IKT-industrin. Som vi ska se senare är västerländska företag djupt inblandade i bygget av Kinas enorma övervaknings- och censursystem inom hela IKT-sfären, och de utländska företagen i sin tur har inga betänkligheter att finna sig i de dikterade villkoren, eftersom deras enda intresse oftast är att tjäna pengar.

Även inom mindre kontroversiella områden satsas det stort på privat-offentligt partnerskap. I Guangdongprovinserna, som omnämndes i tidigare delkapitel, har sådana projekt varit en helt normal del av forsknings- och utvecklingsverksamheten sedan slutet av 1990-talet.³⁶⁵ Emellertid rapporterar USCBC om tydliga problem för utländska företag att verka på jämlika villkor.³⁶⁶

Det har då varit svårare att hitta några exempel på att staten har velat samarbeta med någonting liknande ett självständigt civilsamhälle. Istället har vi ju sett att kommunistpartiet vill stärka sin styrning av de civila organisationerna. Inför WSIS-konferensen ville inte Kina att representanter för civilsamhället skulle få delta,³⁶⁷ och organisationen Human Rights In China tilläts heller inte delta.³⁶⁸ Det råder heller inget särskilt bra förhållande mellan regimen och olika internationella NGOer. Som endast ett enkelt exempel kan nämnas en Amnesty-artikel från mars 2004:

To date, the Chinese authorities' cooperation with international mechanisms of human rights monitoring and investigation has been limited and highly selective. Several UN human rights monitoring mechanisms as well as international human rights NGOs, including Amnesty International, continue to be denied access to China to conduct effective research.³⁶⁹

Den kinesiska ledningen förefaller alltså o villig till samarbete inte endast med ett oberoende civilsamhälle, utan ibland också med det internationella samfundet.

7.6 Aktiva globaliserings- och e-strategier

Har Jiang Zemin något att säga om informationsteknologi, dess möjligheter och tillämpningar? Låt oss ta del av en passage i hans rapport:

IT application is a logical choice if industrialization and modernization of our country are to be accelerated. It is, therefore, necessary to persist in using IT to propel industrialization, which will, in turn, stimulate IT application, blazing a new trail to industrialization featuring high scientific and technological content, good economic

---

³⁶⁵ Ngai-Ling Sum 2003, s. 118.

³⁶⁶ US-China Business Council 2003. *China's WTO Implementation: An Assessment of China's Second Year of WTO Membership.*

³⁶⁷ Naughton, Tracy. 2002. *Summary of the World Summit on the Information Society (WSIS) Process so far.*

³⁶⁸ HRIC Press Release September 18, 2003. *HRIC Excluded From World Summit On the Information Society.*

³⁶⁹ Amnesty International Press release 15 March 2004. *China: Constitutional amendment on human rights must be backed by concrete action.*

returns, low resources consumption, little environmental pollution and a full display of advantages in human resources.³⁷⁰

Återigen, så formulerade sig alltså Jiang Zemin redan före WSIS-konferensen.

För att på bästa sätt hantera *Diktatorns dilemma* och utvinna största möjliga fördelar av Internet har den kinesiska regimen enligt Nina Hachigian valt en ideologiskt trehövdad strategi: förse folket med ekonomisk tillväxt och vissa friheter, hantera Internets risker och avigsidor samt utnyttja dess inneboende möjligheter.³⁷¹ Den kinesiska statens tilltro till den potential som IKT anses ha för utvecklingsländer har resulterat i ambitiösa och långtgående projekt. Exempelvis gjordes i samverkan med armén stora satsningar under slutet av 1990-talet på att informationaliserade militärens medicinska service, med över 50 000 webbplatser och 38 exemplariska informationaliserade sjukhus.³⁷² Enligt Xiudian Dai började detta redan på 1980-talet med ”863”-Programmet från mars 1986 (varav namnet) som det mest ambitiösa. Målet är att uppnå excellens inom vetenskaplig forskning och frambringa högteknologi som kan konkurrera med västländerna, och idag ingår sådana strategier i den Tionde Femårsplanen (2001-2005).³⁷³ Genom en ”språng”strategi (eng. leapfrog) vill regeringen särskilt satsa på utvecklingen inom vetenskap, teknik och utbildning för att påskynda informationaliseringsen av ekonomin och de sociala framstegen.³⁷⁴ Vissa tydliga linjer går att urskilja:³⁷⁵

- Påskynda inrättandet av en ny IKT-infrastruktur jämsides med redan existerande och försöka att uppnå konvergens mellan olika slags nätverk och tekniker.
- Åstadkomma inhemska framsteg genom att främja konkurrens inom tillverkning av nyckelkomponenter med kinesisk immaterialrätt som bas.
- Systematiskt befrämjande av IKT inom alla grenar av de ekonomiska och sociala sektorerna. Häri ingår ”Government Online”-projektet och befrämjande av e-handel.
- Uppmuntra utländska och inhemska investeringar och stärka rättssäkerheten.

Stora omorganiseringar har gjorts inom statsapparaten, särskilt med tanke på de omfattande bredbandssatsningarna, och enligt Junhua Zhang vid Free University of Berlin är det mäktiga Propagandadepartementet en viktig koordinator bakom planerna.³⁷⁶ Nya ministerier och organ har inrättats och gamla har slagits samman, samtidigt som man har uppmuntrat bildandet av nya nätoperatörbolag, varav China Telecom är det enskilt största. Samexistensen mellan de nya ministerierna har varit allt annat än friktionsfri. Ministeriet för Informationsindustri och den Statliga Administrationen för Radio, Film och TV, de två största jättarna, har utkämpat väldiga revirstrider, vilka, om man ska tro Junhua Zhang, under åren 1994-1999 resulterade i dussintals dödsoffer.³⁷⁷ Även om åtgärder har vidtagits för att undvika sådana konflikter råder fortfarande misstänksamhet mellan olika instanser, vilkas intresse av en enhetlig infrastruktur är liten,³⁷⁸ och de byråkratiska invecklingarna är minst sagt trassliga. Därtill kommer att man har tillåtit stort regionalt självstyre inom området, och många av de regionala aktörerna har utvecklat viss självständighet med strävan att undgå den centrala övervakningen.³⁷⁹

Likväl har detta inte hindrat att utbyggnaden har gått med imponerande fart, och Kina är idag världens näst största Internetnation räknat i absoluta tal, även om det relativt sett är långt kvar eftersom befolkningen är så oerhört stor. En del av deras ”språng”strategi innefattar att

---

³⁷⁰ Jiang Zemin 2002.

³⁷¹ Hachigian 2001.

³⁷² Hughes 2003, s. 142.

³⁷³ Xiudian Dai 2003, s. 9-10.

³⁷⁴ Xiudian Dai 2003, s. 11.

³⁷⁵ Xiudian Dai 2003, s. 11-12.

³⁷⁶ Junhua Zhang 2003, s. 89.

³⁷⁷ Junhua Zhang 2003, s. 94.

³⁷⁸ Xiudian Dai 2003, s. 22.

³⁷⁹ Junhua Zhang 2003, s. 91.

hoppa över mellanliggande stadier med koppartråd och istället gå direkt på fiberoptik och mobiltelefoni (där Kina är störst i världen). I slutet av 2001 uppgick den totala längden av fiberoptiska kablar till 1.5 miljoner km.³⁸⁰ Låt oss nu emellertid lämna de tekniska frågorna och se lite närmare på några specifika satsningar: Government Online-projektet och e-handel.

7.6.1 *Government Online*

I januari 1999 lanserade China Telecom tillsammans med State Economic and Trade Commission projektet Government Online, vilket har som uttalat syfte att lägga ut samtliga statliga departement på Internet inom de närmaste åren. Vad är det då som är så angeläget med detta? En enkel förklaring är rent ekonomisk. Som jämförelse kan nämnas att kostnaden för att via vanlig post skicka ett 40-sidigt dokument från Chile till Kenya år 2001 kostade 500 gånger mer än via e-post. Därtill finns det också andra skäl. För att stärka sin legitimitet vill man öka politikernas och administrationens närvaro i cyberrymden, göra byråkratin genomskinligare och mer ansvarsfull genom att mer information görs tillgänglig till folket, samt motverka korruption och bedrägeri.³⁸¹ Dessutom ser man goda möjligheter att öka sin propaganda.³⁸² Enligt Xiong Chengyu, professor vid Tsinghua University i Beijing, innefattar projektet åtta delområden:³⁸³

1. Elektroniskt online-informationsutbyte.
2. Elektronisk online-anskaffning.
3. Onlinevälfärdsbetalning.
4. Elektroniska leveranser.
5. Informationscentral.
6. Elektronisk dokumenthantering.
7. Elektronisk skattehantering.
8. Digitala ID-handlingar.

Allt eftersom projektet framskrider är det vissa aspekter som särskilt behöver uppmärksammas. Man vill bryta informationsmonopolet, skärpa identifikationsprocedurerna så att säkerheten stärks och popularisera Internet. Om endast ett fåtal kan utnyttja Government Online-tjänsterna förlorar det sin mening. När sedan människorna är bättre insatta blir det också lättare för myndigheterna att tjäna folket.³⁸⁴

Olika delar av maktapparaten har kommit olika långt. Ministeriet för jordbruk inledde redan 1997 tyst och stilla sitt eget informationsprojekt,³⁸⁵ men allra ivrigast har man varit på provinsiell och lokal nivå, framför allt i de rikare kustområdena.³⁸⁶ De verkliga entusiasterna tycks finnas i den lilla miljonstaden Nanhai, där alla skolor är uppkopplade mot varandra, en medicinsk online-verksamhet är inrättad och en e-domstol tillhandahåller utförlig juridisk information.

7.6.2 *E-handel*

Regeringen satsar hårt på olika typer av e-handel, som också utgör en del av förklaringen till Internets snabba framväxt, och i januari 2002 var nästan 80 % av Kinas webbadresser i själva verket dot.com-adresser.³⁸⁷ Mätt i Business-To-Business respektive Business-To-Consumer var man år 2000 redan uppe i drygt 9 miljarder respektive 47 miljoner dollar, och i det senare

---

³⁸⁰ Xiudian Dai 2003, s. 13.

³⁸¹ Wacker 2003. The Internet and censorship in China. i Hughes & Wacker, s. 58.

³⁸² Kalathil & Boas 2003, s. 31-33.

³⁸³ Xiong Chengyu 2002. *E-government in China, Present and Future*. Min översättning.

³⁸⁴ Xiong Chengyu 2002.

³⁸⁵ Kalathil & Boas 2003, s. 32.

³⁸⁶ Hachigian & Wu 2003, s. 78-80.

³⁸⁷ Xiudian Dai 2003, s. 20.

fallet räknar man optimistiskt med 200 %-iga ökning. Till och med ute på den fattiga landsbygden finns det solskenshistorier om hur bönders villkor förbättrats tack vare ny informationsteknik, även om dessa kanske främst rör sig om enskilda, isolerade projekt.³⁸⁸

Från 1996 till 2000 var IKT-industrin den snabbast växande delen av den kinesiska ekonomin enligt Kalathil & Boas. I storstadsområden förekommer omfattande satsningar på högteknologiska industrizoner för att stimulera inhemska Internet-företagsetableringar, och man uppmanar toppstudenterna att stanna hemma och jobba i dessa branscher. Allt detta ingår i ambitionen att skapa en högteknologiskt kompetent befolkning som kan förstärka den ekonomiska moderniseringen.³⁸⁹ Geise ger däremot en annorlunda bild. Låt vara att sektorn växer, men i relativa mått mätt är den fortfarande väldigt liten, och de högteknologiska centren liknas vid isolerade öar i vildmarken.³⁹⁰

Det kan vara värt att påminna om att regeringens ekonomiska strategi har varit att flytta resurser från de fattiga till de rika provinserna som ett led i moderniseringsstrategin. Fattigdomsbekämpningen stod på sin höjdpunkt i mitten av 1980-talet för att sedan minska och stanna av helt på 1990-talet. Ett program för att utveckla det fattiga västra Kina lanserades år 2000 med okänt resultat.³⁹¹

7.7 Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informationssamhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition

Informationskontroll är centralt för alla regimer, men i auktoritära stater som Kina är det av särskild vikt. Emellertid är detta inget unikt för informationsåldern utan har varit centralt för det kinesiska kommunistpartiet sedan det kom till makten. För den svåra balansgången, *Diktatorns dilemma* i informationsåldern, innebär Internet alltså samtidigt något unikt nytt och något välbekant. Det förtjänar också att påpekas att många av de frågor om censur och övervakning som informationstekniken för med sig inte är begränsade till diktaturer. Alla världens länder funderar idag, särskilt i ljuset av den tilltagande terrorn, över svåra avvägningar. En viktig principskillnad är att i demokratiska stater har övervakningen (idealt sett) inte till uppgift att förebygga ett maktskifte utan endast att bevara den konstitutionella ordningen. I åtminstone Kinas fall sammanfaller dessa båda funktioner.

Utifrån Hachigians klassificering i kapitel 5 av auktoritära staters kontroll av Internet-material, hamnar Kina i samma klass som Vietnam, alltså strängare än Singapore och de ännu öppnare samhällena, men öppnare än Nordkorea och Burma. Man har alltså inte förbjudit Internet (tvärtom) men tillgång och innehåll har belagts med betydande restriktioner,³⁹² förmodligen världens mest utarbetade censur- och övervakningsapparat.³⁹³ För att se hur regeringen vill styra människors cyberbeteende ska vi se till fyra faktorer: *regleringar, teknologisk arkitektur, censur och inverkan på normer och socialt beteende*.

7.7.1 Regleringar

När Internet blev tillåtet i Kina 1995³⁹⁴ utgick man till en början från redan existerande lagar inom angränsade områden, och en stor del av reglerna är till för att värna Internetanvändarna genom farmaceutisk handel, utbildningstjänster, immaterialrätt och skydd av privatlivet,

---

³⁸⁸ Xiudian Dai 2003, s. 21 Se också East China Farmers Go Online. *People's Daily* 14 July 2001. eller Farmers in Chongqing City benefit from internet learning. *People's Daily* 22 March 2004

³⁸⁹ Kalathil & Boas 2003, s. 34-35.

³⁹⁰ Geise 2003b, s. 37-38.

³⁹¹ Edin 2003, s. 2-5.

³⁹² Hachigian 2002.

³⁹³ *Silenced* 2003, s. 54.

³⁹⁴ *Silenced* 2003, s. 54.

liknande vad som förekommer i andra länder.³⁹⁵ I och med inträdet i WTO tvangs också Kina att utarbeta ett omfattande immaterialrättsregelverk, vilket knappt hade existerat tidigare. Detta innebar enligt James Hsiung påtagliga förändringar i den kinesiska medvetenheten.³⁹⁶ Xiong Chengyu hävdar dessutom att man kommer att vidta ytterligare åtgärder för att göra Internetverksamhet av olika slag säkrare.³⁹⁷ År 2000 började man utarbeta tydligare Internetreglering, och antalet nya regler de senaste åren uppskattas till över sextio.³⁹⁸ Här innefattas områden som förbjudet innehåll, restriktioner för nyhets-spridning samt villkor för att få förmedla tjänster på Internet.³⁹⁹ Vilket innehåll som bör betraktas som förbjudet är förstås av avgörande betydelse för denna magisteruppsats, men det kommer att behandlas utförligare först i avsnitt 7.9. De restriktioner för nyhets-spridning som anbefalls förbjuder nyhetspublicering utöver sådant som har publicerats i officiell, statsägda media eller i annan auktoriserad form. Vill man publicera annat, exempelvis utländska nyheter, måste man begära tillstånd. Övriga villkor som ställs på den som vill verka inom branschen, exempelvis Internetcaféer, innefattar krav att spara data (så att staten kan kontrollera) och skyldighet att upplysa kunder om vilka regler som gäller.⁴⁰⁰ Med dessa redskap, kanske framför allt nyhetspubliceringsförordningen, i sin hand har regimen skaffat sig stora möjligheter att styra informationsflödet och idéutbytet, men utöver denna ideologiska vinst ingår också en ekonomisk vinst eftersom de statsägda eller samarbetsvilliga nyhetsorganens dominans stärks. Andra regler som har tillkommit på senare år berör de populära Internetkaféerna, som numera inte får ligga på mer än 200 meters avstånd från något slags officiell myndighet.⁴⁰¹

7.7.2 Teknologisk arkitektur

Kinas Internetsystem är sedan 1996 uppbyggt på två nivåer. Vanliga användare kopplar upp sig på ett nationellt nätverk, vilket sedan via ett statligt reglerat nätverk, "the Great Firewall"⁴⁰² kopplas upp till Internet.⁴⁰³ Antalet internationella kopplingspunkter var år 2002 endast åtta stycken,⁴⁰⁴ placerade i Beijing, Shanghai och Guangzhou.⁴⁰⁵ Emellertid ansågs kontrollen fortfarande vara otillräcklig, och ett nytt omfattande projekt, "the Golden Shield", tog form med syfte att övervaka och filtrera långt ner i enskilda anläggningar.⁴⁰⁶ Avsikten är att åstadkomma ett panoptiskt övervakningssystem som binder samman alla olika nätverk, alltså inte bara Internet utan också exempelvis övervakningskameror, till ett enhetligt system, med förmåga att både "se", "höra" och "tänka".⁴⁰⁷

Hur skulle då uppbyggandet av ett sådant övervakningssystem gå till? Staten fann ingenting lämpligare än ett gränsöverskridande samarbete med de allra främsta västerländska företagen inom området såsom Cisco Systems, Sun Microsystems, Nortel networks med flera.⁴⁰⁸ Samtidigt som västerländska regeringar anklagar den kinesiska staten för dess övervakningsmetoder är det alltså västerländska företag som möjliggör dem.

---

³⁹⁵ Wacker 2003, s. 61-62.

³⁹⁶ Hsiung 2003.

³⁹⁷ Xiong Chengyu 2002.

³⁹⁸ *Silenced* 2003, s. 54.

³⁹⁹ Wacker 2003, s. 62.

⁴⁰⁰ Wacker 2003, s. 62.

⁴⁰¹ Wacker 2003, s. 67.

⁴⁰² *Silenced* 2003, s. 133.

⁴⁰³ Kalathil & Boas 2003, s. 21.

⁴⁰⁴ *Silenced* 2003, s. 54.

⁴⁰⁵ Xiudian Dai i Hughes & Wacker 2003, s. 15.

⁴⁰⁶ *Silenced* 2003, s. 134.

⁴⁰⁷ Walton, Greg (2001). *China's golden shield: Corporations and the Development of Surveillance Technology in the Peoples Republic of China*. Här ges en omfattande bakgrund.

⁴⁰⁸ Wacker 2003, s. 69.

7.7.3 Censur

Webbsidor med önskat material, som exempelvis BBC och olika människorättsorganisationer, blockeras helt enkelt, låt vara utan någon genomgående systematik. *New York Times* lär ha varit blockerad fram till att den en dag publicerade en intervju med Jiang Zemin.⁴⁰⁹ Webbadministratörer är skyldiga ha särskild personal anställd, ”Big Mamas”,⁴¹⁰ för att noggrant granska sådant material som ligger i riskzonen. Mest uppmärksamhet har nog kampanjen mot Falun Gong väckt. De organiserade sin massdemonstration utanför kommunistpartiets högkvarter i Beijing i april 1999 genom Internetkontakter. För makthavarna var detta av allt att döma fullständigt oväntat,⁴¹¹ kanske rent av en väckarklocka, och sedan dess har de systematiskt försökt att begränsa rörelsens möjligheter att utnyttja Internet till liknande aktioner. Mycket tyder på att kampanjen har varit framgångsrik, och numera är det i första hand utlandskineser som använder Internet för Falun Gongkommunikation.⁴¹²

7.7.4 Inverkan på normer och beteende

Det första uppmärksammade offret för politiska Internetregleringarna var Shanghai-affärsmannen Lin Hai som 1998 arresterades för att ha sålt 30 000 e-postadresser till en organisation som distribuerade prodemokratiskt material. Han dömdes till två års fängelse, men släpptes i förtid.⁴¹³ Värre har det gått för andra, och det föreligger rapporter om att Falun Gonganhängare har torterats och avlidit i fängelse.⁴¹⁴ Sådana händelser är säkert ingenting staten vill ha publicitet kring, men annars är dess metod att genom ett antal uppmärksammade rättegångar avskräcka från lagöverträdelser och därmed uppmuntra självcensur. Det är just detta som ligger i panopticon-metaforen: man är inte övervakad i varje enskilt ögonblick, men man vet att man alltid är övervakningsbar, samtidigt som man inte vet exakt när man har övervakarnas uppmärksamhet riktad mot sig.

Metoden med självcensur fungerar övervägande väl, åtminstone bland företag. Alltefter som Kina marknadsanpassas blir företagets primära angelägenhet vinstintresset, och att göra det svårt för sig genom att bråka ger ingen avkastning. Istället har de uppvisat stor smidighet i att själva införa regler som ligger i linje med de statliga direktiven.⁴¹⁵ Även utländska företag har visat sig mer än villiga att acceptera spelreglerna för att inte gå miste om sin del av den allt mer lukrativa, kinesiska marknaden. Det främsta exemplet är Rupert Murdoch som 1993 gjorde gällande att satellit-TV skulle utgöra ett avgörande hot mot auktoritära stater.⁴¹⁶ Sedan dess har han emellertid bytt strategi och strök BBC från sitt Star TV,⁴¹⁷ och hans son James lär senare ha kallat Falun Gong en ”farlig” och ”apokalyptisk” kult.⁴¹⁸

Större problem har då nationalismen erbjudit. Som vi såg tidigare utsattes regeringen för hård press efter bombningen av den kinesiska ambassaden i Belgrad och spionplansaffären när stora mängder nationalistiskt och antiamerikanskt material sköljde in på nätet, och censorerna hade bråda dagar med att avlägsna de värsta utfallen. Här sätts regimens legitimitet på prov från ett helt annat håll, och den har uppenbara problem att hantera det. Nationalismen har ju varit en avgörande bas för dess ställning, men visar sig nu också vara ett osäkerhetsmoment. Den nya balansakten måste genomföras med stor försiktighet.⁴¹⁹

---

⁴⁰⁹ Wacker 2003, s. 66.

⁴¹⁰ Kalathil & Boas 2003, s. 26.

⁴¹¹ Wacker 2003, s. 66.

⁴¹² Kalathil & Boas 2003, s. 30.

⁴¹³ Wacker 2003, s. 65.

⁴¹⁴ *Silenced* 2003, s. 54.

⁴¹⁵ Kalathil & Boas 2003, s. 35-36.

⁴¹⁶ Hughes 2003, s. 150.

⁴¹⁷ Kalathil & Boas 2003, s. 161 n63.

⁴¹⁸ Hughes 2003, s. 150.

⁴¹⁹ Kalathil & Boas 2003, s. 28.

7.8 Synen på och inverkan av globalisering och IKT på individ, samhälle och kultur

a) *ur önskad synpunkt*

Vissa idéer är påtagligt återkommande i Jiang Zemins rapport, och flitigast förekommande av alla är kanske betoningen av vetenskap, ofta i samband med teknologi och utbildning. Vetenskapen ska inte bara prägla all seriös verksamhet, den ska också spridas ut till folket: "We should disseminate science and promote the scientific spirit."⁴²⁰ Vad beträffar utbildning nämner han vid några tillfällen det livslånga lärandet och ser det som ett eftersträvansvärt mål.

We will make senior secondary education basically universal in the country and eliminate illiteracy. A learning society in which all the people will learn or even pursue life-long education will emerge to boost their all-round development.⁴²¹

Givetvis ingår även allmänna formuleringar om miljöskydd, men de kan upplevas en aning pliktskyldiga. Som vi genomgående har sett vill man använda IKT för att stärka den ekonomiska tillväxten, men det finns också krafter som uppriktigt vill använda den nya tekniken för nya reformer mot ett öppnare samhälle, om än fortfarande i statens regi. Slutligen finns förstås hela tiden det hägrande målet att övervinna den långa, västerländska förödmjukelsen och återupprätta Kinas storhet och värdighet så att landet kan inta sin rätta plats bland världens nationer.⁴²²

b) *ur empirisk synpunkt*

Kalathil & Boas, som i allmänhet ställer sig skeptiska till tanken om att Internet leder till ett öppnare Kina, menar ändå att tankekontrollen har minskat tack vare kommersialiseringen, globaliseringen och pluraliseringen.⁴²³ När befolkningen utbildas och det uppstår nya kontakter med omvärld och utländsk kultur erhålls också nya politiska normer och värderingar. Hachigian tar fasta på de emellanåt långtgående e-governmentsatsningarna. Det är uppenbart att invånarna uppmuntras att delta i det politiska livet i en helt ny omfattning. Inför den Tionde Femårsplanen skickades 10 000 e-förslag in, varav 200 ska ha antagits. Hachigian menar att det är svårt att avgöra om detta bara är regimens spel för att stärka sin popularitet eller en verklig strävan att i förtäckt form införa smygdemokrati, men i de mindre städerna betvivlar hon inte det ärliga uppsåtet.⁴²⁴ Samtidigt som Internet på detta sätt gör människorna allt mer insatta i de olika politiska affärerna, erbjuder Internet också, som vi redan har sett, en helt ny och oanad möjlighet till att diskutera olika politiska frågor i de olika diskussionsrum som finns.⁴²⁵

Dessutom finns tydliga exempel på hur Internet har utnyttjats för att påverka regeringen. Ett berömt exempel är en explosion i en skola som skyllades på en ensam galning. I själva verket hade skolbarnen tvingats att tillverka fyrverkeripjäser till försäljning, och Internet-protesterna mot hanteringen av frågan blev så omfattande att till sist självaste dåvarande premiärminister Zhu Rongji gick ut med en offentlig ursäkt.⁴²⁶ Vi har också sett att upprörda extremnationalister använde Internet för att kritisera ledningens vaga och eftergivna hantering av spionplansincidenten.⁴²⁷ Andra viktiga, men helt motsatta exempel är SARS-epidemin och

---

⁴²⁰ Jiang Zemin 2002.

⁴²¹ Jiang Zemin 2002.

⁴²² Kalathil & Boas 2003, s. 24.

⁴²³ Kalathil & Boas 2003, s. 18.

⁴²⁴ Hachigian & Wu 2003, s. 81-82.

⁴²⁵ Hachigian & Wu 2003, s. 60.

⁴²⁶ Kalathil & Boas 2003, s. 27.

⁴²⁷ Hays Gries 2004, s. 120.

AIDS-problemen, som regeringen har försökt att hålla hemliga, men då stött på problem bland annat tack vare Internet.⁴²⁸

Inte desto mindre betvivlar Kalathil & Boas som sagt att det kommer att leda till politiska förändringar.⁴²⁹ De flesta användare har inget intresse av att ställa till problem, utan istället sker en konvergens mellan den officiella visionen av Internet och den faktiska situationen. Dessutom blir det allt svårare att argumentera mot kinesisk övervakning när västvärlden efter 11 september 2001 själva förstärker sin egen övervakning, och utländska entreprenörer är ju, som vi har sett, mer intresserade av statens gunst för sina affärer än att propagera för frihet. Inte desto mindre undrar Kalathil & Boas hur det verkligen kommer att gå när allt fler blir vana vid att använda Internet efter eget tycke. De resonerar här ungefär som *Silenced* med de stora talens lag: ju större population att övervaka, desto svårare blir det. Inträdet i WTO bidrar också till att staten uppger något av sin suveränitet, men även om den ekonomiska liberaliseringen faktiskt skulle leda till att kommunistpartiet försvagas betänkligt, är det ingenting som garanterar att det blir en liberal vändning. Följden kan lika gärna bli ökad nationalism.⁴³⁰

Michael S. Chase och James C. Mulvenon vid RAND har noga kartlagt hur olika grupper med från kommunistpartiet avvikande mening, framför allt Falun Gong-, Tibet- och demokratiaktivister, har utnyttjat Internet för sina aktiviteter, och hur staten har försökt att begränsa deras verksamhet. Ännu så länge, menar de, kan ingen riktigt utmana kommunistpartiets hegemoni.⁴³¹

I avsnitt 7.8.1 – 7.8.5 ska vi gå igenom lite mer specifik forskning. Samtliga avsnitt ingår i avdelningen *b) ur empirisk synpunkt*.

7.8.1 Globalisering i allmänhet

I förhållande till omvärlden har Partiet ofta haft folket på sin sida såtillvida att det har uppfattat västerländska påtryckningar om mänskliga rättigheter och demokrati negativt, även bland dem som faktiskt kritiserar Partiets hållning. Däremot har den patriotiska propagandan varit ganska ineffektiv; intellektuella och unga människor påverkas endast i mindre utsträckning, och studenter föredrar utländska, dubbade filmer.⁴³² Vi har istället fått se framväxten av en folklig nationalism som snarare byggt på det kinesiska kulturarvets fulla bredd, inklusive antiamerikanism och antijapanism, än rent kommunistisk nationalism.⁴³³

De ekonomiska reformerna och anpassningen till den globala ekonomin har också haft påtagliga konsekvenser. Även Baogang He och Yingjie Guo gör gällande att det pågår en smygdemokratisering genom de av Hachigian antydda direktvalen i vissa byar, och genom att de ekonomiska reformerna underminerar den auktoritära politiska strukturen.⁴³⁴ Dessutom har de ekonomiska reformerna i sig inneburit stora svängningar i den nationella identiteten. Äganderättigheter, utländska investeringar, ekonomiska reformer, privatisering, olika regionala utvecklingar med åtföljande allt starkare lokala identiteter,⁴³⁵ har skapat ett tydligt klassamhälle av just det slag som Marx ville motarbeta,⁴³⁶ och de flesta är glada att själva få välja vad de vill köpa oberoende av var i världen det har producerats, utan att Partiet talar om

---

⁴²⁸ Se exempelvis Adams, Brad 2003. *China's Other Health Cover-up*.

⁴²⁹ Kalathil & Boas 2003, s. 25.

⁴³⁰ Kalathil & Boas 2003, s. 29-41.

⁴³¹ Chase, Michael S. & Mulvenon, James C. 2002. *You've got Dissent! Chinese Dissident Use of the Internet and Beijing's Counter-Strategies* Summary, s. xii.

⁴³² Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 6-7 och 43-44. Enligt Castells 2001, s. 387, lär *Falcon Crest* ha lockat 450 milj. tittare

⁴³³ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. kap. 3 eller s. 113.

⁴³⁴ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 137.

⁴³⁵ Yongnian Zheng 1999, s. 18.

⁴³⁶ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 39.

för dem hur de ska prioritera. Därtill är kommersiella ekonomier och öppna marknader till sin natur sådana att de överskrider små nationaliteter och avkultiverar dem. Lokala vanor och kulturella symboler eroderas och vill etniska minoriteter ha tillgång till materiell välfärd och ekonomisk tillväxt måste de anpassa sig till den Han-dominerade marknaden och lära sig mandarin. Följden blir att Han-kulturen assimileras, vilket leder till kulturell homogenisering av nationen.⁴³⁷ Även tillgången till Internet, ökat kosmopolitiskt och kulturellt utbyte och fler utlandsresor tros stärka den dominerande, nationella identiteten. När folket allt tydligare exponeras för ”andra”, genomgår gränskontroller, visar upp sitt pass med mera förstärks, känslan av att tillhöra en nation, att vara en del av en nationell enhet.⁴³⁸

7.8.2 Internet och Kinas digitala klyfta

Kina debuterade på Internet 1987 i samarbete med universitetet i Karlsruhe, och samma år skickades dess första e-brev.⁴³⁹ Från att ha legat på ett användarantal runt 620 000 1997⁴⁴⁰ har tillväxten varit exponentiell och ligger idag som vi såg i kapitel 5, över 79 500 000. Alla kvantitativa förväntningar har således infriats. Emellertid är det inte bara tillväxtförväntningarna som har infriats utan också farhågorna angående ojämn fördelning. Kina synliggör som få andra länder i världen den digitala klyftan, inte bara statistiskt utan också geografiskt. I de östra delarna av landet, särskilt kustområdena, ligger moderna världsstäder med utbildad befolkning, hög levnadsstandard och högteknologiska centra. Ju längre västerut och ut på landsbygden man sedan går i landet, desto fattigare och värre blir situationen. Giese beräknade ”Internetdensiteten” (oklar definition) i december 2001 till 23.9 % i Beijing och 0.57 % i Guizhou-provinsen.⁴⁴¹ Analfabetismen närmar sig på sina ställen 20 %, och i vissa områden går mindre än 5 % av barnen i skolan,⁴⁴² och försöken att införa e-utbildning är mestadels inriktade på utvalda områden, medan IKT-kompetens vanligtvis knappt ens ses som ett komplement till de traditionella ämnena.⁴⁴³ Staten försöker visserligen att locka nyutbildade IKT-ingenjörer att flytta västerut, liksom de stora IKT-operatörerna uppmanas att stärka områdets infrastruktur, men i själva verket sker det rakt motsatta. Begåvade människor i fattiga provinser söker sig österut i jakt på det goda livet, och eftersom regeringen försöker att införa marknadsekonomi är det ingen som vill satsa på de olönsamma områdena.⁴⁴⁴ Som det nu är ökar istället klyftan.⁴⁴⁵ De kommersiella krafterna har alltså inte lyckats råda bot på fattigdomen på landsbygden, och Giese avfärdar regeringens program för att överbrygga klyftan som propaganda.⁴⁴⁶ Enligt det svenska utrikesdepartementet är det ett faktum att Kinas utbildningspolitik under senare år prioriterat den högre utbildningen på grundutbildningens bekostnad. Även om grundutbildningen formellt är avgiftsfri tas andra avgifter ut så att fattiga familjer inte har råd, vilket särskilt missgynnar flickor.⁴⁴⁷

---

⁴³⁷ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 155-156.

⁴³⁸ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 13.

⁴³⁹ Hughes 2003 i Hughes & Wacker, s. 131 och förförordet.

⁴⁴⁰ Giese 2003b, s. 31.

⁴⁴¹ Giese 2003b, s. 40.

⁴⁴² Giese 2003b, s. 44.

⁴⁴³ Giese 2003b, s. 52.

⁴⁴⁴ Giese 2003b, s.42-48.

⁴⁴⁵ Survey Shows China's East-west Digital Divide Growing. *People's Daily* 17 July 2003.

⁴⁴⁶ Giese 2003b, s. 48.

⁴⁴⁷ Utrikesdepartementet 2004. *Mänskliga rättigheter i världens länder 2003: Kina*.

7.8.3 *The CASS Internet Report 2003*

Internets framväxt har inte gått samhällsklimatet spårlöst förbi. Olle Findahl, professor vid World Internet Institute i Gävle, berättar om föräldrar som oroar sig för Internets dåliga inflytande på landets ungdomar, och det finns en stark anti-Internetrörelse. Blir ungdomarna beroende, passiva och asociala?⁴⁴⁸ Lagerkvist beskriver det närmast som moralpanik, och ungdomarnas förtjusning i Internetkaféer har betraktats som ett hot mot ordningen.⁴⁴⁹ Den mest utförliga Internetstudie som har gjorts i Kina är *The CASS Internet Report 2003 Surveying Internet Usage and Impact in Twelve Chinese Cities*⁴⁵⁰ under ledning av Guo Liang vid Research Center for Social Development, Chinese Academy of Social Science (CASS). I denna rapport har man undersökt Internetsituationen i tolv kinesiska städer, såväl stora som små, genom omfattande intervjuer via dörrknackning. I första hand är det användare (någon som utnyttjat Internet senaste halvåret) man har intresserat sig för, men även icke-användare har intervjuats om ingen användare fanns i hushållet ifråga.⁴⁵¹ Några resultat:⁴⁵²

- Den typiske Internetanvändaren är en välutbildad, välbeställd ung man.⁴⁵³ 56 % av användarna var män och 44 % kvinnor. En utjämning har skett från år 2001 då situationen då var 39.3 % kvinnor.⁴⁵⁴ Åldersfördelningen var ojämn med 58.2 % i åldern 17-24. 57 % av användarna hade minst tvåårig högskoleexamen, medan endast 20.6 % av icke-användarna hade samma nivå. Den inverkan Internet kommer att få på Kina utgår således i huvudsak från den övre medelklassen.
- För användarna är de största hindren till användning att uppkopplingen är långsam (61.6 %) eller att det är dyrt (44.6 %). Språkbarriären är numera bruten; 79 % av användarna besöker i första hand platser med kinesiskt material.
- De vanligaste aktiviteterna på nätet är att ”browsa” (57.7 %), läsa nyheter (56.8 %) och sköta sin e-post (51.4 %). Det är också populärt att ladda ner musik, söka underhållning, chatta och spela spel.⁴⁵⁵ Det råder stora skillnader mellan olika åldersgrupper.
- E-handeln tycks ha svårt att riktigt ta fart. 79.5 % av Internetanvändarna har aldrig handlat över nätet. Unga, välutbildade och Internetvana är de främsta åt e-handlarna.
- Internetanvändare ser mindre på TV än icke-användarna men ägnar mer tid åt läsning. Undersökningen visar också att användarna är mer sociala än icke-användarna.
- Man ville också undersöka hur de intervjuade såg på Internets möjligheter till politisk förändring. Mer än 60 % av de tillfrågade, alltså oberoende om de var användare eller ej, instämde eller instämde starkt i följande påståenden:
  - (a) Genom att använda Internet får människor större möjligheter att uttrycka sina politiska åsikter.
  - (b) Genom att använda Internet får människor större möjligheter att kritisera politiken.
  - (c) Genom att använda Internet får människor större kunskap om politik.
  - (d) Genom att använda Internet lär sig myndigheterna mer om allmänhetens åsikter.

Internet har, menar rapporten, påtagligt påverkat kinesernas liv på många sätt, men det har inte lett till social apati och beroende. På det politiska området tror de flesta att Internet kommer att innebära mer frihet och nya möjligheter, och satsningen på e-government har blivit väldigt populär, med påtagliga förändringar i det politiska klimatet.⁴⁵⁶

---

⁴⁴⁸ Findahl, Olle 2002 *Kinesiska muren stoppar inte Internet*. World Internet Institute.

⁴⁴⁹ Lagerkvist 2003, s. 22-23.

⁴⁵⁰ The CASS Internet Report 2003.

⁴⁵¹ The Cass Internet Report 2003, s. I-IV.

⁴⁵² Om inte annat anges kommer resultaten från rapportens summering, s. 63-66.

⁴⁵³ The CASS Internet Report 2003, s. 9.

⁴⁵⁴ The CASS Internet Report 2003, s. 10.

⁴⁵⁵ The CASS Internet Report 2003, s. 26.

⁴⁵⁶ Se t. ex. The CASS Internet Report 2003, s. 55.

7.8.4 Internet och identitet

Det finns samstämmiga uppgifter om Internets betydelse för kinesernas identitet. Li Xiguang menar att de drastiska förändringar ifråga om värderingar och ideologi som Kina genomgår berövar en växande skara dess identitet. På Internet, ute i cyberrymden, finner de möjligheter att bygga upp nya identiteter baserade på gemensamma intressen, värderingar och ideologier.⁴⁵⁷ Giese har i sin forskning om virtuella identitetskonstruktioner i Kina⁴⁵⁸ funnit att människorna på kort tid har tvingats att anpassa sig till ett system som inte längre präglas av statlig styrning och individuell anonymitet i olika allt planerande socialisationssystem (exempelvis *danwei*, "arbetsenhet") utan numera utmärks av autonoma subjekt i en pluralistisk livsfär som organiseras utifrån marknaden. Under de senaste 20 åren har globalisering och ny teknik exponerat framför allt stadsborna för en strid ström av alternativa livsstilar, och växande inflytande från regional och lokal TV väntas ge upphov till regionala och lokala identiteter på den nationella identitetens bekostnad. Identitetsbegreppet tenderar att bli centralt, och bättre än något annat land manifesterar Kina den nya dator teknikens roll i konstruerandet av en ny identitet när den påbjudna identiteten tappar mark. Nu söks identitet i psykologiska och emotionella termer, där privata värden och gemensamma intressen blir primära byggstenar.⁴⁵⁹

Guobin Yang har i sin forskning nått liknande resultat. De olika fora som Internet erbjuder har skapat nya gemenskaper i en ny hematmosfär där man kan ägna sig åt socialt umgänge, självuttryck och ömsesidigt stöd.⁴⁶⁰ Giese hänvisar till en undersökning som visar att för 45.5 % av användarna i Kina används Internet för social kommunikation. I första hand intresserar han sig för olika slags diskussionsrum, där identitetsbyggandet är som mest aktivt. Här har det uppstått en sfär för människor att utbyta erfarenheter och ge varandra råd på ett sätt som tidigare inte var möjligt. Det diskuteras mode, musik, litteratur, vänskap, parrelationer, äktenskap, sexualitet, föräldraskap, utbildning, mjukvara, sport, genusfrågor, konsumentskydd och utrikespolitik. Den annorlunda anonymiteten på nätet, fri från sociala kontrollfunktioner, ger utrymme för större frihet än tidigare. Här ges möjligheter till både inklusion och exklusion i olika grupper med olika värdegenskaper, vare sig det gäller individuell, kulturell, social, regional, etnisk eller nationell utgångspunkt.⁴⁶¹ Det förekommer också ett kreativt språkbruk, som möjliggör att kringgå olika censurfilter. Genom att använda olika homonymer och språkknep visar sig den påkostade, centralt inrättade filtermjukvaran vara lätt att kringgå.⁴⁶²

I den nya relation mellan individ och stat eller individ och kollektiv som växer fram är språket av största vikt. Tidigare försökte staten att upprätthålla språkmonopol som en del av sin ideologiska kontrollapparat, men idag pågår en konstant språkprocess där nya uttryck myntas och vävs in. I olika virtuella grupper blir språket ett inträdes- och avancemangskriterium i än högre grad än i verkliga livet. Kommersialisering och diversifiering har i sin tur stärkt lokala och regionala identiteter och dialekter inom radio, TV och på Internet. Härmed uppstår nya gruppidentiteter baserade på dialekt och regionala särdrag. Därför kan vi, menar Giese, dra slutsatsen att Internet påskyndar den kulturella och regionala diversifieringen och den växande heterogeniteten. Den sociala struktur som erbjuds skiljer sig från den statliga strukturen utanför cyberrymden genom att den är mer öppen, liberal och självbestämmande. Giese anar alltså, precis som Xiao Qiang,⁴⁶³ konturerna av ett verkligt självorganiserat,

---

⁴⁵⁷ Li Xiguang 2003, s. 24.

⁴⁵⁸ Giese 2003a.

⁴⁵⁹ Giese 2003a, s. 193-195.

⁴⁶⁰ Guobin Yang 2003a, s. 467-9.

⁴⁶¹ Giese 2003a, s. 195-197.

⁴⁶² Giese 2003a, s. 200.

⁴⁶³ Xiao Qiang 2003.

intressebaserat, virtuellt civilsamhälle. ”The Significance of this feature of BBSs on influencing the construction of individual social identities of participants and on social groups and the whole Chinese society is most tantalizing”.⁴⁶⁴

Professorerna Jonathan J. H. Zhu och Zhou He vid Department of English and Communication vid City University of Hong Kong, har undersökt hur Internet påverkar värdeorienteringen i Kina.⁴⁶⁵ Utifrån en schematisk uppdelning i materialism, postmaterialism och kommunism hävdar de att kommunistpartiets propaganda har tappat sin kraft i takt med att befolkningen blir alltmer sofistikerad allt eftersom den får tillgång till mer information och förbättrad undervisning. På frågan ”Vilket är det viktigaste målet i ditt liv?” svarade 59 % ”Att skapa bekväma materiella villkor för mig och min familj”, 25 % ”Att förverkliga mitt personliga värde” och 16 % ”att bidra till staten och mänskligheten” (inga andra svarsalternativ fanns). Det är lite svårt att tydligt utvärdera utfallet, men Zhu och He jämför med en liknande undersökning 1986, där motsvarande siffror var 12 %, 9 % och 79 %. Detta ger, trots att materialet är något svårtolkat, en god bild av den svängning i värdeorientering som pågår i Kina. De konstaterar också att det framför allt är bland de unga diskussionsrumsdeltagarna som självförverkligandet betonas, vilket stämmer väl med Gieses forskning. Av intresse är att de som protesterar mot den sig utbredande socialdarwinismen inte väljer mer kommunistiskt präglade ideal, utan istället söker sig till den konfucianska traditionen. Emellertid är det inte alla som resonerar just så. Istället förekommer en blandning mellan materialism, konsumism och hedonism.⁴⁶⁶

7.9 Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati

Etiska frågor ligger ofta i själva kärnan av olika former av propaganda. Den kinesiska retoriken har utvecklats från en väldigt primitiv nivå under mitten av 1900-talet med hänvisningar till kontrarevolutionära element och bourgeoisie till dagens mer sofistikerade utläggningar om mänskliga rättigheter och socialistisk demokrati. Jiang Zemin ger några ganska belysande exempel i sin rapport: ”We should never copy any models of the political system of the West”.⁴⁶⁷ Istället är det en socialistisk demokrati som ska konsolideras, och ingen västerländsk avart. Faktum är att få begrepp är så ofta förekommande i hans rapport som demokratibegreppet, medan mänskliga rättigheter endast nämns en gång:

It is essential to improve the systems of democracy, develop diverse forms of democracy, expand citizens' participation in political affairs in an orderly way, and ensure that the people go in for democratic elections and decision-making, exercise democratic management and supervision according to law and enjoy extensive rights and freedoms, and that human rights are respected and guaranteed.⁴⁶⁸

Som väsentliga värden nämner han patriotism, kollektivism, ärlighet, social och professionell etik, familjen och högre ideologisk och etisk förstärkning bland unga. Det är alltså tydligt konfucianska värden som prioriteras. Man får också en ganska god uppfattning om den officiella linjen ifråga om mänskliga rättigheter om man ger sig in i WSIS snåriga dokumentarkiv. Alla länder fick möjlighet att kommentera en version av DP daterad 21 mars

---

⁴⁶⁴ Giese 2003a, s. 206.

⁴⁶⁵ Zhu, Jonathan & He, Zhou 2002. Information Accessibility, User Sophistication and Source Credibility: The Impact of the Internet on Value Orientations in mainland China.

⁴⁶⁶ Giese 2003a, s. 207-8.

⁴⁶⁷ Jiang Zemin 2002.

⁴⁶⁸ Jiang Zemin 2002.

2003, där endast Artikel 19 av de mänskliga rättigheterna förekom.⁴⁶⁹ Den kinesiska delegationen ville i § 7 och § 10 göra två tillägg, vilka i följande citat är fetkursiverade.

7. The Information Society that we seek to build is one which is inclusive, where all persons, without distinction of any kind, are empowered freely to create, receive, share and utilize information and knowledge, in any media and regardless of frontiers, ***subject to restrictions provided in point 3, Article 19 of Covenant on Civil and Political Rights, namely for respect of the rights or reputations of others, for the protection of national security or of public order, or of public health or morals.***⁴⁷⁰

[Covenant on Civil and Political Rights är ett slags kommentar till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.]

10. The essential requirements for the development of an equitable Information Society include:

The respect for all internationally recognized human rights and fundamental freedoms. Notably the right to freedom of opinion and expression, including the right to hold opinions without interference and seek to, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers in accordance with article 19 ***and article 29*** of the UN Universal Declaration of Human Rights and to unhindered access by individuals to communication media and information sources,⁴⁷¹

Den nationella säkerheten fick man inte med i slutdokumentet, men däremot allmän ordning och moral. Även i fallet med Artikel 29, den artikel som gäller individens skyldigheter gentemot samhället, var delegationen framgångsrik.

7.9.1 Demokrati, nationalism och mänskliga rättigheter vid tröskeln till globaliseringen

Nationalismen kan utgöra både ett hinder och en förutsättning för demokrati, och i sin traditionella nationalstatsvariant av demokrati är en nationell idé outhärlig, menar Baogang He & Yingjie Guo.⁴⁷² Av intresse även för kommunistpartiet är vissa avgörande moment i den demokratiska visionen av "folket" i dess moderna tappning. Häri ligger, underförstått eller uttalat, idén om människor med känsla av såväl eget värde som egna rättigheter.⁴⁷³ Det ligger heller ingen motsättning mellan nationalism och de olika demokratiska rörelser som har förekommit i Kina, vilka alla har varit både nationalistiska och demokratiska.

Den västerländska liberalismen, åtminstone i sina mer långtgående varianter, är för de flesta kineser ingenting önskvärt, menar Kluver och Linchuan Qiu. Vissa framstående demokratiförespråkare menar att demokrati inte betyder rätten att få göra vad man vill utan rätten att få göra vad som är lagligt.⁴⁷⁴ Andra ser demokrati som ett medel till modernisering och ekonomisk utveckling, och Internet ses ur detta perspektiv som ett lämpligt verktyg. Genom exempelvis e-governmentprojekten ökas folkets deltagande och inflytande, så att dess samlade visdom kan komma till uttryck i maktapparaten. Denna form av demokrati behöver varken innefatta eller utesluta yttrandefrihet och fria val. Ytterligare andra lägger tonvikten vid parlamentarism och rättsstatliga principer. Gemensamt för de olika riktningarna är att tonvikt läggs mer vid modernisering och konsensus än okontrollerade diskurser. Det är inte

---

⁴⁶⁹ World Summit on the Information Society 2003d. *Draft declaration of Principles.*

⁴⁷⁰ World Summit on the Information Society 2003e. *CHINA.*

⁴⁷¹ World Summit on the Information Society 2003e. *CHINA.*

⁴⁷² Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 16.

⁴⁷³ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 169.

⁴⁷⁴ Kluver & Linchuan Qiu 2003, s. 38.

heller ovanligt att självständiga intellektuella anser att kommunistpartiet mycket väl kan behålla sitt monopol.⁴⁷⁵

Kommunistpartiet förefaller inte desto mindre demokratiseringsovilligt. Unga, svaga demokratiers misslyckanden och erfarenheterna från Sovjetunionen avskräcker. I globaliseringens tidevarv har också demokratisering medfört nationell uppdelning och frigörelse för etniska minoriteter långt mycket oftare än det har medfört förenig. Demokrati upplevs därför som ett hot mot den nationella sammanhållningen,⁴⁷⁶ även om det på välkänt manér finns röster som gör gällande att elitens tal om hot mot sammanhållningen endast är en rökridå för att kunna bevara makten.⁴⁷⁷ Vi känner igen många av tongångarna från debatten om de Asiatiska värdena, om än med vissa etatistiska övertoner: politisk stabilitet värderas högre än ekonomisk tillväxt,⁴⁷⁸ som i sin tur värderas högre än demokrati,⁴⁷⁹ och nationens rättigheter går före dem som eventuellt tillfaller individen,⁴⁸⁰ som förväntas vara lojal gentemot staten. Den essentiella mänskliga enheten är nationen och allting annat, särskilt enskilda individer, är oväsentliga och kan i nödfall offras.⁴⁸¹

Om Sydöstasiens variant av de Asiatiska värdena kunde karakteriseras som relativistisk, så har den kinesiska regimens linje varit en något svårkaraktäriserbar kombination av universalism och relativism, enligt Marina Svensson vid Lunds Universitet. Mänskliga rättigheter ansågs vara universella, men beroende av utvecklingsnivå och historisk bakgrund. Detta kan ses som ett försök att få in marxismen i bilden, eftersom marxismen motsätter sig tanken på en idealistisk humanism med absoluta rättigheter.⁴⁸² Dessutom menar man att det finns andra sätt att värdera de mänskliga rättigheterna. De ekonomiska och sociala rättigheterna framställs som primära i förhållande till de civila och politiska och rätten till existens har framhållits som den mest grundläggande (vilket rimmar illa med Kinas 1900-talshistoria).⁴⁸³

Regimens strategi har varit att tysta all inhemsk debatt i ämnet samtidigt som man, efter de utpräglat antivästerländska stämningarna efter krossandet av demokrati rörelsen, som sades ha berott på ”dekadenta idéer” från Väst,⁴⁸⁴ alltmer har sökt vänskapliga förbindelser med omvärlden⁴⁸⁵ genom att säga sig vilja ha internationell dialog,⁴⁸⁶ och enligt Baogang He och Yingjie Guo är man ibland beredd att kompromissa.⁴⁸⁷ De menar också att västerländska påtryckningar och kritik snarare har förstärkt antiamerikanism och främlingsfientlighet bland folket,⁴⁸⁸ varigenom regimen kan spela på nationalistiska strängar och sprida uppfattningen att mänskliga rättigheter är västerländsk propaganda som hotar den kinesiska särarten.⁴⁸⁹ Det föreligger heller inga svårigheter att påvisa västvärldens oerhörda historiska dubbelmoral inom området, och man kan också peka på att det finns olika människorättsliga avtal som

---

⁴⁷⁵ Kluver & Linchuan Qiu 2003, s. 38-39.

⁴⁷⁶ Se Baogang He 2002a eller Baogang He & Yingjie Guo 2000, kap. 6 och 7.

⁴⁷⁷ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 138.

⁴⁷⁸ Yongnian Zheng 1999, s. 38 eller Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 138.

⁴⁷⁹ Se exempelvis Svensson, Marina 2000. The Chinese Debate on Asian Values and Human Rights: Some Reflections on Relativism, Nationalism and Orientalism. i Jacobsens, Michael & Bruun, Ole (ed.) 2000. *Human Rights and Asian Values : Contesting National Identities and Cultural Representations in Asia*. Kap. 10.

⁴⁸⁰ Yongnian Zheng 1999, s. 127.

⁴⁸¹ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 1.

⁴⁸² Svensson 2000, s. 212.

⁴⁸³ Svensson 2000, s. 214.

⁴⁸⁴ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 42.

⁴⁸⁵ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 34.

⁴⁸⁶ Svensson 2000, s. 214.

⁴⁸⁷ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 34.

⁴⁸⁸ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 33.

⁴⁸⁹ Svensson 2000 i Jacobsen & Bruun, s. 216.

USA inte har undertecknat.⁴⁹⁰ Svensson har svårt att motstå intrycket att den kinesiska regimen uppfattar människorättsfrågor som ett hot mot den nationella suveräniteten eftersom tanken på gränslösa, mänskliga rättigheter skulle kunna rättfärdiga inblandning i Kinas inre angelägenheter.⁴⁹¹

Från officiellt håll har konfucianismen (som Mao ville utrota på grund av dess feudala karaktär)⁴⁹² inte betonats på samma sätt som i övriga Östasien,⁴⁹³ men bland de intellektuella är den stark. Yongnian Zheng hänvisar till Samuel Huntingtons berömda essay *Civilisationernas kamp* 1993, som anar en framväxande konflikt mellan den västerländska civilisationen och de muslimska och konfucianska civilisationerna vilka anses hota västerländska värden. Huntingtons tes väckte stor uppståndelse även i Kina, och resulterade i en livlig diskussion bland kinesiska intellektuella om förhållandet mellan konfuciansk och västerländsk civilisation. Västerlandets liberala ekonomi ses som tävlingsinriktad, dess expansionspolitik hämtar legitimitet från socialdarwinismen, och är i stort sett ingenting annat än den starkares rätt, där den som har de starkaste vapnen vinner. Istället för mänskliga rättigheter och demokrati har Väst alltså utövat krig och erövringspolitik. Mot detta ställs den konfucianska samarbetsviljan och dess strävan efter fred och harmoni. Det premoderna Kina var mer kulturellt än politiskt konstituerat. Konfucianismen ansågs representera en universell etik som identifierade moraliska mål och värden som kunde urskilja ett "civiliserat" levnadssätt oberoende av nationella gränser om man förkovrade sig i utbildning, dygder och ett rättfärdigt styre.⁴⁹⁴ Många ser konfucianismen som kärnan i den kinesiska nationalkaraktären,⁴⁹⁵ lämplig att utgå ifrån i strävandena att återge Kina dess ställning som en högtstående och unik civilisation som har lämnat enastående bidrag till mänskligheten.⁴⁹⁶

Ur ett människorättsperspektiv utgör detta inget hot mot den officiella linjen, som enligt Svensson dominerar. Likväl har regeringen initierat ett ingående studium av mänskliga rättigheter, vilket i längden skulle kunna vara farligt när den påtagliga diskrepansen mellan den officiella propagandan och de verkliga förhållandena blir uppenbar. Det finns en vital inre diskussion, låt vara ännu inte tillräcklig stark, som inte alls accepterar den officiella linjen. För att kunna värna mänskliga rättigheter fordras ett livskraftigt civilsamhälle⁴⁹⁷, och Svensson är optimist. Även Jonathan Power, journalist med mänskliga rättigheter som specialitet, hävdar att situationen trots allt har förbättrats de senaste åren. Större kulturell mångfald, valfrihet, ökad tillgång till utländska informationskällor och mer pressfrihet liksom medgivanden från högsta ort att allt inte alltid står rätt till i rättsväsendet är positiva tecken.⁴⁹⁸

---

⁴⁹⁰ Svensson 2000, s. 216. För intressant inblick, se True records of US human rights exposed. *China Daily* 2004-03-01.

⁴⁹¹ Svensson 2000, s. 219 och 213.

⁴⁹² Yongnian Zheng 1999, s. 75

⁴⁹³ Svensson 2000, s. 209

⁴⁹⁴ Yongnian Zheng 1999, s. 82-83.

⁴⁹⁵ Se t. ex. Yongnian Zheng 1999, s. 73. (hela kap. 4) eller Baogang He och Yingjie Guo 2000, s. 94 m.fl.

⁴⁹⁶ Baogang He & Yingjie Guo 2000, s. 94.

⁴⁹⁷ Svensson 2000, s. 208

⁴⁹⁸ Power, Jonathan 2001. *Som droppen urholkar stenen. Historien om Amnesty International*. s. 268.

7.9.2 *Aktuella uppgifter*

Det svenska utrikesdepartementet sammanställer sedan några år tillbaka rapporter om människorättssituationen i världen. Enligt deras Kinarapport för år 2003 har verkligen läget i Kina förbättrats avsevärt de senaste åren. Människor upplever mer frihet och större materiell välfärd än någonsin tidigare, vilket inte hindrar att det fortfarande förekommer stora problem.⁴⁹⁹

Rättssäkerheten är fortfarande ganska svag. Lagen fungerar mer som ett medel för kommunistpartiet att utöva makt än som en överordnad princip för att reglera makten. Formellt sett förekommer inga politiska fångar, men regimkritiker döms ofta för att hota statens säkerhet eller liknande. Tortyr förekommer utbrett och det finns många uppgifter om att bland annat Falun Gonganhängare har avlidit som följd. Dödsstraff tillämpas i stor utsträckning och enligt utsmugglade dokument skulle de kunna uppgå till runt 15 000 årligen.

Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations- och trosfrihet, men de efterlevs sällan på något systematiskt sätt. Kina hamnar långt ner på listan över pressfrihet i världen. Amnesty anger att antalet Internetdissidenter i förvar i januari 2004 uppgick till 54 personer, en 60 %-ig ökning sedan 2002.⁵⁰⁰ Minoritetsfolkens situation är problematisk, och vanliga uttryck för kulturell eller religiös identitet tolkas inte sällan som uttryck för separatism. Amnesty rapporterar om grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna i framför allt Xinjiang och Tibet under år 2002.⁵⁰¹

I mars 2004 togs ett viktiga formella beslut under den årliga folkkongressen, när det beslöts att mänskliga rättigheter och egendomsrättigheter skulle skyddas i konstitutionen. Båda besluten har stort symbolvärde. De anses utgöra viktiga steg på Kinas utveckling, och egendomsrättigheterna är ett väsentligt avsteg från den gamla maoistiska doktrinen där egendomsrättigheter sågs som något ont.⁵⁰² Amnesty välkomnar initiativen, men tillägger att det ännu återstår att se hur de efterlevs.⁵⁰³

7.9.3 *Kollektivismens fortbestånd eller undergång*

Näst intill leda har vi fått veta att Asien och Kina anses vara kollektivistiska och gemenskapsinriktade, och att nationalismen ofta stärker sådan krafter. Samtidigt har vi sett många och tydliga exempel på att det pågår stora förändringar. Den officiella doktrinen har blivit alltmer oklar, och i och med inträdet på den globala ekonomins arena har situationen komplicerats ytterligare eftersom den ekonomiska frigörelsen resulterar i individualism och pengadyrkan,⁵⁰⁴ vilket ju redan Deng förordade när han lärde att det är ärofyllt att vara rik.

Lagerkvist understryker hur individualismen har givits allt större utrymme bara man inte ifrågasätter kommunistpartiets maktinnehav. I likhet med Zhu & He menar Lagerkvist att den gamla maoismen har ersatts av konsumism, och intresset bland folket för de partipolitiska förvecklingarna är ofta måttligt.⁵⁰⁵ Liu Xiaobo går längre och menar att dagens politiker endast vill arbeta inom administrationen för att sko sig själva, och protestdemonstrationer mot de ökande orättvisorna blir allt vanligare.⁵⁰⁶ Det finns också starkt nationalistiska krafter som bland annat har reagerat över hur materialism och västerländsk skräpkultur sprider sig.⁵⁰⁷

---

⁴⁹⁹ Utrikesdepartementet 2004. *Mänskliga rättigheter i världens länder 2003: Kina*.

⁵⁰⁰ Amnesty International Library Online documentation archive 24 January 2004.

⁵⁰¹ Amnesty international. *Report 2003. China*.

⁵⁰² Cody, Edward 2004. China Codifies Property and Human Rights Historic Guarantees Underscore Leaders' Move Away From Doctrinaire Communism

⁵⁰³ AMNESTY INTERNATIONAL PRESS RELEASE 15 March 2004.

⁵⁰⁴ Yongnian Zheng 1999, s. 18, 70-71 m.fl. samt Baogang He & Yingjie Guo 2000 s. 36-39 m.fl.

⁵⁰⁵ Lagerkvist 2003, s. 27-28.

⁵⁰⁶ Liu Xiaobo 2003.

⁵⁰⁷ Hays Gries ger flera exempel, varav böckerna *China Can Say No* och *China Can Still Say No* är påtagligast.

7.9.4 Otillåtet material på Internet

År 2000 presenterades, som nämndes 7.7.1, ett antal lagar för reglering av Internet, varav *Measures for Managing Internet Information Services*⁵⁰⁸ från oktober är en av de viktigaste. Den består av 27 artiklar, av vilka särskilt artikel 15 är av intresse eftersom den tydligt anger vad som inte är tillåtet.⁵⁰⁹

1. Information som strider mot konstitutionens principer;
2. Information som äventyrar den nationella säkerheten, avslöjar statshemligheter, undergräver regeringen eller underminerar den nationella enheten;
3. Information som är skadlig för statens heder och intressen;
4. Information som uppviglar till etniskt hat, eller etnisk diskriminering, eller underminerar den nationella enheten;
5. Information som underminerar den statliga religionspolitiken, eller predikar onda kulturs läror eller befrämjar feodalistiska och vidskepliga övertygelser;
6. Information som sprider rykten, stör den sociala ordningen eller underminerar social stabilitet;
7. Information som sprider pornografi eller annat liderligt material; befrämjar spel, våld, mord, eller terrorism; eller uppviglar till brott;
8. Information som förolämpar eller förtalar andra människor, eller kränker andra människors legitima rättigheter och intressen;
9. Annan information som är förbjuden enligt lag eller administrativ reglering.

Denna lista är inte unik utan är i stort sett bara en upprepning av redan tidigare existerande listor för vad som är acceptabelt att publicera i vanliga media. Att formuleringarna kan tolkas flexibelt torde inte behöva påpekas. Ämnen som alltid är kontroversiella är framför allt Tibet och Xinjiang, Taiwan, Falun Gong och demokratiaktivister av olika slag. Av de 54 fängslade cyberdissidenter som Amnesty rapporterar om är 17 relaterade till Falun Gong, 13 har publicerat "reaktionära" eller på annat sätt farliga artiklar, och 12 är medlemmar i det numera förbjudna China Democracy Party.⁵¹⁰

Ett helt motsatt problem är den grasserande nationalismen, som många gånger har hamnat utanför statens kontroll. Kluver och Linchuan Qiu noterar hur Internet används av nationalisterna som i första hand är lojala mot nationen, dess kultur och långa historia, men mindre värnar om, och ibland direkt opponerar sig mot, staten.⁵¹¹ Vi har sett flera exempel på hur denna nationalism ofta är aggressiv och direkt fientlig mot framför allt USA och Japan.⁵¹²

7.9.5 Försök till övergripande värdeiskussion

Onekligen ter sig värdesituationen i Kina svåröverskådlig. Suzanne Ogden, professor vid Northeastern University i Boston, samlar ihop några av de många trådarna.⁵¹³ Grundfrågan är vad som ska ersätta den döende kommunistiska ideologin i försöken att skapa en sammanhållande identitet.⁵¹⁴ En strävan, vare sig den har sitt ursprung i folket eller i kommunistpartiet, har varit nationalism. Nationalismen i sina mest extrema uttryck kan, som vi har sett många författare framhålla, innefatta främlingsfientlighet, anti-Väst-idéer och särartsföreställningar. I mildare form kan nationalismen ses som ett medel att skapa nationell enhet. I båda fallen ges nationens intressen företräde framför individuella rättigheter. Samtidigt har nationalismen en annan önskad bieffekt om den tenderar att ge liv åt olika

⁵⁰⁸ Finns på Internet. Se exempelvis Lehman, Lee & Xu. *Laws and regulations of China*.

⁵⁰⁹ Min egen översättning.

⁵¹⁰ Amnesty International Library Online documentation archive 24 January 2004.

⁵¹¹ Kluver & Linchuan Qiu 2003, s. 52.

⁵¹² Se exempelvis Hays Gries 2004.

⁵¹³ Ogden, Suzanne 2001. *Chinese nationalism: the precedence of community and identity over individual rights*.

⁵¹⁴ Ogden 2001, s. 158-9.

minoriteters nationalism, eller, lika illa, onda kulter som när de går som längst förutspår världens undergång och en fruktansvärd död för alla som inte följer dess lära.⁵¹⁵ Därför förespråkas ibland hellre patriotism.⁵¹⁶

Föreställningen om universella värden tillbakavisas till förmån för olika former av relativism och mänskliga rättigheter ses ofta som ett uttryck för västerländsk imperialism och intrång i inre angelägenheter.⁵¹⁷ Inte sällan är det studenter som är de mest USA-fientliga och väst-hatande elementen, vilket ambassadbombningarna och spionplansincidenten visar,⁵¹⁸ och många unga är beredda att sätta moderlandet före individen.⁵¹⁹ Samtidigt återvänder utlandsstudenter hem med nya idéer och politiska värderingar.⁵²⁰ Staten vill tona ned de mest extrema nationalistuttrycken och hellre betona kulturella värden, socialistisk moral⁵²¹ och dialog med omvärlden.⁵²²

Samtidigt har vi sett hur konsumism, individualism och politiskt ointresse under de allra senaste åren har börjat ta överhanden. Det växande välståndet och utländsk populärkultur kombinerat med en uppfattning om att det politiska systemet inte går att förändra⁵²³ löper parallellt med växande men ännu blygsamt folkligt, politiskt inflytande via e-government-satsningar. Globaliseringen undergräver nationalstaten och ställer nya krav på den nationella identiteten,⁵²⁴ och vart det hela bär hän känns som en svårbesvarad fråga, särskilt som Kina nu har skrivit in de mänskliga rättigheterna i konstitutionen.

7.10 Synen på internationellt och regionalt samarbete

Kinas växande styrka har inte lämnat omvärlden oberörd. Väst i allmänhet och USA i synnerhet har enligt Yongnian Zheng känt sig hotade, och efter kalla krigets slut fruktar somliga ett nytt kallt krig, denna gång mot Kina. Får man tro Jiang Zemin är denna fruktan helt obefogad:

We will develop friendly relations and cooperation with all other countries on the basis of the Five Principles of Peaceful Coexistence. We will oppose hegemonism and power politics and promote the establishment of a fair and rational new international political and economic order. In handling international affairs, we should observe and cope with the situation cool-headedly, adhere to the principle of mutual respect and seek common ground while shelving differences. We need to respect the diversity of the world, promote democracy in international relations and strive for a peaceful international environment and a good climate in areas around China.⁵²⁵

I början av infasningen i det internationella systemet var Kina mindre villigt att anpassa sig till befintliga, av Väst dikterade lagar och normer. Kina misstrodde multilateralism och var inte alltid samarbetsvilligt.⁵²⁶ I Väst utvecklades många olika ”anti-Kina-teorier” som alla vittnade om djup misstro. Massakern på Himmelska Fridens Torg ledde till sanktioner, och USA började bedriva olika människorättskampanjer samt motarbetade aktivt Beijings misslyckade OS-ansökan 2000, vilket uppfattades fientligt även bland folket. USAs fortsatta

---

⁵¹⁵ Ogden 2001 s. 166.

⁵¹⁶ Se framför allt Baogang He och Yingjie Guo 2000.

⁵¹⁷ Ett genomgående tema i många refererade verk. Se också Ogden 2001, s. 164.

⁵¹⁸ Se företrädesvis Hays Gries 2004.

⁵¹⁹ Ogden 2001, s. 173-4.

⁵²⁰ Lagerkvist 2003, s. 28.

⁵²¹ Se exempelvis Ogden 2001, s. 165.

⁵²² Se exempelvis Baogang He & Yingjie Guo 2000 eller Svensson 2000.

⁵²³ Lagerkvist 2003.

⁵²⁴ Ogden 2001, s. 176.

⁵²⁵ Jiang Zemin 2002.

⁵²⁶ Yongnian Zheng 1999, s. 7.

militära närvaro i Asien och dess stöd till Taiwan var bara några faktorer som ytterligare bidrog till uppfattningen att Kina skulle tämjas precis som Sovjetunionen.⁵²⁷

Resultatet blev, som vi har sett, starka anti-Väststämningar i hela landet.⁵²⁸ Kommunistpartiet ansåg emellertid att en intensiv populär nationalism och en fientlig internationell omgivning kunde hota moderniseringen, varför de fick utveckla en officiell hållning för att bemöta situationen.⁵²⁹ Inrikes förespråkade man, som Baogang He och Yingjie Guo också klargjorde, patriotism snarare än nationalism och utrikes försökte man på olika sätt framhålla Kinas fredliga roll i världshistorien och att nationalismen endast var reaktiv. I förhållande till USA lyckades man under 1990-talet kraftigt förbättra sina relationer, och bilateralismen övergavs till förmån för multilateralism, exempelvis i relationerna med ASEAN.

Viktiga händelser har inträffat de senaste åren. NATOs redan omtalade bombning av den kinesiska ambassaden, spionplansaffären och elfte septemberattacken 2001 har alla påverkat Kinas internationella relationer. Hays Gries ger flera exempel på anti-kinesiska stämningar i USA, men pekar också på de ansträngda relationerna med Japan och det misslyckade försöket 1998 att försonas efter Japans aggressioner under andra världskriget.⁵³⁰ Baogang He ser detta, och den påtagliga nationalismen, som ett stort hinder för Kina att ingå i närmare regionalt samarbete.⁵³¹

7.11 Sammanfattning av kapitel 7

I detta kapitel har vi gått igenom det empiriska Kina-materialet utifrån de tio kategorierna. Det har blivit ganska omfattande och kan kanske upplevas en aning svårhanterligt. I nästa kapitel ska jag försöka att foga samman bilden genom WSIS-jämförelse och analys.

---

⁵²⁷ Detta är ett genomgående tema hos såväl Baogang He & Yingjie Guo 2000 som Yongnina Zheng 1999

⁵²⁸ Se framför allt Hays Gries 2004.

⁵²⁹ Yongnian Zheng 1999, s. 5.

⁵³⁰ Hays Gries 2004, s. 90-91.

⁵³¹ Baogang He 2002b.

8 Analys, diskussion och slutsatser

När vi nu är klara med genomgången av Kinamaterialet i de tio kategorierna är det dags att analysera. Först genomförs en jämförelse med WSIS, kategori för kategori, därefter en mer övergripande analys och diskussion där jag försöker att summera, syntetisera och länka samman de olika resultaten för att få fram en täckande helhetsbild. När jag vill uttala mig om vilka följder man kan vänta sig av att Kina har accepterat WSIS-konferensens två huvuddokument skriver jag endast ”WSIS inverkan på ...”, ”följden av WSIS ...” eller någonting liknande.

Som utgångspunkt har jag hela teorikapitlet, och genom hela analysen kommer jag att ha de tre identitetstyperna från teoriavsnittet i åtanke (*den legitimerande identiteten*, *motståndsidentiteten* och *projektidentiteten*). Kapitlet avslutas med en genomgång av uppsatsens tre frågeställningar. Återigen vill jag betona att det inte är styrkan i WSIS inverkan som ska undersökas utan endast riktningen.

8.1 Jämförelse mellan WSIS och Kina

Observera återigen nivåskillnaden i de olika kapitelindelningarna. Analysinstrumentets kategorier ligger i kapitel 8 på samma nivå som i kapitel 6, alltså ett steg under den nivå de ligger på i kapitel 7.

8.1.1 Övergripande mål

Det tycks inte föreligga några direkta motsättningar mellan WSIS och Kina på denna punkt. Givetvis är Kinas rent nationalistiska strävanden inte helt i linje med WSIS, men man uttalar ändå ett tydligt, internationellt engagemang. Viljan att återupprätta Kinas storhet torde inte stå inför några större problem i och med undertecknandet av de två slutdokumenten. Beträffande de specifika IKT-satsningarna förfaller överensstämmelsen vara oerhört god.

8.1.2 Synen på staten ur ett globalt och nationellt perspektiv

WSIS betoning på suveräna nationalstater rimmar väl med Kinas allmänna strävan och den officiella nationalismen, även om vi har sett stora problem med förverkligandet. Det Starka Staten-komplex och påtagliga månande om det internationella anseendet som omtalas antyder att nationalstatsidealet ännu inte har mognat. Många har framhållit att Kina fortfarande präglas av sitt dynastiska förflutna med därtill hörande identitetsproblem, och olika separatistströrelser försöker att stärka sin egen nationella identitet, vilket har berett den legitimerande identiteten stora problem. Vi har också sett att den populära nationalismen inom Kinas kärnområden har börjat anta karaktären av motståndsidentitet, och de allt självständigare provinserna undergräver centralmaktens auktoritet. Samtidigt påverkar den ökande kommersialismen hela det kinesiska samhället. Ur dessa aspekter uppvisar Kina många av de problem som Castells ser utbreda sig.

För att anpassa sig till den gamla statssocialismens borttynande tillvaro och klara övergången till ett modernt samhälle, vilket ju WSIS i allra högsta grad får sägas förespråka, har Teorin om de tre representationerna utvecklats. Samtidigt har, som en motreaktion på de orättvisor som har börjat utbreda sig som en följd av Kinas modernisering, en ny vänster vuxit fram, som utmanar partiet från andra hållet.

Vi har också sett att Kina har vissa rättstatliga problem, och WSIS diktat om att alla länder ska respektera rättssäkerhet kan ses som ett intrång i Kinas inre angelägenheter, och det varnas för att IKT kan stärka Västvärldens inflytande över planeten.

8.1.3 Synen på ekonomin ur ett globalt och nationellt perspektiv, inklusive den privata sektorn och statens roll i ekonomin

Jiang Zemins rapport kom alltså före WSIS, och rent ekonomisk-ideologiskt förefaller de ligga väl i fas med varandra. Att försöka placera in Kina i den japanska utvecklingsmodellen är svårt men inte omöjligt, om man ser till att inte förenkla så långt att man går miste om avgörande element. Lily Wu anger inte uttryckligen på vilken nivå Kina befinner sig, men det förefaller som att Kina skulle hamna någonstans runt steg 3, 4 och 5, alltså i de områden där Wu menar att många av de östasiatiska ekonomierna har en tendens att fastna. Så lär inte bli fallet med Kina om man får tro Wu. Istället kommer landet att ta sig förbi och bli en ledande producent inom många IT-områden.

Däremot framträder djupa problem när man ser till hur centralmakten har agerat för att stimulera sin ekonomiska tillväxt. Precis som Castells hävdade har vi sett att decentraliseringen och satsningen på olika regioners ökade autonomi har medfört stora fiskala svårigheter och alltmer självsvåldiga regioner. Dessutom går agerandet stick i stäv med WSIS när medel flyttas från de fattiga till de rika regionerna. Här är det alltså regeringens eget agerande som urholkar den legitimerande identiteten, närmast till förmån för projektidentiteten.

Strävan att upprätta en kunskapsekonomi förefaller ömsesidig för WSIS och Kina, men inträdet i WTO, vilken i mångt och mycket delar WSIS ekonomiska ideal, visar att det förekommer tydliga problem. Det måste till en påtaglig förändring av den kinesiska ekonomikulturen för att samverkan ska bli någorlunda smärtfri. Övergången från etatism till global kapitalism är uppenbarligen inte konfliktfri. En obesvarbar fråga är hur djup den misstro mot strikta och exakta avtal är som här och där har dykt upp. Rättsstatsproblematiken visar sig återigen, och en uppenbar protektionism, som känns frestande att koppla till nationalismen, utgör hinder på vägen.

8.1.4 Synen på civilsamhället, inklusive den offentliga sfären och media

Här befinner sig WSIS och den kinesiska regeringen ofta på direkt kollisionkurs. Kommunistpartiet vill upprätthålla den legitimerande identiteten, och ser de sociala organisationerna som lämpliga medel i försöken att konsolidera sin version av den nationella identiteten. WSIS syn på civilsamhället däremot stimulerar projektidentiteten. Vi har fått ganska goda empiriska belägg för att ett autonomt civilsamhälle befinner sig i framväxt, och vi har också tydligt sett hur IKT spelar en avgörande roll i denna process. Mötet med WSIS stimulerar alltså ett självständigt civilsamhälle såväl ideologiskt som tekniskt. Om Castells har rätt i att civilsamhället är på väg att ta över alltmer av nationalstatens tidigare angelägenheter, så är det uppenbart att den kinesiska regimen har försvårat sin situation genom att acceptera WSIS vision.

Ser vi till medierna visar sig ungefär samma bild. Pressfrihet, yttrandefrihet, oberoende och mångfald är inga ideal som kommunistpartiet vanligtvis har delat. Tvärtom vill det ju använda media till att ge en korrekt vägledning, och de har också flitigt utnyttjats till att sprida propaganda, vilket inte förefaller överensstämma med WSIS vision. Vi såg också att medierna utgör något av ett slagfält där såväl staten (den legitimerande identiteten), nationalisterna (motståndsidentiteten) som civilsamhället (projektidentiteten) är inbegripna i en mäktig kraftmätning. Intrycket är också att centralmaktens grepp minskar, och WSIS öppet kapitalistiska hållning påskyndar snarare än bromsar den socialistiska ideologins förfall. Vi har också sett tydliga tecken på att de olika strategierna inte riktigt har träffat rätt. Accepterandet av WSIS torde å ena sidan kunna gynna de ”romantiska” nationalisterna, vilka kan tänkas sprida ”kulturellt” material, och å andra sidan missgynna de mest extrema nationalisterna, vilka kan anses sprida ”skadligt” material både ur den kinesiska regeringens och WSIS synpunkt. Hur accepterandet av WSIS inverkar på förhållandet mellan staten och

civilsamhället är mer svårtolkat. Regeringen kan ju med stöd av WSIS förbjuda ”skadligt” eller rent av olagligt material. Om vi går till teorin ser vi att Castells hypotes att medborgarna alltmer kommer att vilja ha information från andra källor än de statliga stämmer fullständigt överens med The CASS Internet Report 2003, och den empiriska forskningen tyder snarast på att staten har problem att hävda sig i medierna.

WSIS önskan att använda civilsamhället för uppbyggandet av Internet kan endast delvis sägas harmoniera med Kina. Ur infrastrukturens synpunkt finns det ingenting som tyder på att bibliotek, museer och arkiv har tagits i bruk, men skolor och utbildningsanstalter spelar en större roll. Däremot har vi sett att civilsamhället och Internet utvecklas symbiotiskt.

8.1.5 Synen på samarbetet mellan staterna, den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet vid uppbyggandet av Informationssamhället

Denna för WSIS så angelägna fråga kan väl här konstateras ha konfronterats med blandade förutsättningar. I fråga om samarbete med den privata sektorn har vi funnit belägg för såväl stora problem som framgångsrika satsningar, inte minst i samband med övervakningsteknologi. WSIS underlättar alltså, om än indirekt och mot sin vilja, ur just denna aspekt, centralmaktens övervakningsambitioner. I samarbetet med civilsamhället är bilden entydigt mörk. Den ekonomiska liberaliseringen accepteras, men greppet om identiteten får inte släppas.

Castells hävdar att nationalstaten blir alltmer trängd av alla de olika internationella organisationerna, vilket också har uppfattats som ett hot mot den nationella suveräniteten bland många grupper i Kina. WSIS gör saken än värre inte bara genom att själv vara en internationell konferens utan genom att uttryckligen uppmuntra till större samarbete mellan nationalstaten och de internationella organisationerna. Jag tycker mig ana att regimen inte riktigt kan dölja sin motvilja i alla lägen.

8.1.6 Aktiva globaliserings- och e-strategier

Överensstämmelsen mellan Jiang Zemins rapport, de faktiska projekten och WSIS är näst intill felfri. Satsningen på e-government och e-handel föregriper WSIS på alla punkter, till viss del även ideologiskt, och de ambitiösa infrastruktursatsningarna visar på en stor beslutsamhet. Återigen ser vi strategin med ökad regional autonomi, vilket ytterligare stärker Castells tes om statens minskande inflytande. Bilden av Kina som WSIS-föregångsland solkas emellertid när man betänker att den allmänna ekonomiska strategin har varit att bedriva en omvänd fördelningspolitik, så att de fattiga provinserna har blivit ännu fattigare. WSIS förespråkar det rakt motsatta.

För att bemöta de hot som globaliseringen, och inte minst WSIS samhällsvision, innebär, har andra strategier utnyttjats. Hachigians trehövdade modell ger en bra sammanfattning av hur regimen har tänkt. Ekonomiskt har medborgarna försetts med bättre levnadsvillkor, socialt har vissa friheter medgivits och Internet har tillåtits i den mån det har förefallit regeringen troligt att den skulle kunna bibehålla identitetskontrollen.

8.1.7 Synen på skydd, säkerhet och privatliv i informationssamhället, inklusive statens reaktiva strategier för att skydda sin maktposition

Innebär Kinas påkostade kontrollsystem ett problem för WSIS, eller kan det sägas vara i linje med WSIS strävan att motverka sådant material som är oförenligt med internationell stabilitet, säkerhet och nationell integritet? Vad är att betrakta som ett legitimt ingrepp i det fria flödet av idéer och information? Kan demokratiaktivister och Falun Gonganhängare betraktas som hot mot stabilitet och integritet? Det förefaller mig troligt att WSIS inte kommer att konfrontera den kinesiska regeringen med några större retoriska problem, även om det allmänna talet om fritt flöde av idéer och information nog kan bli en aning besvärande.

Det förefaller mig rimligt att anta att kontrollapparaten kan användas för att stävja ett alltmer autonomt civilsamhälle och upprätthålla den officiella identiteten, även om det råder delade meningar om hur stora de verkliga möjligheterna egentligen är. Såväl civilsamhället som regimen torde här kunna stödja sig på WSIS. Däremot tycks det vara tydligt att regimen har svårare att hantera den populära nationalismen eftersom den utmanar centralmakten med dess egna medel. Nationalismen har varit en viktig källa till dess legitimitet, och om de nationalistiska strömningarna hämmas kan de lika gärna växa sig ännu starkare och bli alltmer regeringsfientliga, en tolkning som Castells argumenterar för. På denna punkt kan man tänka sig att WSIS stärker regeringens ställning i ett internationellt perspektiv, samtidigt som nationalisterna kan mena att WSIS innebär ytterligare eftergifter till fientliga, utländska krafter.

Vi får också här en god överblick över ett av världens mest ambitiösa övervakningssystem. Giddens nyanserade teorier om övervakningens för- och nackdelar ställs här på prov. Utför i själva verket centralmakten bara den övervakning som är nödvändig för att få det väldiga, kinesiska samhällssystemet att fungera? Jag upplever inte den tolkningen helt övertygande. Bilden blir ännu obehagligare om man ser till den tjänstvillighet med vilken olika privata, västerländska företag ställer sig till förfogande, helt på regimen villkor. Om Castells, Giddens, *Silenced* med flera har rätt i att hotet mot den privata integriteten i framtiden i första hand kommer från den privata sektorn så är det en minst sagt otäck symbios som har vuxit fram ur två så till synes totalt väsensskilda företeelser som en kommunistisk regim och västerländska kapitalister.

8.1.8 Synen på och inverkan av globalisering och IKT på individ, samhälle och kultur

a) ur önskad synpunkt

Inga uppenbara motsättningar ger sig till känna ifråga om de officiella målsättningarna. Vetenskap och utbildning är honnörsord, och strävan till samhällsmodernisering är ju en av grundbultarna för WSIS. Spänningarna mellan dem som vill ha ökad öppenhet och dem som endast vill ha ökad nationell styrka bör rimligen öka genom WSIS.

b) ur empirisk synpunkt

Att Internet påverkar det kinesiska samhället är de flesta överens om, men det vanliga bland västerländska akademiker är den skeptiska attityden. Det är därför intressant att se hur regeringen får allt svårare att dölja olika mindre smickrande fakta. Denna ovana får givetvis svårare att överleva efter WSIS, särskilt med avseende på hälsa. Myndigheternas hantering av SARS utgör en bjärt kontrast till WSIS hälsovision, där IKT ska tas i bruk för att befrämja hälsa och spridning av hälsorelaterad information. Myndigheterna gjorde istället det rakt motsatta. I en global värld blir sådant beteende allt svårare att vidmakthålla, och vi har också sett hur agerandet har lett till regeringskritiska Internetkampanjer av både civil och nationalistisk karaktär. Återigen tvingas den officiella identiteten till reträtt, och återigen innebär WSIS en försvårande omständighet.

WSIS säger sig också vilja främja kulturell identitet och kulturell och religiös mångfald. Det betyder alltså att WSIS kan åberopas såväl av Tibet och Xinjiang som av Falun Gong, vilket knappast gynnar centralregeringen och dess försök att begränsa de oliktankandes uttrycksmöjligheter.

Globaliseringen i allmänhet

Globaliseringen uppvisar sitt typiska, motsägelsefulla ansikte inom många områden. Västerländsk kultur vinner inflytande, liksom folklig nationalism, vilket stämmer överens med såväl Schillers som Castells teorier samtidigt. Kina är på väg att förvandlas till ett kapitalistsamhälle med tendenser till smygdemokratisering. Castells såg upplösningen av

redan existerande institutioners autonomi och utsuddningen av tillhörighet och engagemang som grundläggande hot, och för minoritetsbefolkningen har vi sett exempel på just sådana processer. För regimens del underlättas därmed dess strävan till nationell enhet, eftersom minoriteterna alltmer tvingas anpassa sig till den moderna kapitalismens villkor, och därmed assimilera den dominerande, kinesiska kulturen. En intressant iakttagelse är att den nationella identiteten antas stärkas när folket alltmer konfronteras med utländsk kultur, eftersom individerna då tvingas att reflektera över vilken nationalitet de själva har. Regimen gynnas så till vida att en nationell identitet kan tänkas stärkas, men missgynnas såtillvida att dess inflytande har minskat. WSIS inverkan blir i detta sammanhang väldigt skiftande. Å ena sidan stöddes själva globaliseringen och kapitalismen, men å andra sidan finns det en uppriktig önskan att bevara och stärka ursprungsbefolkning och minoritetsfolk världen över.

Internet och Kinas digitala klyfta

Den digitala klyftan är högst påtaglig och utgör ett gigantiskt och växande problem, särskilt som det har varit en del av den ekonomiska strategin att satsa på kustprovinserna först. Castells teorier om klyvningen i av rumtiden i platsrum och flödesrum må anses vara radikala, men de kan knappast helt förkastas. Fortfarande ligger Internettillgången i Kina under 10 %, och som vi har sett har de olika åtgärderna inte lyckats stävja kapitalismens negativa verkningar, och de som drabbas är givetvis de redan svaga. Accepterandet av WSIS ökar därför pressen på regeringen att tillgripa effektivare metoder för att åtgärda orättvisorna.

The Cass Internet report.

Om vi begränsar oss till att se till användarsituationen, kan vi konstatera att bilden inte riktigt harmonierar med WSIS visioner. Det är unga, välutbildade och välbeställda män som i första hand använder Internet, medan WSIS vill se en jämlik köns- och åldersfördelning och god tillgång oberoende av ekonomisk situation. Däremot är könsskillnaderna inte särskilt stora, och det sägs gå i rätt riktning.

Entusiasmen tycks inte lämna mycket i övrigt att önska. Undersökningarna visar att Kina ur ett internationellt perspektiv är flitiga Internetanvändare, och användarna visar sig vara mer socialt aktiva än icke-användarna. Den moralpanik som förekommer tycks alltså inte vara befogad. Det borde också glädja WSIS att Kina har varit så framgångsrikt i ansträngningarna att producera kinesiskspråkigt material.

Internet och identitet

Giddens teorier om att livet tidigare var långt mer inbäddat får här sin omedelbara bekräftelse. Under hela Mao-eran var det kinesiska folket inbäddat i det alltomfattande kommunistpartiets olika socialsystem, men i globaliseringens och informationaliserings tidevarv har dessa yttre skyddslappar förlorat sin betydelse. Castells grundläggande identitetsteorier visar sig också vara direkt tillämpbara. Upplösningen av den kommunistiska samhällsstrukturen har resulterat i identitetskriser när de gamla värderingarna och ideologierna inte längre har någon mening och identitet söks nu utifrån andra kriterier än de officiellt påbjudna. Uppenbarligen erbjuder Internet en ny möjlighet för många att på egen hand starta en sådan process. Här får alltså Internets människobefrämjande potential komma till sin fulla rätt, helt i överensstämmelse med WSIS vision. Informationssamhället, och därmed WSIS, tycks alltså ur denna aspekt minska kommunistpartiets grepp om medborgarnas identitet, och även om Internet ännu bara når en minoritet av den kinesiska befolkningen får jag nog säga att jag blev överraskad av hur tydligt Internet faktiskt befrämjar den enskilda individens möjligheter att själv bygga sin identitet. Statens försvagade roll understryks ytterligare när vi återigen ser att regionerna ges större självständighet, med framväxt inte bara av individuell utan också regional identitet som följd. Språkets roll förstärker ytterligare intrycket att denna process är

helt i WSIS anda, vilket torde stärka såväl civilsamhället som populärnationalismen. Huruvida de värdeströmningar som rapporteras är i överensstämmelse med WSIS vill jag låta vara osagt, men de antyder ännu en gång påtagliga förändringar, som inte är till regimens omedelbara favör. Framför allt är det intressant att notera att de menar att det alltmer utbildade kinesiska folket blir mer immunt mot propaganda. Med tanke på att WSIS vill se ännu mer utbildning stärker alltså WSIS denna trend.

8.1.9 Synen på etiska principer, inklusive mänskliga rättigheter och demokrati

Man får intrycket att den kinesiska delegationen har haft vissa framgångar i WSIS-förhandlingarna med tanke på hur väl den officiella retoriken harmonierar med WSIS. Accepterandet av formuleringen "universella värden" bör gissningsvis inte ha varit alltför svårsmält, och med idéerna om socialistisk demokrati i förhållande till västerländsk demokrati har de lyckats behålla sin särart även i demokratiska termer. Av allt att döma är denna retorik inte heller helt främmande för det kinesiska folket, som kanske inte alla går och längtar efter en liberal demokrati. Nöjer sig tillräckligt många med att få ökat inflytande i den politiska processen så som e-governmentsatsningarna vill verka? Frågan är hur väl den retoriken står sig om myndigheterna tvingas till debatt i demokratiska frågor. Fortfarande återopas ofta kollektivism, och konfucianismen anses stå för en mer human människosyn än den västerländska socialdarwinismen. Jag ser inga direkta motsättningar mellan WSIS värderingar och neokonfucianismen; tvärtom borde de kunna komma ganska väl överens.

Som jag har fattat den litteratur som jag har presenterat så befinner sig Kina mitt i en stor värdeturbulens. I kapitalismens och globaliseringens spår har kollektivismen utsatts för väldiga utmaningar, och har av somliga helt dödförklarats. Individualism och konsumism har brett ut sig och mer eller mindre uppmuntrats, men omfattande protestdemonstrationer har tagit strid mot orättvisorna. Mänskliga rättigheter förefaller ha vunnit större gehör även bland de styrande, även om situationen givetvis inte kan anses vara acceptabel med exempelvis Amnestys mått mätt, och internationell kritik uppfattas som inblandning i Kinas inre angelägenheter. Framför allt minoritetsfolk, Falun Gonganhängare och demokratiaktivister har utsatts för kränkande behandling. WSIS stärker ställningen för mänskliga rättigheter, men ger ett mer tvetydigt bidrag ifråga om konsumism, i och med att den stöder kapitalismen men i sina värderingar talar om det gemensamma goda. Det råder som bekant delade meningar om huruvida kapitalism och det gemensamma goda är förenliga eller oförenliga.

De nio Internetreglerna för otillåtet material står inte alla nödvändigtvis i direkt motsatsställning till WSIS önskan att förebygga och förhindra rasism, främlingsfientlighet intolerans, hat, våld, barnpornografi och människohandel. Här kan regimen få stöd av WSIS om den behöver stävja exempelvis utpräglat USA-hat från ultranationalister som tycker att regeringen är för vek. Däremot får den inte stöd om den vill undertrycka mer kulturellt betingad nationalism i statslösa nationer som exempelvis Tibet. Nationalismen visar sig återigen vara en svårhanterlig faktor.

Vissa regler, exempelvis punkt tre som förbjuder material som är skadligt för statens heder och intressen, upplever jag lite mer svårförenliga med WSIS, men formuleringen ger ett tillräckligt vagt intryck för att kunna tolkas efter makthavarnas vilja. En annan regel som jag finner relativt anmärkningsvärd är den som åsyftar den officiella religionspolitiken. Det är onekligen frestande att tro att den är tillkommen enbart för att olagligförklara allt Falun Gongmaterial, men regeln avslöjar lite mer än så. Den uttalat ateistiska ledningen bedriver samtidigt en strikt religionspolitik. Officiellt råder religionsfrihet, men som vi har sett är det sämre med efterlevnaden. Religion är av yttersta betydelse för identitetsfrågor, och statens strävan att kontrollera religionsutövningen vittnar om att den långt ifrån har givit upp kampen om själarna. WSIS underlättar inte den officiella politiken.

8.1.10 Synen på internationellt och regionalt samarbete

WSIS vill alltså se mer samarbete, och i andra former än enbart nationalstaters samarbete med varandra. Detta är inte helt uppskattat i Kina, och inte heller är Kina helt uppskattat i det internationella samfundet. Den allt avgörande frågan är förstås relationen till USA, där det finns en stark antikinesisk fraktion. Jiang Zemins försäkran om att Kina inte söker hegemoni förefaller i mina ögon ha USA som outtalad adressat, och som vi har sett finns det starka antiamerikanska krafter i Kina. Inte desto mindre talas det ju om fred, respekt, rättvisa och rationalitet. Här kan WSIS inte ha någonting att invända.

8.2 Övergripande analys och diskussion

Kinas väg in i globaliseringen har inneburit ett möte mellan en etatistisk utvecklingsstat och ett globalt kapitalistiskt system. I förhållande till informationstekniken har regimen ställts inför *Diktatorns dilemma*, att utvinna dess ekonomiska fördelar samtidigt som de frihetsbefrämjande aspekterna måste hållas tillbaka. Våldiga förändringar äger rum i den nationella identiteten, som inte längre självklart definieras av centralmakten. Processerna är, nästan med nödvändighet, motsägelsefulla och komplexa. För att få bättre förståelse kommer vi i den följande utvärderingen att följa det teoretiska kapitlet ganska noga.

WSIS är ett utpräglat kapitalistiskt projekt, och Kinas acceptans av WSIS innebär en accentuering av övergången från etatistisk utvecklingsstat till ”socialistisk” marknads ekonomi. Det förefaller mig som att de modeller och scheman jag har att utgå ifrån inte riktigt kan hantera Kina. Den post-Fordistiskt inspirerade, liberala ekonomi som WSIS förespråkar, med förändrad och försvagad roll för nationalstaten, har inte smärtfritt accepterats, och som inträdet i WTO visar, kommer det att krävas omvärderingar av den kinesiska affärskulturen. Samtidigt är Kinas strävan väldigt tydlig: man vill delta som en kraftfull och respekterad aktör i det globala, ekonomiska systemet, och av allt att döma lämnar IKT-ambitionerna inom ekonomin inte mycket att önska för WSIS.

Den nationella identiteten genomgår i denna process mäktiga förändringar. Jag har tyckt mig kunna applicera Castells tre grundläggande identitetstyper enligt uppdelningen

- *Legitimerande identitet* den officiella identiteten
- *Motståndsidentiteten* motståndsnationalismen
- *Projektidentiteten* strävan mot ett autonomt civilsamhälle

WSIS roll för identitetsbygget är ganska motsägelsefull. Vi har sett tydliga tecken på att Castells teoretiska punkter angående upplösning av traditionella institutioners autonomi och utsuddning av tillhörighet och engagemang som följd av globaliseringen har omedelbar relevans, men samtidigt har vi sett att Internet i inte obetydlig omfattning har hjälpt till att bygga upp nya identiteter. WSIS strävan till kulturell mångfald och lokalt innehåll tycks alltså åtminstone delvis kunna verka i tänkt riktning.

Castells analyser av nationalstatens kris har visat sig vara direkt tillämpbara. Klyvningen av rumtiden, eller åtminstone den digitala klyftan, är i Kina plågsamt påtaglig, och i hög grad en del av den allmänna ekonomiska politiken. WSIS önskan att staten ska ingripa när marknadskrafterna slår fel saknar förvisso inte relevans, och det finns gott om projekt för att komma till rätta med problemen, men den övergripande ekonomiska strategin har trots allt varit den motsatta, nämligen storsatsningar på framför allt kustregionerna.

WSIS tydliga vurm för ett bredare slags samarbete mellan stater, internationella organisationer och privata företag sätter den kinesiska nationalismen på svåra prov, och det fortfarande en aning stingsliga hävdandet av nationalstatens suveränitet vittnar om att Kina ännu inte har lämnat utvecklingsstaten bakom sig. Den nationella integriteten tycks fortfarande upplevas hotad och måste aktivt markeras, samtidigt som starka protektionistiska krafter ännu är vid liv. Den svaga respekten för rättssäkerhet som så många har omtalat, tvingas också till omprövning genom WSIS. Det är oklart hur denna hållning ska tolkas. Är

det ett drag i den österländska kulturen att mer lita till konsensus, anständighet och förtroende än till Västerlandets misstänksamma, skarpt definierade, i förväg väl genomtänkta och ömsesidigt reglerande avtal, eller har Österlandet en större dragning åt korruption, svågerpolitik och maktstyre medan västerlänningar mer ser till rättvisa och lagstyre? Givetvis är båda alternativen grova förenklingar, men åtminstone på diskursiv nivå saknar de inte helt relevans.

Det ökande flödet av information och idéer som WSIS förespråkar har hanterats olika under olika perioder. Under den tidiga fasen av globaliseringen, alltså 1990-talet, satsade staten på en aktiv, patriotisk, och officiellt socialistisk nationalism, men som vi har sett har luften åtminstone delvis gått ur det projektet. Det har visat sig att andra krafter har varit starkare; de med WSIS ofta överensstämmande ekonomiska reformerna har lett till ökad individualism och konsumism och ett ganska brett accepterande av västerländsk populärkultur. Kommunistpartiets strategi för att bevara sin legitimitet har också varit att tillåta viss ökad frihet och ekonomisk modernisering, och kräver nu i första hand individens tacksamhet för att det så skickligt försett folket med ekonomiskt välstånd. Samtidigt har den socialistiska reträtten medfört att den gamla kommunistiska inbäddningen har raserats, vilket, kombinerat med det ökande informationsflödet, har resulterat i den rotlöshet som så många teoretiker har iakttagit. Följderna av detta är oerhört komplexa.

Den folkliga nationalismen är inte endast en följd av att staten gav den för lösa tyglar utan också en följd av globaliseringen. För olika minoritetsfolk har resultatet blivit å ena sidan den berömda utsuddningen med efterföljande homogenisering när den kulturlösa kapitalismen tömmer alla gamla traditioner på autenticitet och kräver anpassning till marknadslogiken. Vi har sett att det finns de som menar att ett ökat internationellt kulturutbyte, vilket WSIS förespråkar, kommer att leda till förstärkt nationell identitet. Mötet med andra kulturer och nationaliteter framtvingar reflexioner över vem man själv är, och vilken nation man tillhör. Ett ökat resande, med tillhörande passkontroller och rutiner, anses också förstärka känslan av nationell, kinesisk tillhörighet, särskilt som de allra flesta när de är ute och reser just ser sig som en representant för sin nation. Å andra sidan innebär den inofficiella nationalismen en förstärkning för de statslösa nationer som ingår i Kina, och WSIS uppmuntran av lokalt innehåll, kulturell identitet och språklig mångfald försvårar centralmaktens strävan till statlig nationsenhet. Vi har även sett liknande situationer med Falun Gong och andra religiösa rörelser.

För vanliga kineser innebär WSIS vilja till lokalt innehåll en förstärkning av statens självinitierade decentraliseringspolitik. När provinserna på detta vis växer sig starkare försvagas centralmaktens grepp om den nationella identiteten ytterligare, och Castells betraktar samspelet mellan centrala, regionala och lokala eliter som en nyckelmekanism i övergången från etatism till kapitalism. Samtidigt har den folkliga nationalismen vuxit kommunistpartiet över huvudet. Istället för att vara en legitimerande kraft har den i sina mer radikala manifestationer förvandlats till en oppositionell kraft, som genom Internet har fått allt större möjligheter att avslöja regeringens eftergivenhet inför förmenta oförrätter. Kinas ofantliga kulturarv lämpar sig för allehanda mytbildningar, och regeringen har inte lyckats styra det historiska identitetsmaterialet i önskad riktning.

Hur satsningarna på e-government ska tolkas är inte helt uppenbart för mig. Emellanåt tycks verkligen avståndet mellan folket och de styrande minska, vilket åtminstone ibland resulterar i ökad legitimitet, men myndigheternas känslighet för aktuella strömningar har också ökat så att de därmed har blivit mer beroende av den allmänna opinionen. WSIS strävan går ju ut på att öka folkets inflytande, men jag vågar inte bedöma hur pass likartade WSIS respektive den kinesiska regeringens viljor är i detta avseende, även om det förefaller mig uppenbart att det långt ifrån är fråga om någon frontalkrock.

Ett område där man nära nog kan tala om en frontalkrock är däremot civilsamhället. Det material jag har haft att tillgå ger en relativt enhetlig bild av att kommunistpartiet har betraktat civilsamhället som sitt redskap till att upprätthålla den legitimerande, officiella nationalidentiteten, medan WSIS har låtit det anta rollen som en självständig aktör i det globala informationssamhället. WSIS inverkan blir än mer påtaglig av det faktum att den teknik som förespråkas tycks ha en symbiotisk relation till civilsamhället och spelar en icke föraktfull roll i uppbyggandet av nya identiteter när den officiella rämnan. Det förefaller vara ganska tydligt att WSIS försvårar den kinesiska regeringens situation, klämd mellan de stora, internationella organisationerna som undergräver dess suveränitet på den globala arenan, och allt starkare nationalistiska, regionala och civila krafter på hemmaplan, just så som Castells förutspår.

Det betyder givetvis inte att centralmakten ser slaget som förlorat. Den största delen av folket är i allmänhet ointresserad av politik, och ägnar sin eventuella fritid mer åt konsumism och underhållning än åt subversiv, politisk aktivitet. Andelen som har tillgång till Internet är fortfarande liten, och användargruppen är inte särskilt representativ. För att kunna bedöma Internets politiska verkan måste man ta i beaktande att den vanligaste användaren är en välutbildad och välbeställd ung man. Exakt vad detta kan innebära vill jag inte försöka gissa.

Däremot har vi sett olika uppgifter angående den statliga informationspolitikens verkan. Å ena sidan har en mäktig satsning på förbättrad övervakning iscensatts med en uppenbar strävan att till fullo utnyttja den nya teknikens övervakningspotential, med omfattande regelverk, lagsystem och avskräckande gripanden, samt en propagandamaskin som i vissa avseenden har tvingats till allt mer sofistikerade och subtila metoder i takt med att det kinesiska folket blir allt mer utbildat och välinformerat. Å andra sidan har vi sett hur andra forskare menar att den gamla statliga propagandan har blivit patetisk och närmast parodisk, samtidigt som den påkostade censurmjukvaran har visat sig möjlig att kringgå. Castells tror, som vi har sett, i överensstämmelse med ny kinesisk forskning, att allmänhetens krav på tillgång till oberoende information kommer att tvinga fram eftergifter, och han tror också att regeringen för att till fullo få del av informationsteknikens kreativa effekter måste minska på censuren. Likaså kan vi erinra oss de stora talens lag, som enligt *Silenced* menar att om antalet Internetanvändare blir tillräckligt stort så blir slutligen informationskontrollen omöjlig. Om inte den lagen är tillämpbar i Kina, var är den då tillämpbar?

Det mörkaste molnet vid horisonten är i mina ögon den ömsesidiga glädje som västerländska företag och den kinesiska regeringen tycks ha av varandra när det gäller media och övervakningsteknologi. Om det förhåller sig så som Castells och många med honom gör gällande, nämligen att hotet mot den privata integriteten alltmer kommer från den privata sektorn, så är den en ytterst obehaglig kombination av i sig (men inte i sin marknadsföring) värdenihilistisk kapitalism och en av kontrollbehov besatt socialistdiktatur. Kinas oerhörda marknad utövar en lockelse som ingen sann kapitalist kan avstå ifrån, och det är långt mer gynnsamt att hålla sig väl med staten än att obstruera och därmed helt sonika bli utslängd. WSIS riktlinjer om vad som ska vara tillåtet och vad som rimligen bör vara förbjudet kan som jag ser det användas till att rättfärdiga långtgående inskränkningar i informationsfriheten. Internationell stabilitet och säkerhet samt nationell integritet är ganska tänjbara begrepp, och i takt med att Västvärlden gentemot terrorhotet ökar sin övervakning blir det allt svårare att argumentera för att Kina borde minska sin. Här får kommunistpartiet en möjlighet att agera gentemot både motståndsnationalisterna och civilsamhället.

Den svårutredbara värdediskussionen visar att det gamla österländska honnörsordet kollektivism faktiskt tappar mark, trots att det tydligt ingår i den officiella retoriken. Denna tendens är inte riktigt i linje med WSIS, som i mina ögon uttalar ganska tydliga, kollektiva ideal. Situationen är onekligen ganska intressant: WSIS förespråkar ett slags global kollektivism, medan den asiatiska kollektivismen, inklusive Kinas, vanligtvis inte sträcker sig utanför nationens gränser. De utförliga direktiven över otillåtet Internetmaterial ger prov på en

del formuleringar som inte riktigt harmonierar med WSIS önskan om tankefrihet och religionsfrihet, men antagligen kan allt sådant hanteras genom hänvisning till nationell integritet, suveränitet och rättmätiga krav på stabilitet. Samtidigt går det inte att förneka att klara förbättringar har skett på människorättsområdet under senare år. Om Castells har rätt kommer vi att få se en ökning i det globala civilsamhällets människorättsansträngningar och WSIS innebär ett ytterligare stöd till civilsamhället och de mänskliga rättigheterna. Därtill har vi fått försiktiga belägg för att det i Kina har börjat spira ett autonomt civilsamhälle.

Den långsamt allt mjukare attityd som centralmakten har börjat inta ifråga om fri- och rättigheter antyder att Kina är på väg ut ur utvecklingsstatens mer desperata faser, och därmed kanske kraven på kontroll över den nationella identiteten minskar något. I takt med att Kinas självförtroende ökar skulle man kunna tänka sig att dess självhävelsebehov minskar. Förvisso är jag nu ute på farligt vatten, men kan man inte tro att om känslan av förnedring och förödmjukelse och föreställningen om yttre och inre hot släpper, samtidigt som den egna prestandan och tillförsikten tilltar, så kan en något mer avslappnad hållning intas? Vi bör komma ihåg att vad Kina vill, är att återta sin position som högtstående och respekterad civilisation, och om detta mål kan nås med minskad repression så tror jag inte att ledningen är främmande för en sådan linje. En avgörande fråga ur internationellt perspektiv är givetvis förhållandet till USA, och i viss mån till Japan. WSIS förespråkar mer samarbete, fred och vänskaplighet, och om vi (kanske mot förmodan) får se en sådan utveckling kanske en demokrat kan se framtiden an med en viss optimism. Många tecken både inom ekonomin och inom politiken antyder att det pågår en smygdemokratisering. Därmed inte sagt att jag tror att vi kommer att få se en liberal demokrati inom överskådlig framtid, men kanske att den socialistiska demokratin blir alltmer substantiell och allt mindre tom retorik. En sådan utveckling skulle mycket väl kunna ligga någorlunda i linje med WSIS.

8.3 Slutsatser

Vi kan nu återvända till uppsatsens tre frågeställningar:

1. Vad karakteriserar det informationssamhälle WSIS ger uttryck för?
2. Hur påverkar globaliseringen och informationstekniken Kinas nationella identitet utifrån WSIS perspektiv?
3. Hur har den kinesiska regimen agerat och hur kan den tänkas komma att tvingas agera allmänpolitiskt och informationspolitiskt för att bemöta och hantera den situation som utvecklingen resulterar och/eller tros resultera i utifrån WSIS perspektiv?

Fråga 1 fick sitt svar redan i kapitel 6, där vi fann att WSIS har en idealistisk vision av ett mänskligt inriktat informationssamhälle med betoning på mänskliga rättigheter, där nya samarbetsformer mellan stater, privat sektor, civilsamhället och det internationella samfundet prioriteras. Utbildning, vetenskap, hälsa, miljö, jämlikhet, rättvisa, kulturell och språklig mångfald, liberal, post-Fordistisk kapitalism med ansvarstagande politik, övervinnande av den digitala klyftan är några av dess mest utmärkande drag.

Fråga 2 fann vi svar på i kapitel 8 och bilden var oerhört komplex. Ur vissa aspekter stärks den officiella nationalidentiteten genom ökad kontakt med andra länder genom att individerna tvingas att tydligare reflektera över sin egen nationalitet. WSIS ekonomiska ideal, å ena sidan, tycks stärka den officiella identiteten genom att de leder till homogenisering och urholkning av minoritetsidentiteter, vilka å andra sidan stärks av WSIS strävan till kulturell och religiös mångfald och lokalt innehåll, vilket också bidrar till ökad regionalism, varmed den officiella identiteten tvärtom försvagas. WSIS påtagliga betoning av civilsamhället stärker vad jag har benämnt projektidentiteten, det vill säga framväxten av ett självständigt civilsamhälle, och helt i WSIS anda har Internet visat sig spela en viktig roll. Samtidigt har en folklig nationalism i vissa läger tenderat att anta formen av en motståndsideitet, som i globaliseringens spår vänder sig mot den i deras ögon förrådande centralregeringen. En djup

och alarmerande digital klyfta föreligger, som WSIS uttryckligen säger sig vilja överbrygga. Demonstrationer mot orättvisor förekommer samtidigt som individualism, konsumism, självförverkligande, urholkad socialism, internationellt kulturutbud, ökad respekt för mänskliga fri- och rättigheter, ökande internationellt självförtroende med mera förändrar Kinas nationella identitet i grunden.

Fråga 3 har också fått ett komplext svar. Under globaliseringens inledande faser tog regimen till utpräglad nationalism, vilket som bekant gick överstyr när rörelsen växte sig för stark. Kraven på socialistisk hängivenhet har minskat; numera räcker det att medborgarna visar sin tacksamhet gentemot Partiet. Mer konkret har regeringen förekommit WSIS på en rad områden genom oerhört ambitiösa e-satsningar, men ur andra aspekter har den handlat tvärt emot WSIS när resurser har flyttats från fattiga till rika områden. Det omfattande övervaknings- och censursystemet harmonierar inte helt med WSIS men kan eventuellt rättfärdigas genom hänvisning till internationell säkerhet och nationell stabilitet. Bilden av propagandan är motsägelsefull. Å ena sidan anses den ha blivit mer sofistikerad och subtil, å andra sidan anses den ha blivit parodisk. WSIS torde bidra ytterligare till dess försvagning, men jag har inte funnit några klara svar på vilket agerande som kan tänkas tillgripas i framtiden. Den försvagning av nationalstaten som WSIS överlag medför, har i viss mån accepterats (exempelvis genom WTO), men i vissa fall fullständigt ignorerats, framför allt vad beträffar civilsamhället. Ändå ser vi en försiktig uppmjukning i hanteringen av mänskliga rättigheter, och WSIS tydliga människorättsideal stärker en sådan tendens. Det förefaller mig inte orimligt att tro att vi kommer att få se en fortsatt utveckling i denna riktning. På den internationella arenan är det framför allt relationen till USA som kommer att fälla avgörandet. Gissningen är att när Kina växer ur sitt mindervärdeskomplex och lämnar utvecklingsstatens desperata stadier blir situationen något lugnare. WSIS tydliga freds- och samförståndsambitioner stödjer en sådan utveckling.

8.4 Reflexioner över resultat och eventuell framtida forskning

I förhållande till övriga Östasien intar Kina givetvis en särställning, men denna tycks i första hand bero på dess storlek. Det finns i regionen såväl mer som mindre slutna samhällen, och den ambitiösa IKT-satsningen inom både ekonomi och samhälle är gemensam för många av länderna, och *Diktatorns dilemma* är ofta påtagligt. Ifråga om övervakning och sofistikerad censur är det ingen som kan mäta sig med Kina, men detta måste ses i ljuset av den intensiva utbyggnaden. Såväl Burma som Nordkorea kan ju sägas ha mer effektiv censur, eftersom de knappt har släppt in den nya tekniken. Inte heller ifråga om identitetsproblemen uppvisar Kina några unika drag, med möjligt undantag för den ovanligt påtagliga nationalismen. Civilsamhällsutvecklingen ligger i fas med regionen som helhet, och centralmaktens strävan att behålla kontrollen ser vi också i många andra länder, med varierande framgångar. Diskussionen om demokrati, mänskliga rättigheter och värderingar har ungefär samma grundstruktur i hela regionen, men variationerna är emellanåt ganska stora. Medan somliga länder verkligen eftersträvar någon form av liberal demokrati, försöker andra göra tvärtom. Ingenting tyder på att Kina i den närmaste framtiden kommer att utvecklas i liberal riktning, men kanske kan det i framtiden komma att ligga någonting i dess socialistiska demokratiretorik.

Som jag ser det skulle den metod jag har använt i denna uppsats kunna tillämpas även på andra länder, även om man väljer att utgå ifrån andra teoretiker. Eftersom WSIS-projektet faktiskt är en politisk realitet på högsta tänkbara nivå, borde undersökningar liknande denna kunna vara både önskvärda och angelägna. I takt med att informationssamhället realiserar kommer sådana undersökningar också bli allt enklare att utföra när information från världens alla hörn blir tillgänglig. Jag kan för min del inte förneka att jag emellanåt har förundrats över hur mycket information som faktiskt finns att tillgå om Kina även för en icke-kinesiskspråkig magisteruppsatsskribent i Sverige.

9 Sammanfattning

Denna uppsats tog inledningsvis sitt avstamp i min önskan att undersöka hur diktaturer, och särskilt Kina, påverkas och förhåller sig till globaliseringen och det framväxande informationssamhället, om det nu är rimligt att tala om ett sådant, framför allt med avseende på identitet. Genom att relatera till FN-konferensen World Summit on the Information Society (WSIS) gavs en möjlighet att ge frågorna en mer konkret karaktär. Som avgränsning beträffande WSIS valdes de två huvuddokumenten *Declaration of Principles* och *Plan of Action*. Med tanke på de väldiga svårigheter som föreligger för en icke-kinesiskspråkig svensk att genomföra en autentisk undersökning intog jag en pragmatisk hållning och lät tillgängligheten till redan utförd forskning utgöra min avgränsning. Av all tillgänglig informations- och kommunikationsteknik behandlades i första hand Internet.

Eftersom informationspolitiken är central för varje diktatur, inte minst för dess strävan att kunna behålla greppet om den nationella identiteten, och kan antas få allt större betydelse i den mån vi är på väg in i ett informationssamhälle, var det problem jag ville studera just frågan hur Kina skulle kunna tänkas agera och reagera inför WSIS vision. Uppsatsen behandlar alltså två undersökningar: en förberedande undersökning av WSIS, och därefter en undersökning av Kina i ljuset av WSIS. De frågeställningar som formulerades var:

1. Vad karakteriserar det informationssamhälle WSIS ger uttryck för?
2. Hur påverkar globaliseringen och informationstekniken Kinas nationella identitet utifrån WSIS perspektiv?
3. Hur har den kinesiska regimen agerat och hur kan den tänkas komma att tvingas agera allmänpolitiskt och informationspolitiskt för att bemöta och hantera den situation som utvecklingen resulterar och/eller tros resultera i utifrån WSIS perspektiv?

Som teoretisk utgångspunkt valdes i första hand Manuel Castells stora trebandsverk *Informationsåldern*, vilket bland annat motiverades av att han är en av de få tillgängliga teoretiker med en verkligt global ansats. Därtill åberopades även Frank Webster, Anthony Giddens och James Boyle.

I teorigenomgången presenterades en bild av det globala samhället vars utmärkande drag karakteriserades av post-Fordistisk, global-liberal ekonomi, nationalstatens kris och identitetens förändrade roll. Stor vikt lades vid klyvningen av rumtiden i flödesrum, där en alltmer kosmopolitisk maktelit huserar, och platsrum, där det alltmer åsidosatta folket lämnas utanför de avgörande, globala processerna. I takt med att gamla traditioner och kulturer urholkas berövas människorna sina invanda identiteter, och tvingas att bygga nya utifrån de förändrade förutsättningarna. Eftersom de vanliga sysslorna alltmer förlorar sin mening får istället identiteten allt större betydelse. Nationalstatens kris uppstår nu som ett resultat av minskad handlingsfrihet och autonomi i det globala maktspelet, där internationella organisationer och transnationella bolag har vunnit insteg, samtidigt som identitetsproblemen får allt svagare koppling till staten och civilsamhället tar över många av dess forna uppgifter, varmed staten förlorar handlingsutrymme även internt.

Frågan om det samhälle som har uppstått verkligen förtjänar beteckningen informations-samhälle visade sig vara omdiskuterad. Frank Webster var den mest kritiske och menade att utifrån de kriterier som han menade var lämpliga, kunde man inte göra gällande att vi lever i ett informationssamhälle.

Därefter presenterades en för ändamålet speciellt utarbetad metod, som gick ut på att ett analysinstrument bestående av ett raster av tio kategorier skapades med utgångspunkt från WSIS struktur och uppsatsens frågeställningar. Tanken var sedan att genom att sortera upp först WSIS-materialet och sedan Kina-materialet i de olika kategorierna skulle det vara möjligt att jämföra utfallet och undersöka överensstämmelsen.

För att få en inblick i den asiatiska kontexten behandlades hur östra Asien, såväl dess diktaturer som några av dess mer demokratiska länder, har reagerat på informationsrevolutionen och globaliseringen. Genom behandlingen av neokonfucianismen och debatten om de Asiatiska värdena fick vi en inblick i östasiatisk mentalitet, och därefter såg vi att olika länder har reagerat olika på de nya förhållandena och det centrala *Diktatorns dilemma*, det vill säga önskan att utnyttja IKT för ekonomisk modernisering utan att tappa den politiska kontrollen. Reaktionerna spände från extremt begränsad och kontrollerad Internettillgång (Nordkorea och Burma) till total men kontrollerad tillgång (Singapore) samt politiska omvälvningar (Indonesien och Filippinerna).

Vid analysen av WSIS framkom att det rörde sig om ett post-Fordistiskt, kapitalistiskt, globalt välfärdsprojekt med höga ideal och betoning av mänskliga rättigheter, där nationalstaten visserligen sågs som en viktig aktör, men nu fick finna sig i att nämnas jämsides med den privata sektorn, civilsamhället och det internationella samfundet. I ett omfattande kapitel sorterades sedan Kina-materialet in i de tio kategorierna och vid en jämförelse visade det sig att beträffande IKT-satsningar inom myndighetsutövning, ekonomi och modernisering har Kina förekommit WSIS, medan inom andra områden, exempelvis fritt flöde av information, överensstämelsen haltade något. Ifråga om civilsamhället blev det närmast en total konfrontation, eftersom WSIS och den kinesiska centralmaktens syn på civilsamhället visade sig vara diametralt motsatta. Inom vissa områden visade sig WSIS vara ett stöd för upprätthållandet av den officiella identiteten, exempelvis genom den kapitalistiska ekonomins utsuddning av minoriteters traditionella kulturer, genom att ett ökat internationellt utbyte kunde tänkas resultera i att kineser i allmänhet alltmer ser sig som just kineser, och genom att WSIS vill stävja främlingsfientlighet, vilket kan underlätta regimens strävan att hålla tillbaka ultranationalister. Ur andra aspekter befanns verkan vara den motsatta, exempelvis beträffande media, civilsamhälle, kulturell mångfald och WSIS uttalade ambitioner att stärka lokalt innehåll. Internet visade sig å ena sidan kunna lämpa sig för propaganda, och å andra sidan att kringgå statens strävan till informations- och identitetskontroll.

Källförteckning

Böcker och antologibidrag

Acharya, Amitav (2000). *The quest for identity: international relations of Southeast Asia*. Singapore; Oxford: Oxford University Press.

Ahlmark, Per (1997). *Det öppna såret : om massmord och medlöperi*. Stockholm; Timbro.

Alley, R & Miller, H (sammanställning) (1973). *Västerlandets imperialism i Kina under 400 år: en redogörelse för den västliga imperialismens angrepp på Kina i ljuset av den nuvarande opinionen: från de första kontakterna till slutet av första världskriget*. Stockholm: Gidlund.

Banerjee, Indrajit, ed. (2003). *Rhetoric and reality: The Internet Challenge for Democracy in Asia*. United States : Nanyang Technological University (SI).

Baogang He (2002a). Democratization and the National Identity Question in East Asia. Ingår i Yeung Yue-man, ed. *New Challenges for Development and Modernization: Hong Kong and the Asia-Pacific Region in the New Millennium*. Hong Kong: Chinese University of Hong Kong Press. s. 245-273. Finns på Internet:
<http://ihome.cuhk.edu.hk/~b102291/activity/anniversary/11hebaogang.pdf> [2004-04-21]

Baogang He & Yingji Guo (2000). *Nationalism, national identity and democratization in China*. Aldershot: Ashgate.

Björk, Kaj och Claude (1997). *Kinas väg: från stenåldern till dataåldern*. Stockholm: Rabén Prisma.

Boyle, James (1997). *Shamans, software & spleens: Law and the construction of the information society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Castells, Manuel (2001). *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle och kultur. Band 1: Nätverkssamhällets framväxt*. Andra, reviderade upplagan. Göteborg: Daidalos.

Castells, Manuel (2002). *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle och kultur. Band 2: Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos.

Castells, Manuel (2000). *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle och kultur. Band 2: Milleniets slut*. Göteborg: Daidalos.

Chase, Michael S., & Mulvenon, James C. (2002). *You've got Dissent! Chinese Dissident Use of the Internet and Beijing's Counter-Strategies*. Santa Monica, CA: Rand. Finns på Internet:
<http://www.rand.org/publications/MR/MR1543/> [2004-04-04]

Ch'ên, Jerome (1979). *China and the West: Society and culture 1815-1937*. London: Hutchinson.

Courtois, Stéphane (1999). *Kommunismens svarta bok*. Stockholm: DN.

- Dang Hoang-Giang (2001). Vietnam. Ingår i Ramanathan, Sankaran & Becker, Jörg, ed. (2001) *Internet in Asia*. Singapore: Asian Media Information and Communication, s. 199-211.
- Dittmer, Lowell (2002). Globalization and the twilight of Asian exceptionalism. Ingår i Kinnvall, C & Jönsson, K, ed. *Globalization and democratization in Asia : the construction of identity*. London: Routledge. S. 21-36.
- Giddens, Anthony (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Giddens, Anthony (1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
- Giese, Karsten (2003a). Construction and performance of virtual identity in the Chinese Internet. Ingår i. Ho, K.C, Kluver, Randolph and Yang, Kenneth C.C., ed. *Asia.com: Asia encounters the Internet*. s. 193-210.
- Giese, Karsten (2003b). Internet growth and the digital divide: implications for spatial developments. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet: politics of the digital leap forward*, s. 30-57.
- Hachigian, Nina & Wu, Lily (2003). *The information revolution in Asia*. Santa Monica, CA: RAND. Finns på Internet: <http://www.rand.org/publications/MR/MR1719/>
- Hall, Stuart (1996). *Questions of cultural identity*. London: Sage.
- Hashim, Rahmah & Yusof, Arfah. (2001). Malaysia. Ingår i Ramanathan, Sankaran & Becker, Jörg, ed. *Internet in Asia*. Singapore: Asian Media Information and Communication. S. 102-109.
- Hays Gries, Peter (2004). *China's new nationalism : pride, politics, and diplomacy*. Berkeley: University of California Press.
- Ho, K.C., Kluver, Randolph & Yang, Kenneth C.C., ed. (2003). *Asia.com: Asia encounters the Internet*. London: Routledge.
- Hughes, Christopher R. (2003). Fighting the smokeless war: ICTs and international security. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge, s. 139-174.
- Hughes, Christopher R & Wacker, Gudrun, ed. (2003). *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge.
- Jacobsen, Michael & Bruun, Ole (red.) (2000). *Human rights and Asian values : contesting national identities and cultural representations in Asia*. Richmond: Curzon.
- Junhua Zhang (2003). Network convergence and bureaucratic turf wars. Ingår i Hughes, Christopher R & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge, s. 83-101.

- Jönsson, Kristina (2002). Globalization, authoritarian regimes and political change: Vietnam and Laos. Ingår i Kinnvall, C & Jönsson, K, ed. *Globalization and democratization in Asia : the construction of identity*. London: Routledge, s. 114-130.
- Kalathil, S & Boas, T. C. (2003). *Open networks, closed regimes : the impact of the Internet on authoritarian rule*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Kinnvall, C & Jönsson, K (red.) (2002). *Globalization and democratization in Asia : the construction of identity*. London: Routledge.
- Kluver, Randolph, & Linchuan Qiu, Jack (2003). China, the Internet and Democracy. Ingår i Banerjee, Indrajit, ed. *Rhetoric and reality: The Internet Challenge for Democracy in Asia*. United States : Nanyang Technological University (SI), s. 26-60.
- Li Xiguang, Qin Xuan & Kluver, Randolph (2003). Who is setting the Chinese agenda? The impact of online chatrooms on party presses in China. Ingår i Ho, K.C., Kluver, Randolph & Yang, Kenneth C.C., ed. *Asia.com: Asia encounters the Internet*. London: Routledge, s. 143-158.
- Lodén, Torbjörn (1998). *Från Mao till Mammon: idéer och politik i det moderna Kina*. Stockholm: Ordfront.
- Ngai-Ling Sum (2003). (Re-)Imagining 'Greater China': Silicon Valley and the strategy of siliconization. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge, s. 102-126.
- Nilsson, Sven (1999). *Kulturens vägar: kultur och kulturpolitik i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- Power, Jonathan (2001). *Som droppen urholkar stenen. Historien om Amnesty International*. Stockholm: Ordfront.
- Ramanathan, Sankaran & Becker, Jörg, ed. (2001). *Internet in Asia*. Singapore: Asian Media Information and Communication.
- Roberts, J. A. G. (1999). *A concise history of China*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.
- Rummel, Rudolph J. (1994). *Death by government*. New Brunswick, N.J.:Transaction Publisher. Finns på Internet. <http://www.hawaii.edu/powerkills/NOTE1.HTM> [2004-04-15]
- Shamsul, A. B. (2002). Globalization and democratic developments in Southeast Asia: articulation and social responses. Ingår i Kinnvall, C & Jönsson, K, ed. *Globalization and democratization in Asia : the construction of identity*. London: Routledge, s. 193-209.
- Uhlin, Anders (2002). Globalization , democratization and civil society in Southeast Asia: observations from Malaysia and Thailand. Ingår i Kinnvall, C & Jönsson, K, ed. *Globalization and democratization in Asia : the construction of identity*. London: Routledge, s. 149-166.

Wacker, Gudrun (2003). The Internet and censorship in China. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge, s. 58-82.

Waipeng Lee (2001). Singapore. Ramanathan, Sankaran & Becker, Jörg, ed. (2001) *Internet in Asia*. Singapore: Asian Media Information and Communication, s. 148-161.

Webster, Frank (2003). *Theories of the Information Society*. 2:a upplagan. London: Routledge.

Xiudian Dai (2003). ICTs in China's development strategy. Ingår i Hughes, Christopher R. & Wacker, Gudrun, ed. *China and the Internet : politics of the digital leap forward*. New York: Routledge, s. 8-29.

Yeung Yue-man, ed. (2002). *New Challenges for Development and Modernization: Hong Kong and the Asia-Pacific Region in the New Millennium*. Hong Kong: Chinese University of Hong Kong Press.

Yongnian Zheng (1999). *Discovering Chinese nationalism in China : modernization, identity and international relations* Cambridge : Cambridge University.

Tidskriftsartiklar och separata artiklar

Andrén, Nils (1990). Diktatur. Ingår i *Nationalencyklopedin*. Bd 4. Höganäs: Bra Böcker. s. 586.

Baogang He (2002b). Cosmopolitan democracy and the national identity question in Europe and East Asia. *International Relations of the Asia-Pacific* Volume 2, s. 47-68.

Borelius, Maria (2002). Kinas armada upptäckte världen – och glömde den. *Svenska Dagbladet* 2002-12-22.

Cheung, Anthony B.L. (2000). Globalization versus Asian Values: Alternative Paradigms in Understanding Governance and Administration *Asian Journal of Political Science*. Volume 8, Number 2 (December 2000), s.1-15.

Cody, Edward (2004). China Codifies Property and Human Rights Historic Guarantees Underscore Leaders' Move Away From Doctrinaire Communism *Washington Post Foreign Service* Monday, March 15, 2004; Page A14. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A58578-2004Mar14.html> [2004-04-07]

East China Farmers Go Online. *People's Daily* 14 July 2001. http://fpeng.peopledaily.com.cn/200107/14/eng20010714_74984.html [2004-05-02]

Edin, Maria (2003). Det nyliberala kommunistpartiet. *Kinarapport* nr 1/2003, s. 2-5.

Farmers in Chongqing City benefit from internet learning. *People's Daily* 22 March 2004. http://english.peopledaily.com.cn/200403/22/eng20040322_138139.shtml [2004-05-02]

Greenwood Bentley, Julia (2003). The role of international support for civil society organizations in China. *Harvard Asia Quarterly*, Winter 2003, Volume VII, No. 1, s. 11-20. Finns på Internet. <http://www.winrock.org/GENERAL/Publications/Bentley.pdf> [2004-04-07]

Guobin Yang (2003a). The Internet and Civil Society in China: a preliminary assessment. *Journal of Contemporary China*. Vol. 12, Issue 36, August, s. 453-475.

Guobin Yang (2003b). The co-evolution of the Internet and civil society in China. *Asian Survey*, Vol. 43, Issue 3, May/June, s. 405-422.

Hachigian, Nina (2001). China's Cyber-Strategy. *Foreign Affairs*, Mar/Apr, Vol. 80, Issue 2, s.118-133.

Hachigian, Nina (2002). The Internet and Power in One-Party East Asian States. *Washington Quarterly* Vol. 25, Issue 3, Summer, s. 42-58.

Hsuing, James C (2003). The Aftermath of China's Accession to the WTO. *Independent Review* Summer, Vol.8, Issue 1, s. 87-112.

Kokko, Ari (1999). Asienkrisen: många likheter med den svenska krisen. *Ekonomisk debatt* 1999, årg. 27, nr 2, s. 81-92.

Lagerkvist, Johan (2003). Kina med Hu Jintao. *Världspolitikens dagsfrågor*, nr 3.

Li Xiguang (2003). ICT and the Demise of Propaganda in China. *Global Media Journal*, Volume 2, Fall, Issue 3, s. 1-27. Finns på Internet: [http://lass.calumet.purdue.edu/cca/gmj/SubmittedDocuments/archivedpapers/Fall2003/pdf_files/Internet%20and%20democracy\(xiguang\).pdf](http://lass.calumet.purdue.edu/cca/gmj/SubmittedDocuments/archivedpapers/Fall2003/pdf_files/Internet%20and%20democracy(xiguang).pdf) [2004-04-16]

Liu Xiaobo (2003). The rise of civil society in China. *Seeds of change. China rights forum*. No. 2, s. 16-21. Finns på Internet: http://iso.hrichina.org/download_repository/2/Liu%20Xiaobo.pdf [2004-03-31]

Lundahl, Bertil (1993). Kina. Historia. Samarbete mellan nationalister och kommunister. Ingår i *Nationalencyklopedin*. Bd 11. Höganäs: Bra Böcker. s. 31.

Misra, Kalpana (2003). The Neo-left and Neo-right in post- Tiananmen China. *Asian Survey* 2003, Vol. 43, Issue 5, Sept/Oct, s. 717-744.

Ogden, Suzanne (2001). Chinese nationalism: the precedence of community and identity over individual rights. *Asian perspective*, Vol. 25, No. 4, s. 157-185.

Stat. *Nationalencyklopedin* (1995). Höganäs: Bra Böcker, s. 202.

Subramanian, Surain (2000). The Asian Values Debate: Implications for the Spread of Liberal Democracy. *Asian Affairs, An American Review*. Spring, Vol. 27, Issue 1, s. 19-35.

Survey Shows China's East-west Digital Divide Growing. *People's Daily* 17 July 2003. http://english.peopledaily.com.cn/200307/17/eng20030717_120449.shtml [2004-05-02]

True records of US human rights exposed. *China Daily* 2004-03-01.
http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-03/01/content_310648.htm [2004-05-02]

Xiao Qiang (2003). Internet bringing reform to China. *Taipei Times* 31 December 2003, s. 8.
<http://www.taipetimes.com/News/edit/archives/2003/12/31/2003085825> [2004-05-02]

Young-Bae Song (2002). Crisis of Cultural Identity in East Asia: on the meaning of Confucian ethics in the age of globalisation. *Asian Philosophy*, Vol. 12, No. 2, s.109-125.

Zhu, Jonathan J. H. & He, Zhou (2002). Information Accessibility, User Sophistication and Source Credibility: The Impact of the Internet on Value Orientations in mainland China *JCMC* Vol. 7, No. (2) January 2002. <http://www.ascusc.org/jcmc/vol7/issue2/china.html> [2004-04-19]

Internetmaterial

Adams, Brad (2003). *China's Other Health Cover-up*. Human Rights Watch.
<http://www.hrw.org/editorials/2003/china061203.htm> [2004-04-05]

Amnesty International Library Online documentation archive 24 January 2004. *People's Republic of China Controls tighten as Internet activism*.
<http://web.amnesty.org/library/index/ENGASA170012004> [2004-03-26]

AMNESTY INTERNATIONAL PRESS RELEASE 15 March 2004. *China: Constitutional amendment on human rights must be backed by concrete action*.
<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGASA170112004> [2004-03-29]

Amnesty international (2003). *Report 2003. China*. <http://web.amnesty.org/report2003/chn-summary-eng> [2004-03-29]

Annan, Kofi (2003). *ADDRESS BY UN SECRETARY-GENERAL TO THE WORLD SUMMIT ON THE INFORMATION SOCIETY*. UNITED NATIONS.
<http://www.itu.int/wsis/geneva/coverage/statements/opening/annan.html> [2004-04-15].

Boström, Magnus (2000) *Om relationen mellan stat och civilsamhälle* SCORE Rapportserie 2000:10.
<http://www.score.su.se/pdfs/2000-10.pdf> [2004-02-24]

Findahl, Olle (2002) *Kinesiska muren stoppar inte Internet*.
<http://www.worldinternetinstitute.org/article.php?sid=25> [2004-04-16]

Heinrich Böll Foundation (2003). *Visions in Process, World Summit on the Information Society*.
http://www.worldsummit2003.de/download_de/ision_in_process.pdf [2004-02-24]

HRIC Press Release September 18, 2003. *HRIC Excluded From World Summit On the Information Society*. http://iso.hrichina.org/iso/news_item.adp?news_id=1527. [2004-04-04]

IFLA (2003) *Libraries@the Heart of the Information Society* IFLA Issues from World Summit 10-12 December 2003 Nr. 4.
<http://www.ifla.org/III/wsis/wsis-1503.html> [2004-02-24]

Jiang Zemin (2002). *Full Text of Jiang Zemin's Report at 16th Party Congress*.
<http://www.china.org.cn/english/features/49007.htm> [2004-03-22]

Klein, Hans (2003) *Understanding WSIS An Institutional Analysis of the UN World Summit on the Information Society*. Atlanta, Georgia.
<http://www.ip3.gatech.edu/research/research/.htm#WSIS> [2004-02-24]

Lehman, Lee & Xu. *Laws and regulations of China*.
http://www.lehmanlaw.com/lib/library/Laws_regulations/IT/measure_managing.htm [2004-03-26]

Media Development Authority. *Internet Code of Practice*. Singapore.
http://www.mda.gov.sg/medium/internet/i_codenpractice.html [2004-03-05]

Miniwatts International, Inc (2004). *Internet World Stats Usage and Population Statistics*.
<http://www.internetworldstats.com> [2004-03-01]

Naughton, Tracy. (2002). *Summary of the World Summit on the Information Society (WSIS) Process so far*. Media Institute of Southern Africa.
[http://www.misa.org/oldsite/broadcasting/wsis/resources/WSIS %20Background %20-%20full %20paper.doc](http://www.misa.org/oldsite/broadcasting/wsis/resources/WSIS%20Background%20-%20full%20paper.doc) [2004-04-04]

Silenced – an international report on censorship and control of the Internet (2003). Privacy International & the GreenNet Educational Trust.
<http://www.privacyinternational.org/survey/censorship/Silenced.pdf> [2004-04-16]

The CASS Internet Report 2003: *Surveying Internet Usage and Impact Twelve Chinese Cities*.
Finns på Internet: http://www.markle.org/news/china_internet_usage.pdf [2004-04-16]

UCLA Center for Communication Studies (2004). *UCLA World Internet Report*.
http://www.ccp.ucla.edu/downloads/World_Internet_Project_Media.ppt [2004-03-01]
(<http://www.ccp.ucla.edu/pages/internet-report.asp> [2004-04-15])

United Nation (2000). Resolution 55/2. (A/55/L.2) *United Nations Millennium Declaration*.
<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> [2004-02-24]

United Nations (2002) Resolution 56/183 (A/RES/56/183) *World Summit on the Information Society*.
http://www.itu.int/wsis/docs/background/resolutions/56_183_unga_2002.pdf [2004-02-24]

United Nations Press Release 17 December 2003.
<http://www.un.org/News/Press/docs/2003/hr4718.doc.htm> [2004-04-15]

US-China Business Council (2003). *China's WTO Implementation: An Assessment of China's Second Year of WTO Membership*.
<http://www.uschina.org/public/documents/2003/09/ustryeartwoassessment.pdf> [2004-04-22]

Utrikesdepartementet, Kinaseminarium 21 januari 2004. "Har vi en föråldrad bild av Kina?"
http://www.utrikes.regeringen.se/fragor/geografiska_omraden/asien/kina/seminarium.htm
[2004-03-20]

Utrikesdepartementet (2004). *Mänskliga rättigheter i världens länder 2003: Kina*.
<http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/> [2004-03-26]

Walton, Greg (2001) *China's golden shield: Corporations and the Development of Surveillance Technology in the Peoples Republic of China*. International Center for Human Rights and Democratic Development.
<http://www.ichrdd.ca/english/commdoc/publications/globalization/goldenShieldEng.html#ToC8> [2004-04-15].

World Summit on the Information Society.

<http://www.itu.int/wsis/> [2004-02-23] Detta är WSIS hemsida, och därifrån kan man leta sig vidare bland olika dokument. Jag har utnyttjat följande:

- 2003a: *BASIC INFORMATION: ABOUT WSIS*.
<http://www.itu.int/wsis/basic/about.html> [2004-01-21]. Sidan har ändrats sedan dess.
- 2003b: *Declaration of Principles: Building an Information Society: a global challenge in the new Millennium*. Document WSIS-03/GENEVA/DOC/4-E.
http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!MSW-E.doc
[2004-04-22].
- 2003c: *Plan of action*. Document WSIS-03/GENEVA/DOC/5-E.
http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0005!!MSW-E.doc
[2004-04-22].
- 2003d: *Draft declaration of Princip*. Document WSIS/PCIP/DT/1-E.
http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsispcip/td/030721/S03-WSISPCIP-030721-TD-GEN-0001!!MSW-E.doc [2004-04-22]
- 2003e. *CHINA: Amendment to Paragraph 7 and Paragraph 10 of WSIS/PCIP/DT/1-E by Chinese Delegation*. Document WSIS/PC-3/CONTR/17-E.
http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsispc3/c/S03-WSISPC3-C-0017!!MSW-E.doc [2004-04-07]

WSIS Civil Society Plenary (2003) *Shaping Information Societies for Human Needs– Civil Society Declaration to the World Summit on the Information Society*. Geneva.
<http://www.geneva2003.org/wsis/documents/summit/WSIS-CS-Decl-08-12-03-en.pdf> [2004-02-24]

Xiong Chengyu (2002). *E-government in China, Present and Future*. Bidrag till International seminar "E-administration for the benefit of citizens", Paris 21-22 januari 2002.
<http://egov.alentejodigital.pt/Xiong.pdf> [2004-04-16]

Yu Keping (2000). *The emergence of Chinese civil society and its significance to governance*. Civil Society and Governance Programme, IDS, 2000.
<http://www.ids.ac.uk/ids/civsoc/final/china/chn8.doc> [2004-03-31]

Zhang Ye (2003). *China's emerging civil society* Center for Northeast Asian Policy Studies Working Paper, The Brooking Institution. Se exempelvis
<http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/ye2003.pdf> [2004-03-31]